ЧОМУ ЄВРОПА НАВАЖИЛАСЯ ДАТИ ПОЛІТИЧНИЙ ПРИТУЛОК ДАНИЛИШИНУ

ЧИМ УКРАЇНА ВІДЛЯКУЄ ІНВЕСТОРІВ

ЧОМУ ЗАКАРПАТТЯ ЗНОВУ ПОТРАПИЛО У СФЕРУ ІНТЕРЕСІВ БУДАПЕШТА

Тиждень
український
www.tyzhden.ua

АНДРЕА ҐРАЦІОЗІ ПРО НЕБЕЗПЕКУ ПАРАЗИТУВАННЯ ПОЛІТИКИ НА МИНУЛОМУ

№ 3 (168) 21 – 27 СІЧНЯ 2011 р.

ФІАСКО ЄВРОПИ

The Economist
Featuring selected content from The Economist

ISSN 1996-1561

Захід повністю програв Білорусь і Україну. Логічний наслідок тривалої безвідповідальної східної політики

ПРАВДАСІТІ

ЩОСУБОТИ о 21:00

ТВОЄ МІСТО. ТВОЇ ПРАВА. ТВОЯ ПРАВДА.

СІТІ КАНАЛ ТУОГО МІСТА

Ліцензія: НР № 0900-м від 19.05.2005

Фото тижня
Народ спалахнув

4

Європа в собі
Чому Захід спізнився з реакцією на згортання демократії в Україні

6

Вони прогуляли сесію

8

ВПРИТУЛ

Вільне падіння
За що Україну позбавили статусу вільної країни

10

Ростислав Павленко:
Не все втрачено?

12

Перший пішов
Чехи не знають, чи є Богдан Данилишин невинним, але вони дали йому притулок
14

Гласність під пресом
Індекс безпеки журналістів значно знизився, повернувшись до рівня 2003 року
16

Ігор Лосєв:
Суд Лінча в Україні?

18

На всіх язиках усі заговорять?
Критичні висновки ОБСЄ щодо законопроекту про мови в Україні
20

Капітальне марево
Чому сподівання влади на приплив інвестицій до України під Євро-2012 можуть не виправдатись

22

Неласкаво просимо
Чим Україна відлякує іноземних інвесторів
24

Дмитро Вовнянко:
Інвестиції в середньовіччя
27

Час для плану Б
Чому не працює схема допомоги для неплатоспроможних країн – членів єврозони
28

Тінь Тріанона
Українське Закарпаття знову потрапило у сферу інтересів Будапешта

30

Сергій Грабовський
про прикрі непорозуміння на кордоні

33

«Час любові»
ЄС готується застосувати жорсткі санкції проти режиму Аляксандра Лукашенка, який у відповідь звинувачує весь демократичний світ у змові

34

Леонідас Донскіс
згадує криваві події в Литві двадцятирічної давнини
38

Мудрість ретроспекції
Історик Андреа Ґраціозі про варіативність у розумінні історії, паралелі між Україною й Італією та небезпеку паразитування політики на минулому
40

Деформація свідомості
Як російський агітпроп утверджує історичні міфи від «Отца народов»
44

НАВІГАТОР

Без спецефектів
«Іванки» International: українське аматорське кіно в контексті глобальних трендів
52

Свіжа кров
Про нову драматургію, яка впритул наблизилася до документального принципу
56

Дивовид
Мандрівка вулицями міста, яке невдовзі може затонути

62

Тиждень

№3 (168) 21–27.01.2011
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора Наталія Петринська
Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко
Редактори Анатолій Астаф'єв, Жанна Безп'ятчук, Дмитро Губенко, В'ячеслав Дарпінянц, Роман Кабачій, Ігор Кручик, Андрій Лаврик
Журналісти Богдан Буткевич, Інна Завгородня, Аліна Пастухова, Олена Чекан

Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Єрмакова, Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменьов, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Лариса Мінченко, Марина Петрова
Коректори Росіна Ларіна, Ірина Павленко
Контент-редактор сайта Таня Овчар
Генеральний директор Микола Шейко

Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андрєєва
e-mail: andreeva@ut.net.ua
тел.: 067 407-10-89
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашеїда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2
Адреса редакції та видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua.
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 113144
Наклад 31 100
Номер підписано до друку 19.01.2011 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредагування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі, публікуються на комерційній основі

Народ спалахнув

17 грудня в містечку Сіді-Бузід на півдні Тунісу Мохаммед Буазізі, 26-річний торговець фруктами та овочами з університетським дипломом, здійснив спробу публічного самоспалення. Перед тим поліція конфіскувала його крам, а жінка-поліцейський надавала йому стусанів і поплювала в обличчя. Це стало останньою краплею в історії зубожіння суспільства, деградації влади та задушливої корупції. У наступні тижні тисячі людей вийшли на вулиці міст Тунісу з вимогами хліба й роботи. Вони виступили проти зростання безробіття, підвищення цін на продукти харчування та привласнення ресурсів країни родиною екс-президента. У Тунісі запанував безлад: як повідомляє Reuters, траплялися випадки мародерства, мешканці деяких районів створювали загони самооборони, на вулицях лунала стрілянина, у зіткненнях із військовими загинули люди, постраждали журналісти та туристи. Ці протести, які за аналогією до кольорових революцій охрестили жасминовою революцією, закінчилися таки перемогою політичної опозиції та народу. Зін аль-Абідін бен Алі, екс-президент, генерал, диктатор, який правив Тунісом упродовж 23 років, втік до Саудівської Аравії, прем'єр-міністр Мохаммед Ганнуші за участю головної опозиційної сили – Прогресивної демократичної партії – сформував новий уряд національної єдності. Однак після оголошення складу нового уряду в столиці Тунісу знову спалахнули протести: люди розчаровані тим, що в ньому зберегли посади представники попереднього Кабміну, зокрема міністри оборони, внутрішніх і закордонних справ.

Цікаво, що в розпал протестів диктаторський режим заявив, що в усьому винні «релігійні та ліві екстремісти». Але використати жупел «екстремізму» на свою користь йому не вдалося. Експерти наголошують, що перемога опозиції в Тунісі може надихнути опозиційні сили на рішучі дії в інших арабських країнах. Протягом 60 днів у Тунісі повинні відбутися президентські вибори. Ця держава не має досвіду демократичного правління. Починаючи з 1956-го, коли вона здобула незалежність, при владі перебували лише авторитарні правителі.

Фото: AP

13 січня

Конституційний суд Італії частково позбавив недоторканності від кримінального переслідування чинного прем'єр-міністра **Сільвіо Берлусконі**

14 січня

У Бібліотеці української літератури в Москві відбувся третій обшук. Вилучили блоки сервера, який обслуговує бібліотеку

15 січня

Російського опозиціонера **Боріса Нємцова,** раніше засудженого до 15 діб ув'язнення за непокору міліції, **звільнено з-під варти**

Європа в собі

Чеська Республіка надала політичний притулок колишньому міністрові економіки, побачивши в українському запиті на його екстрадицію ознаки політичного переслідування. Щиро радий за пана Данилишина. Справді радий, я не жартую. Навіть якщо й здаються сумнівними якісь із тендерних операцій, за які він відповідав, – ну, припустімо, – але не представникам нинішньої влади забороняти комусь колупатися в носі. Чехи мають рацію, надто вибіркове правосуддя.

Відгуки на цю красномовну подію поділяються на три категорії. Перша: створено прецедент, тепер будь-хто з відставних політиків під тиском може претендувати на прихисток у Європі. Гадаю, це водночас було б найбажанішим виходом для притомних стратегів від регіоналів (бо там є й непритомні – ті, хто будь-що мріє помститися за страх 2004-го на кшталт «хай віділлються кішці мишчині слізки»): якби найяскравіші опозиційні лідери емігрували, зникли б разом усі проблеми з довічним керуванням країною. Друга група відгуків, яку підсумував відомий правозахисник Колесніченко: «Це означає, що корупційний ланцюжок дій уряду Тимошенко тягнеться і в Європу». Нічого не вдієш: вірить людина, що на захід від Чопа справи вирішуються так, як звикли в багатокутнику між Ужгородом, Луганськом, Севастополем і Хутором-Михайлівським. Це навіть не менталітет, це карма. Третій тип реакції я б назвав ілюзорним: мовляв, Україна отримала жовту картку, й разом із недавньою доганою єврокомісара це має означати, що Європа не терпітиме порушень демократії, утисків опозиції, наступу на свободу слова, селективного застосування законів. Печерські мрійники!

Зрозуміло, що вибір у чеського уряду був напівпатовий: віддати на заколення одного-єдиного політика в неласці – так чи так взяти на себе часткову відповідальність за всі подальші репресії в Україні. Але ж це не означає, що відтепер уся Європа оголосить бойкот київським узурпаторам. Насправді вона проковтнула... і ще багато чого проковтне й не похлинеться. Об'єднана Європа пасивно спостерігала весь перебіг подій біля свого східного кордону – як тих, у які вона не мала змоги втрутитися, так і тих, на які вона могла опера-

Тиждень в історії

21 січня 1978 року

Політв'язень Олекса Гірник вчинив самоспалення на Чернечій горі на знак протесту проти русифікації

22 січня 1919 року

На Софійській площі в Києві проголошено Акт Злуки УНР та ЗУНР

23 січня 1949 року

На Рівненщині народився Грицько Чубай, поет і перекладач. Автор самвидавівського журналу «Скриня»

16 січня

У Тунісі розпочалися бої між підрозділами армії та вірними експрезидентові бен Алі гвардійцями

17 січня

Під стінами Адміністрації президента України відбулася акція протесту проти політичних репресій

18 січня

Апеляційний суд Києва продовжив термін утримання під вартою колишнього в.о. міністра оборони **Валерія Іващенка**

19 січня

Компанія «Київгаз» обмежила постачання газу столиці через борги

тивно вплинути хоча б силою авторитету, не кажучи вже про наявний арсенал дипломатичних засобів. Вона ніяк не реагувала на ганебний занепад помаранчевої влади, прихід антидемократичного режиму, здачу Росії всього, що тільки можна (та де там реагувати – самі навперегін здавали), конституційний переворот аж до нинішніх «перегинів». Жодної дії, жодного сигналу... Політика Заходу щодо України, як і Білорусі, зазнала фіаско. Європа справді налякана тим, що на цих територіях вона вже нікому не потрібна, що Росія фактично вже біля кодонів Польщі. Але з реакцією Захід явно спізнився.

Можливо, якби за цей рік Янукович зі своїм найближчим колом отримав бодай натяк на відсіч, вони б не чинили так безоглядно, з таким наївним нахабством. Адже що для них Європа? Спільні цінності? Та облиште, більшості фігурантів саме слово «цінності» взагалі незнайоме, хіба що в монетарному сенсі. Можливо, ринки. Можливо, кредити. А ще рахунки в Швейцарії та на Кіпрі, шопінг у Парижі та Мілані, відпочинок на Лазурному березі та в Куршевелі. Ні, не кажіть, на відміну від поплічників білоруського бацька, нашій верхівці є що втрачати від погіршення відносин. Для них заборона на в'їзд – це особисті драми.

Ні до чого тут і традиція миритися з «поганими сучими синами». Ні, Європа у своєму нинішньому вигляді – зі складною системою прийняття рішень, могутньою бюрократією, необхідністю загравати з будь-якими маргінальними виявами громадської думки, не кажучи вже про внутрішні проблеми та суперечності, – за фактом ні на що не здатна. Це, зокрема, днями прямо сформулював у своєму відкритому листі турецький прем'єр Ердоган, якому набридло тупцювати перед зачиненими дверима, – раджу почитати.

Українській демократії час кинути шукати союзників, вона знайде в найкращому разі симпатиків – не більше. Точка опори всередині. У суспільстві. У собі.

Юрій Макаров

Продовження теми **на стор. 12**

Привид об'єднання

«Фронт змін», УРП «Собор», «Громадянська позиція», Європейська партія України, «Наша Україна», «За Україну!» та УНП ведуть переговори щодо об'єднання в одну опозиційну партію. Та реальна альтернатива чинній владі, найімовірніше, не з'явиться. Як стверджують самі учасники переговорів, усі зусилля завершаться розширенням «Фронту змін» за рахунок частини менших партій. Політична сила Яценюка претендуватиме на провідну роль, як найрейтинговіша політсила серед учасників об'єднавчого процесу. Решті партій доведеться пристати на цей варіант: змагаючись за одне електоральне поле та маючи рейтинг підтримки в межах 1%, жодна з них шансів самостійно потрапити до парламенту не має. За прогнозами експертів, новий політичний проект на наступних парламентських виборах розраховуватиме на 8–10% голосів. Проте очільники малих партій, що погодяться на поглинання, навряд чи відмовляться від лідерських амбіцій, що може призвести до розколу новоствореної партії невдовзі після завершення парламентської виборчої кампанії.

Чиновники розсекретяться?

Верховна Рада 408 голосами ухвалила закон про доступ до публічної інформації, внесений бютівцем Андрієм Шевченком. Згідно з документом будь-які відомості, якими володіють чиновники, мають бути доступними для суспільства. Обмеження права користування інформацією можливе лише в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, захисту репутації або прав інших людей, запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно. Утім, журналістська спільнота побоюється, що представники влади в багатьох випадках просто ігноруватимуть норми закону.

ФОТО: УНІАН, ПАВЛО НІЦ

24 січня 1979 року

Папа Іван-Павло II вперше прийняв на аудієнції представника СРСР – керівника МЗС Андрея Громико

25 січня 1831 року

Сейм Королівства Польського проголосив **усунення від влади в Польщі російського царя Миколи I**

26 січня 2001 року

У Чорному морі затонув український теплохід «Пам'ять Меркурія». 12 осіб загинули, 8 пропали безвісти

27 січня 1901 року

Помер Джузеппе Верді, італійський композитор, твори якого є основою оперного репертуару

164-те місце

посіла Україна в рейтингу економічних свобод, за версією The Heritage Foundation, втративши за рік дві позиції

74-те місце

у світі посідає наша країна за інвестиційною привабливістю, за даними компанії Maplecroft. Приблизно на такому самому рівні перебувають Буркіна-Фасо і Східний Тімор

на 30%

зростуть тарифи на електроенергію для населення з 1 лютого

5 ОБЛИЧ

ВІКТОР ЯНУКОВИЧ
сів у калюжу

Казусом закінчилася спроба президента України заговорити в Японії англійською: у фразі «Welcome to Ukraine» він зробив одразу дві помилки.

ХЕРМАН ВАН РОМПЕЙ
заощаджуватиме

Президент Євросоюзу має намір подорожувати економ-класом, щоб заощадити кошти платників податків.

ЮРІЙ ЛУЖКОВ
отримав відмову

Влада Латвії у відповідь на прохання екс-мера Москви надати йому посвідку на проживання заявила, що в'їзд Лужкова в країну взагалі небажаний.

ОЛЕКСІЙ ЖУРАВКО
кидається на камеру

Нардеп-регіонал облаяв журналіста і намагався вирвати в нього камеру, коли той запитав, за яким правом депутат обладнав свій джип «мигалками».

ОЛЕКСАНДР ПОПОВ
обмежив спілкування

Голова Київської міської державної адміністрації заборонив чиновникам КМДА напряму спілкуватися з журналістами. Реакція на закон про доступ до публічної інформації?

ЗАКОНОДАВЦІ

Вони прогуляли сесію

Верховна Рада України дає прекрасну можливість заробляти кількадесят тисяч гривень на місяць, не з'являючись на роботі. На минулій сесії парламенту такою можливістю скористалися 17 народних обранців. ***Тиждень*** з'ясував, що відволікло цих державних мужів від законотворчої роботи

РІНАТ АХМЕТОВ

Почесний президент ФК «Шахтар» – людина вельми зайнята. Управління власною бізнес-імперією, до речі, найбільшою в країні, відбирає чимало зусиль і часу. Тож замість нього кнопки в Раді натискають інші

ГЕННАДІЙ ВАСИЛЬЄВ

Колишній генеральний прокурор зараз у поті чола працює заступником голови Адміністрації президента і, подейкують, має власний бізнес, вартість якого, за різними оцінками, сягає $575 млн – $1,66 млрд

АНДРІЙ ВЕРЕВСЬКИЙ

Андрій Михайлович є почесним президентом і основним власником компанії «Кернел Груп» – найбільшого вітчизняного виробника соняшникової олії

ВАСИЛЬ ГОРБАЛЬ

Колишній власник Укргазбанку (збагрив фінустанову державі під час кризи) донедавна очолював Львівську область. Не дуже вдало – галичани так і не полюбили Партію регіонів

МИКОЛА ДЖИГА

Колишній міліціонер і податківець нині керує Вінницькою областю

ГРИГОРІЙ ІЛЛЯШОВ

Очолює Службу зовнішньої розвідки України. Оскільки його робота дуже секретна, про нього відомо лише те, що він чоловік регіоналки Олени Лукаш

СЕРГІЙ КИЙ

Помічник президента ФК «Шахтар», тобто Ріната Ахметова. Контролює корпорацію «АРС», до сфери впливу якої входять вугільні та коксохімічні підприємства

ОЛЕКСАНДР ЛЄЩИНСЬКИЙ

Власник корпорації «Донецькхліб» і ще низки комерційних структур

ВОЛОДИМИР МАЛЬЦЕВ

Більш відомий як водій Ріната Ахметова. Його прогули можна пояснити лише тим, що досі катає шефа

445 нападів

на судна скоїли пірати минулоріч, встановивши своєрідний рекорд

107 трлн e-mail

відправили один одному у 2010 році користувачі електронної пошти

ДМИТРО САЛАМАТІН
Голова концерну «Укроборонпром» насправді таки відвідував парламент – 16 грудня він, вигукуючи «Уб'ю на....й!», побив у сесійній залі кількох опозиціонерів

ВАСИЛЬ СТЕЛЬМАШЕНКО
Заступник генерального директора ТОВ «Донтехресурс», якого екс-міністр внутрішніх справ Луценко вперто називає кримінальним авторитетом на прізвисько Картавий, теж був помічений лише в парламентських бійках

ЮРІЙ ЧЕРТКОВ
Акціонер скандально відомого торгового центру «Білий лебідь» і власник комплексу «Донбас Еквіцентр», схоже, більше цікавиться кінними перегонами, ніж законотворчістю

ІВАН КУРОВСЬКИЙ
Компанія «Житлобуд», яку контролює цей депутат, утягнута в конфлікти з киянами, які протестують проти незаконної, як на їхню думку, забудови. Зокрема, біля Жовтневої лікарні

АНТОН ЯЦЕНКО
Асоціюється з державними тендерними процедурами

ОЛЕКСАНДР БУРЯК
Співвласник Брокбізнесбанку разом із братом Сергієм, колишнім головою ДПАУ, крім низки бізнес-проектів утягнутий у боротьбу за 29 га землі в елітній Кончі-Заспі

ЄВГЕН СІГАЛ
Співвласник корпорації «Миронівський хлібопродукт» (ТМ «Гаврилівські курчата») – найбільшого виробника курятини в країні

ІГОР КАЛЄТНІК
Очолює Державну митну службу. Збори мита не залишають часу на парламентську діяльність

КОРОТКО

Справа патріотів

Влада продовжує розкручувати справу про знищення пам'ятника Сталіну в Запоріжжі. Міліція затримала дев'ять осіб – мешканців різних регіонів України, більшість яких є членами ВО «Тризуб» імені Степана Бандери. У МВС стверджують, що у затриманих вилучили цілий арсенал зброї. Саме через «тризубівців», за офіційними повідомленнями, президент Віктор Янукович начебто міняв свій маршрут під час відвідин Івано-Франківщини – охорона злякалася можливого замаху. Затриманим намагаються інкримінувати й інші злочини. Зокрема, під час допиту «тризубівця» Ростислава Винара слідчі з'ясовували, чи причетний він до вбивства бізнесмена В'ячеслава Брагінського, скоєного 13 жовтня 2009-го в Дніпропетровську, і до спроби підпалу київського офісу Партії регіонів 1 січня цього року. Не виключено, що прецедент «Тризубу», члени якого взагалі-то не приховують своїх радикальних, подеколи екстремістських поглядів, потягне за собою наступ на інші патріотичні організації.

Об'єднання українців ліквідують

Федеральну національно-культурну автономію українців Росії (ФНКА УР) ліквідовано за політичну діяльність **(див. *Тиждень* №49/2010).** «Оскільки її керівництво вело роботу <...>, в цілому політичну діяльність і діяльність, спрямовану безпосередньо й неприкрито на підрив наших двосторонніх відносин», – заявив міністр закордонних справ РФ Сергей Лавров. На 31 січня Мінюст РФ запланувало закриття Об'єднання українців Росії (ОУР), повідомляють представники ОУР.

Нас дедалі менше

Вперше з 2005 року в Україні знизилася народжуваність та зросли темпи зменшення населення, повідомляє Держкомстат. За перші 11 місяців 2010 року народилося 456,9 тис. немовлят, що на 14,5 тис. менше, ніж у 2009-му, а показник природного спаду населення зріс зі 172,6 тис. у 2009-му до 181, 5 тис. у 2010-му. Водночас зменшуються показники смертності: якщо з січня по листопад 2009 року в Україні померло 644 тис. осіб, то за аналогічний період 2010 року – 638,4 тис. Щоправда, зниження смертності пов'язане не з покращенням якості життя, а із загальним зменшенням кількості населення.

Відлуння Смоленська

Польський політикум жорстко розкритикував оприлюднені 12 січня висновки Міждержавного авіаційного комітету (МАК) про начебто непрофесійні дії польських пілотів, що призвели до авіакатастрофи під Смоленськом 10 квітня 2010 року, в якій загинув польський президент Лех Качинський. Однак за тиждень тон висловлювань змінився. Виступаючи перед Сеймом, прем'єр-міністр країни Дональд Туск повідомив депутатам, що «для Польщі краще знати правду і не мати війни, ніж знати правду і мати війну», тобто закликав їх не погіршувати відносин із Москвою.

ФОТО: УНІАН, АНДРІЙ ЛОМАКІН, ОЛЕКСАНДР ЧЕКМЕНЬОВ
ІНФОГРАФІКА: ПАВЛО НІЦ

Вільне падіння

Україну позбавили статусу вільної країни

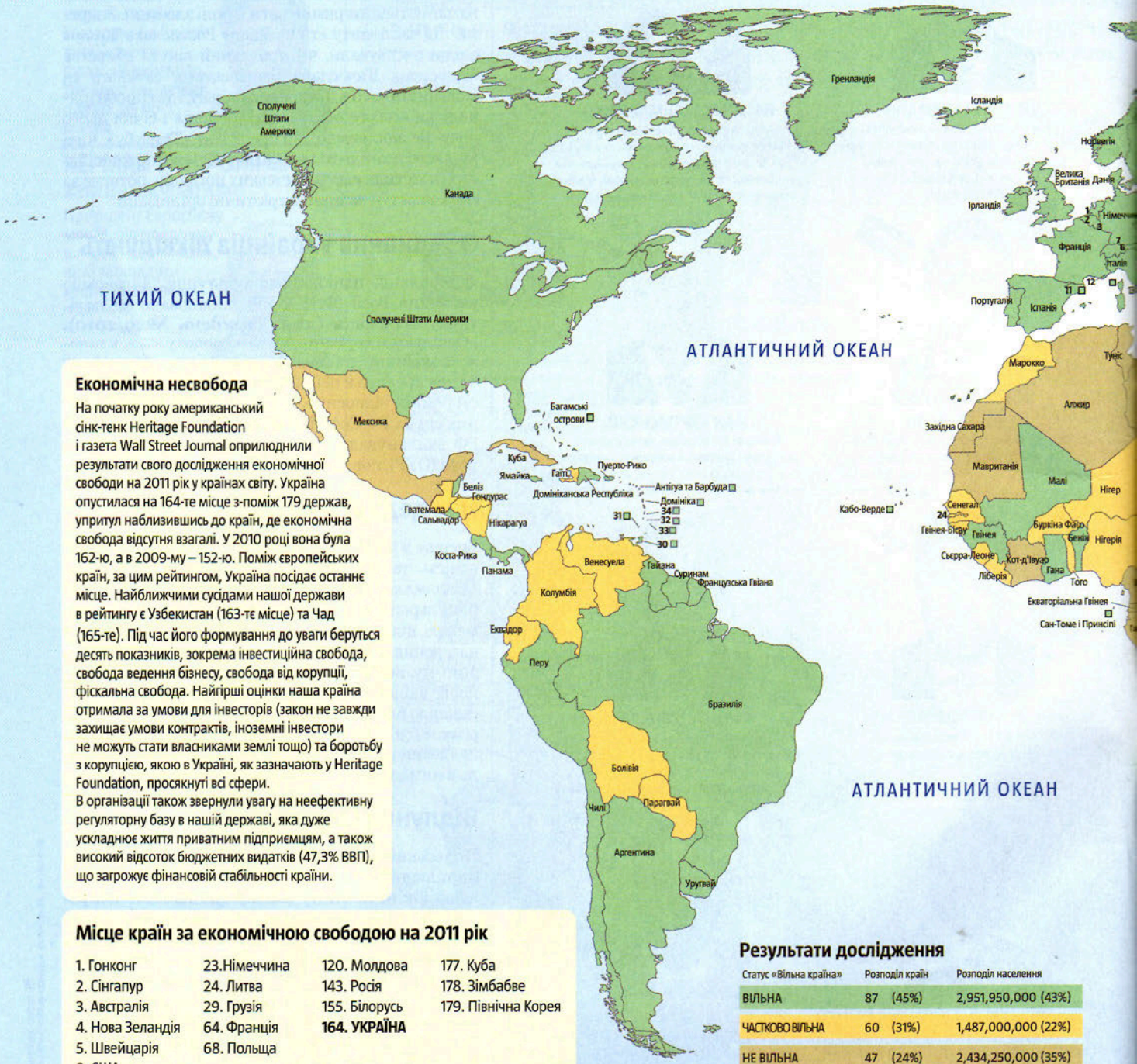

Економічна несвобода

На початку року американський сінк-тенк Heritage Foundation і газета Wall Street Journal оприлюднили результати свого дослідження економічної свободи на 2011 рік у країнах світу. Україна опустилася на 164-те місце з-поміж 179 держав, упритул наблизившись до країн, де економічна свобода відсутня взагалі. У 2010 році вона була 162-ю, а в 2009-му – 152-ю. Поміж європейських країн, за цим рейтингом, Україна посідає останнє місце. Найближчими сусідами нашої держави в рейтингу є Узбекистан (163-тє місце) та Чад (165-те). Під час його формування до уваги беруться десять показників, зокрема інвестиційна свобода, свобода ведення бізнесу, свобода від корупції, фіскальна свобода. Найгірші оцінки наша країна отримала за умови для інвесторів (закон не завжди захищає умови контрактів, іноземні інвестори не можуть стати власниками землі тощо) та боротьбу з корупцією, якою в Україні, як зазначають у Heritage Foundation, просякнуті всі сфери.

В організації також звернули увагу на неефективну регуляторну базу в нашій державі, яка дуже ускладнює життя приватним підприємцям, а також високий відсоток бюджетних видатків (47,3% ВВП), що загрожує фінансовій стабільності країни.

Місце країн за економічною свободою на 2011 рік

1. Гонконг	23. Німеччина	120. Молдова	177. Куба
2. Сінгапур	24. Литва	143. Росія	178. Зімбабве
3. Австралія	29. Грузія	155. Білорусь	179. Північна Корея
4. Нова Зеландія	64. Франція	**164. УКРАЇНА**	
5. Швейцарія	68. Польща		
9. США			

Результати дослідження

Статус «Вільна країна»	Розподіл країн	Розподіл населення
ВІЛЬНА	87 (45%)	2,951,950,000 (43%)
ЧАСТКОВО ВІЛЬНА	60 (31%)	1,487,000,000 (22%)
НЕ ВІЛЬНА	47 (24%)	2,434,250,000 (35%)
РАЗОМ	**194**	**6,873,200,000**

Є рейтинги успішності країни в тій чи іншій царині, складені різними міжнародними сінктенками, які читають лише вузькопрофільні фахівці. Є рейтинги, якими ніхто не цікавиться. Є ті, які згадують лише принагідно. Рейтинг «Свобода в світі» Freedom House читає й аналізує без перебільшення весь світ. Повсюдно медіа швидко підхоплюють його висновки про погіршення справ із політичною і громадянською свободою в тій чи іншій країні. Тому його іміджевий вплив не варто ігнорувати. Згідно з відповідним рейтингом за 2011 рік Україна віднині вже не є вільною країною. Її статус змінено з вільної, тобто справді демократичної, на частково вільну. Ще одна сходинка вниз – і вона опиниться в чорній когорті невільних країн. Свого часу Україна стала єдиною небалтійською державою з-поміж колишніх республік СРСР, яка заслужила статус вільної. Як зазначено в коментарях до результатів рейтингового оцінювання, наша країна вже не може вважатися вільною, тому що впродовж 2010 року в ній було обмежено свободу медіа; органи державної безпеки тиснули на керівництво університетів, щоб воно перешкоджало студентам брати участь у протестах; уряд поводився вороже щодо опозиції та іноземних громадських організацій, а вплив президента і виконавчої влади на правосуддя невпинно зростав.

1. Нідерланди
2. Бельгія
3. Люксембург
4. Чехія
5. Словаччина
6. Швейцарія
7. Ліхтенштейн
8. Австрія
9. Словенія
10. Угорщина
11. Андорра
12. Монако
13. Сан-Марино
14. Хорватія
15. Боснія та Герцеговина
16. Сербія
17. Чорногорія
18. Албанія
19. Македонія
20. Молдова
20а. Придністров'я
21. Південна Осетія
22. Руанда
23. Бурунді
24. Гамбія
25. Уганда
26. Мальта
27. Палестинські території
28. Ліван
29. Кіпр
29а. Північний Кіпр
30. Тринідад і Тобаго
31. Гренада
32. Сент-Вінсент і Гренадини
33. Барбадос
34. Сент-Люсія

РЕЙТИНГ СВОБОДИ FREEDOM HOUSE ВКЛЮЧАЄ ТАКОЖ СПІРНІ ТЕРИТОРІЇ:

Абхазія
Сектор Газа
Індійський Кашмір
Нагорний Карабах
Північний Кіпр
Пакистанський Кашмір
Сомаліленд
Південна Осетія
Тибет
Придністров'я
Західний берег ріки Йордан
Західна Сахара

Продовження на стор. 12, 16, 24

Не все втрачено?

Автор:
Ростислав Павленко

Попри очевидну запізнілість реакції Заходу на згортання демократії в Україні ***(див. стор. 6)***, рішення компетентних органів Чеської Республіки про надання політичного притулку Богданові Данилишину – демонстративний і неприємний сигнал для нинішньої влади. Українське МЗС вимагає від чеської сторони пояснення підстав для такого рішення, а деякі екзальтовані речники Партії регіонів узагалі договорилися до того, що в Чехії нібито будуть якісь «втрати».

Справа Данилишина, з одного боку, створює прецедент, а з іншого – лягає в контекст переоцінки, знову ж таки запізнілої, демократичними країнами подій, які відбуваються в Україні. І переоцінка ця все ж таки може мати вельми неприємні наслідки для вітчизняного істеблішменту – як загалом, так і персонально.

Фактично одна з країн ЄС офіційно визнала, що українське правосуддя необ'єктивне, – є причини сумніватися в його безсторонності й підстави побоюватися політичних переслідувань. Женевська конвенція про статус біженців 1951 року, сторонами якої є практично всі країни світу, визначає цей пункт украй чітко. Стати біженцем (а отже, просити про притулок) може людина, яка внаслідок своїх переконань (зокрема, політичних) має «цілком обґрунтовані побоювання» бути переслідуваною на Батьківщині або в країні, звідки виїхала. Відтак органи, які приймають рішення щодо надання притулку, не зобов'язані по суті розбиратися у звинуваченнях, висунутих прохачеві притулку. Натомість вони мають з'ясувати, чи насправді повернення до своєї країни становитиме небезпеку для особи. Причому небезпекою вважається не кримінальне переслідування як таке, а лише здійснюване необ'єктивно, упереджено. Якщо в країні, звідки прибув прохач, порушуються права людини, визнані в Пактах ООН 1966 року, повернення наражатиме його на небезпеку. Демократичні держави вважають неможливим для себе видавати особу в таких умовах, навіть якщо рідна країна оголошує її в міжнародний розшук.

Останні події в Україні та сусідній Білорусі поновили страхи в європейських столицях, а надто в коридорах власне структур Євросоюзу. Європа явно переоцінила свої можливості, заграючи з Лукашенком, – владнавши свої справи з Кремлем, бацька показав Заходу великий палець і взявся за старе. Так само Європа прорахувалася, привітавши «стабільність» від Януковича і К°.

ЄВРОПА ПРОРАХУВАЛАСЯ, ПРИВІТАВШИ «СТАБІЛЬНІСТЬ» ВІД ЯНУКОВИЧА І КО, АЛЕ УСВІДОМИЛА ЦЕ ЯВНО ЗАПІЗНО ДЛЯ СЕБЕ

Падіння демократії – це практично напевно і зниження рівня життя (що, власне, й спостерігається в Україні): без внутрішнього політичного контролю влада набагато менше зважає на потреби громадян. А отже, недемократичні режими на кордонах ЄС нестимуть не «стабільність», а якраз навпаки – проблеми: неконтрольовану міграцію, геополітичні ризики, економічні негаразди. До того ж сьогоднішня Україна – це не Білорусь: і за кількістю населення, і за ступенем інтегрованості в європейський простір, а відповідно й за можливостями створювати проблеми. Але Європа усвідомила це явно запізно для себе, бо поновити вплив на територіях, де вже панує Росія, їй буде вкрай важко.

Та хай там як, а українська влада отримала серйозне попередження: на території ЄС її дії визнано такими, що створюють «цілком обґрунтовані побоювання» в необ'єктивності правосуддя. А це ознака недемократичного режиму. З усіма наслідками, які витікають для перспектив співпраці з такою країною. І, що відчутніше для багатьох в українській владі, у ставленні до її представників. Єврокомісар Фюле прибув до Києва з чітким посланням: у разі згортання демократії можна забути про зближення з ЄС. Це повідомлення було передано українським ЗМІ «джерелами в представництві Єврокомісії»: громадянам повідомили, кому вони мають завдячувати черговим відсуненням країни від повноцінної співпраці з ЄС (а отже, безстроковим відтермінуванням скасування принизливих обмежень, які застосовуються в ЄС для українців).

Утім, у можновладців може виникнути враження, що європейці не мають нічого серйознішого, ніж заяви та відкладення підписання угод, які й без того узгоджуються роками. Проте варто поцікавитись у білоруських колег: як воно, коли персонально відмовляють у в'їзді до провідних країн світу? А сучасний український істеблішмент набагато більше персонально залежний від благ, які надають європейські держави. Левова частка їхнього бізнесу зав'язана на торгівлі з ЄС; їхні діти навчаються в європейських університетах; вони змагаються між собою у придбанні предметів розкошів із Європи, відвідуванні модних виставок, показів тощо. Тому в Заходу все ще залишаються важелі впливу на українську керівну «еліту», якщо, звичайно, він справді хоче бути почутим у нашій країні.

ПОЛІТИЧНІ БІЖЕНЦІ З УКРАЇНИ

За часів Кучми було надано політичний притулок кільком українцям. Найгучніші втечі

Валерій Івасюк
20 січня 2001 року виїхав з України до Великої Британії, де йому надали політичний притулок. Івасюк пов'язував тиск на себе зі справою Гонгадзе: він, на той час як медичний експерт, не погоджувався з оприлюдненими висновками російської експертизи «таращанського» тіла. СБУ повідомляє, що на початку січня цього року Валерія Івасюка запросили до слідчих органів не як експерта у справі загиблого журналіста, а як голову Національного комітету з боротьби із захворюванням на СНІД, який він очолював протягом 1994–1998 років. Він мав надати пояснення з приводу місцезнаходження матеріальних цінностей на суму понад $3 млн. За інформацією контрольно-ревізійного управління Міністерства фінансів України, ці гроші очолюваний ним комітет отримав і не використав.

Микола Мельниченко
Співавтор «Кучмагейту» у квітні 2001 року отримав політичний притулок у США. За помаранчевої влади повернувся в Україну.

Мирослава Гонгадзе
Вдова Георгія Гонгадзе з двома доньками отримала політичний притулок у Сполучених Штатах у травні 2001 року. Нині працює кореспондентом «Голосу Америки» у Вашингтоні.

Олександр Єльяшкевич
Колишній народний депутат восени 2002 року отримав політичний притулок у США через замах на його життя в Україні. За словами Єльяшкевича, фізичний напад на нього стався після того, як очолювана ним комісія встановила, що Кучма «не був обраний демократичними засобами». Олександр Єльяшкевич стверджує, що вчинити на нього напад наказав сам Кучма і що це підтверджують записи Миколи Мельниченка. Мешкає у США.

Олександр Данилов
Генеральний директор литовського дочірнього приватного підприємства «Такі справи» 13 травня 2003 року отримав політичний притулок у Литві. Справа очолюваного Даниловим підприємства 2002-го потрапила до щорічного звіту Держдепартаменту США як приклад порушення демократичних прав. У період парламентської передвиборчої кампанії 2002-го видавничо-поліграфічна фірма «Такі справи» надрукувала книжку під назвою «Невиконане замовлення», яка була присвячена діяльності Тимошенко й мала рекламний характер. За кілька днів після того, як тираж передали замовникові, у підприємства почалися проблеми з податковою. Виборчий блок Юлії Тимошенко звинуватив ДПАУ в політичному тиску на фірму. У відповідь прес-служба ДПАУ оприлюднила офіційну заяву, в якій відкидалися звинувачення в політичному тиску та стверджувалося, що в Україні викрито «розгалужену мережу фіктивних структур, через яку здійснювалося відмивання тіньових коштів». Видавничо-поліграфічне підприємство «Такі справи» – одне з найбільших в Україні у своїй галузі. Певний час воно надавало спонсорську допомогу Народному руху України, а також на спонсорських засадах друкувало агітаційні матеріали на підтримку ідеї державної незалежності України.

Сергій Шолох
Власник закритого радіо «Континент» отримав політичний притулок у США навесні 2004 року. На радіо «Континент» у Києві транслювалися провідні західні станції: «Бі-Бі-Сі», «Німецька хвиля», «Польське радіо», «Голос Америки», «Свобода». За словами Шолоха, йому погрожували люди, тісно пов'язані із СДПУ(о): «Казали, що мені кінець, якщо я запущу в ефір «Радіо Свобода». Раніше, як розповідав Шолох, ці люди пропонували йому оприлюднити версію вбивства Георгія Гонгадзе, яка заперечувала причетність Леоніда Кучми до зникнення журналіста. Повернувся в Україну.

Перший пішов

Чехи не знають, чи є Богдан Данилишин невинним, але вони дали йому притулок

Автор:
Любош Палата, Прага

ЖОВТА КАРТКА. Томас О. Меліа, помічник Держсекретаря США з питань демократії та прав людини: «Рішення чеського уряду має стати сигналом для уряду України щодо того, як Європа і міжнародна спільнота сприймають ці процеси... як шлях розвитку України сприймає міжнародна спільнота»

Мало яка держава Центральної Європи має таку довгу традицію української політичної еміграції, як Чеська Республіка, у якій її пов'язують із міжвоєнною Чехословаччиною (1918–1939). Свого часу вона зазнала слави правдивої демократичної держави в регіоні. Окрім українців Чехія надала політичний притулок десяткам тисяч росіян та білорусів, які тікали від більшовиків, а також деяким полякам, австрійцям та угорцям, що були змушені залишити свої напівдиктаторські, авторитарні країни. Окремий розділ історії становить підтримка антинацистської політичної еміграції з Німеччини, яка в 1930-х роках створила в Празі один із центрів боротьби проти Гітлера.

Після окупації самостійної України Червоною армією та її приєднання до тоталітарної червоної Росії, а пізніше Радянського Союзу Прага й Чехословаччина взагалі стали одним із головних центрів української еміграції в Європі. У столиці Чехії з'явився й функціонував до кінця Другої світової війни Український вільний університет (після війни переїхав до Мюнхена), тисячі студентів навчалися в Українській господарській академії в центральночеських Подєбрадах або в Українському педагогічному інституті в Празі. Закарпатська Україна, яка між війнами була частиною Чехословаччини, – єдина демократично адміністрована частина сучасної України, що 1938 року здобула повну автономію. На той час у вигнанні в Празі перебувало багато знаних постатей з українського політичного життя на чолі з Михайлом Грушевським.

Після 1990 року до Чехії приїхало близько півмільйона українців, які, якщо до них зарахувати і тих, хто живе й працює тут нелегально, становили б найбільшу національну меншину в країні. Але то була і є економічна еміграція. Більшість із них не збираються залишатися в Чехії назавжди й за кілька місяців або років повертаються з прибутком в Україну. Чехія також стала улюбленим місцем частини української політичної та бізнесової еліт, які придбали собі резиденції на відомих чеських спа-курортах, насамперед у Карлових Варах. Частим гостем тут є, наприклад, Леонід Кучма.

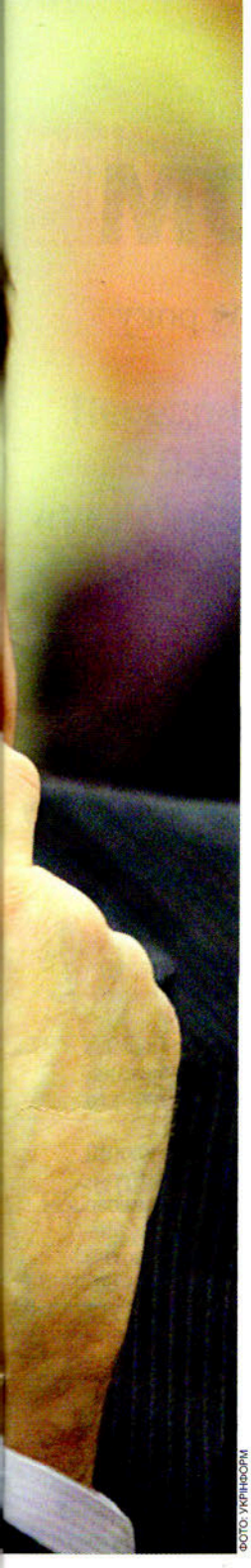

ФОТО: УКРІНФОРМ

ПОЛІТ-ЕМІГРАНТ-НАУКОВЦЕЬ. За словами адвоката Данилишина, у Чехії він планує зайнятися наукою

СУМНІВИ ЧЕХІЇ

Тепер до цього списку українців додався перший відомий сучасний український політичний емігрант, екс-міністр уряду колишньої прем'єрки Юлії Тимошенко Богдан Данилишин. Він досить довго перебував у Чехії під час попереднього ув'язнення: від свого затримання 18 жовтня протягом майже всіх наступних трьох місяців. Увесь цей час його справу вивчали як у правовій площині Кримінального кодексу, так і в площині можливих політичних репресій в Україні.

Уже невдовзі після ув'язнення попередньо сенсаційні заголовки в чеських газетах на кшталт «Мисливці за головами ув'язнили українського екс-міністра» змінили сумніви в безсторонності українських державних та правоохоронних органів. До обережних оцінок коментатори вдавалися з огляду на дивні обставини ув'язнення, коли Данилишин прибув із Німеччини, де буцімто лікувався, до українського посольства в Празі, щоб надати свідчення слідчим. Там, власне, його й затримали. Якби це було 30–40 років тому, то Данилишина, найімовірніше, одурманили, запхали в багажник автівки та відвезли агенти КДБ на показовий процес до Києва.

Однак ми живемо на кілька десятків років пізніше, і тому українця було «лише» передано до рук чеської поліції. «Мене передали чеській поліції, незважаючи на домовленість, що я зможу повернутися на лікування (до Німеччини)», – розповідає Данилишин про ставлення до себе в посольстві. Чеська поліція, щоправда, повелася з Данилишиним увічливо й порядно, але нічого іншого, аніж помістити його в СІЗО, не могла – українська прокуратура оголосила екс-міністра в міжнародний розшук.

За даними добре поінформованих чеських джерел, справа Данилишина від самого початку була підозрілою: начебто незаконний тендер на будівництво паркінгу в аеропорту Бориспіль на тлі наявних у країні корупційних схем – доволі незначна шкода, якої він своїми діями міг завдати державі (13,9 млн грн). «Це в українських реаліях є справді дрібницею, майже «недостойною» посади міністра», – каже один неназваний дипломат, який раніше працював в Україні. Екс-міністр, своєю чергою, звинувачення цілковито відкидав: «Усі обвинувачення були безпідставними, вважаю їх політично мотивованими та вигаданими».

Попри ці сумніви, суд і чеська влада вивчали справу Данилишина цілком серйозно, про що свідчила повторна відмова в проханні екс-міністра про його звільнення з в'язниці під заставу. Таким чином Прага хотіла уникнути скандалу на випадок зникнення політика під час розгляду справи.

ПРИТУЛОК ЗАВДЯКИ ЯНУКОВИЧУ

Сумніви чеських судових органів щодо вини Данилишина посилила владна структура президента Віктора Януковича. Це й кількість ув'язнених представників колишнього керівництва включно з екс-міністром внутрішніх справ Юрієм Луценком та екс-міністром охорони навколишнього середовища Георгієм Філіпчуком. І звинувачення на адресу екс-прем'єрки Юлії Тимошенко в нецільовому використанні державних коштів. Усі кримінальні правові звинувачення проти опозиції вилилися в кільканадцять справ та оформилися в оголошення орієнтовної шкоди в розмірі $2,5 млрд (на думку дипломатів, «ходорковського масштабу»). Такий вибірковий принцип, націлений на верхівку колишньої влади, викликав недовіру чехів до звинувачень, хоча залишається сумнів у непідкупності не тільки нинішньої української номенклатури, а й тодішньої.

Кілька днів тому комісар Євросоюзу з питань розширення Штефан Фюле (за збігом обставин чех) під час свого візиту до Києва офіційно застеріг керівництво України в намаганні залякати та криміналізувати опозицію. «Демократична державна влада не може існувати без незалежної судової системи», – проголосив відверто Фюле. «Я знову маю звернути увагу на необхідність гарантії, що кримінальне законодавство не буде використано в політичних цілях і що засади чесної, справедливої та незалежної судової системи цілковито дотримуватимуться», – додав він. На пряме запитання, чи під час процесів над опозиційними політиками застосовується «вибіркова справедливість», Фюле «не побрюссельски» однозначно сказав: «Так, я поділяю таку думку».

Оскільки таку думку незадовго до того висловили й Сполучені Штати, у справі Данилишина в Празі почалися зрушення. Уже за два дні після цього Міністерство внутрішніх справ Чехії надало українському екс-міністрові політичний притулок, на підставі якого (але не завдяки переконанню в тому, що Данилишин не винен) майже через три місяці після попереднього арешту його було звільнено. Таке рішення схвалив чеський міністр закордонних справ Карел Шварценберг: «Я повністю поважаю результати справи про надання притулку. Висловлюю побоювання, що в цьому конкретному випадку прохач не отримав би в Україні справедливого розгляду справи й що переслідування може бути політично мотивованим». І все ж додав, що, сподівається, до погіршення відносин із Києвом не дійде.

Чеські медіа також поширили інформацію про реакцію Юлії Тимошенко, яка високо оцінила крок Чехії. Натомість лише побіжно розповіли про протести київської влади, яка стверджує, що й далі вимагатиме видачі Данилишина.

Гідним уваги є те, що в Чехії, де кроки влади постійно жорстко критикує ліва опозиція, рішення державних інституцій та оцінка Шварценберга не викликали жодного голосу протесту. У дискусійному форумі української редакції «Радіо Свобода», що розміщена в Празі, поміж української спільноти в Чехії переважають голоси, що схвалюють «чеську демократію» та здатність Праги правильно зрозуміти сучасний розвиток ситуації в Україні.

Гласність під пресом

Індекс безпеки журналістів значно знизився і сягнув рівня 2003 року

Автор:
Вікторія Сюмар, Інститут масової інформації

Останній рік на всі закиди щодо проблеми зі свободою слова влада відповідала: наводьте факти. А їхня кількість щомісяця зростала: журналісти зникали, їх били, на них тиснули, їх звільняли з роботи через цензуру. Але на всі дорікання представники влади знову повторювали мантру про факти. Після завершення року ми підбили його підсумки, порівняли з останнім десятиріччям і готові говорити не лише мовою фактів, а й мовою цифр. І ці цифри аж ніяк не на користь влади.

ЗМІ демонструють рівень умов роботи 2002-го, коли Леонід Кучма закручував гайки після справи Георгія Гонгадзе. Методи ті самі: на незалежні видання тиснуть економічними чи непрямими, наприклад судовими, засобами. Їх позбавляють ліцензій, не дають можливості розповсюджувати чи продавати видання.

На окремих журналістів теж чинять тиск у різний спосіб: їх або не пускають на засідання та заходи органів влади, або звільняють чи переводять працювати з новин на документальні проекти. Так, зокрема, сталося з журналістом, якого визнали кращим телерепортером року – Сергієм Андрушком. Чи за власним бажанням керівник СТБ Володимир Бородянський відправив займатися документалістикою журналіста, репортажі якого в новинах викликали постійну увагу та резонанс, а відповідно давали рейтинг?

Хтось змушений був звільнитися і шукати притулку на двох каналах, які під тиском обставин стали називатися опозиційними, як, наприклад, 5-й канал і ТВі. Зокрема, пішла з Першого Національного телеканала Юлія Банкова, яка оприлюднила зміст розмови Ганни Герман та Бориса Колеснікова з іноземними журналістами.

Рівень свободи слова 2001–2010

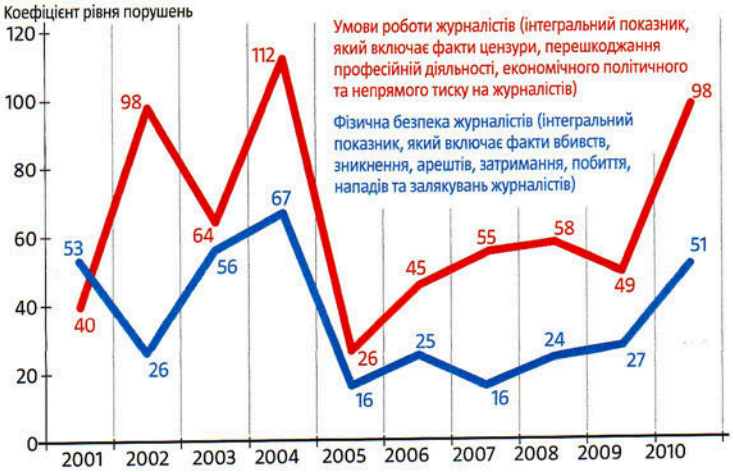

Проте формально це не позиція і не політика влади.

Чим далі, тим гірше: коли журналістів б'ють, правоохоронні органи мають провадити розслідування і шукати винних. Утім, одна з найрезонансніших справ року – зникнення харківського журналіста Василя Климентьєва, з приводу чого занепокоєння висловлювали українські та міжнародні журналістські організації, так і залишається нерозкритою.

Дедалі частіше злочини проти журналістів стали вчиняти охоронці перших осіб держави та представники силових органів. І якщо випадки з «перевіркою документів» Мустафи Найєма та Віталія Сича можна ще було б вважати випадковими, то перешкоджання зйомкам на підприємницькому Майдані групі 5-го каналу, побиття Сергія Андрушка охороною Віктора Януковича та обшуки і конфіскація матеріалів у квартирі Олени Білозерської – це прямі порушення, скоєні владою. Журналісти так і не дізналися, як звали правоохоронця, котрий повалив і побив Андрушка. Коли в квартиру до Білозерської вриваються правоохоронці, щоби забрати камеру, комп'ютер і всі інформаційні матеріали, то очікувати повноцінного розслідування не випадає.

Все це є результатом ставки на силу в процесі побудови авторитарного режиму, який не передбачає наявності незалежної преси. Вона не просто небажана, вона небезпечна для тих, хто його будує.

Незалежна преса, потужний громадський сектор, сильна опозиція, активне та впливове творче середовище – це все з іншого світу, який не розуміють і якого бояться нинішні можновладці. Бо в цьому світі має бути відрита конкуренція: починаючи від бізнесу, завершуючи публічною сферою. Власне, в процесі конкуренції перемагають сильніші у сенсі не так фізичної сили, а заповзятіші та креативніші. Це те, що в західному світі називають розвитком.

А от коли конкурувати на рівних не можеш, доводиться застосовувати пресинг і грубу фізичну силу. Це не розвиток, це стагнація. Це дає певні переваги, але лише на деякий час, останній приклад Тунісу – ще один із уже довгого та відомого переліку тих правителів, які зробили ставку на авторитаризм і диктатуру. Його варто було б уважно вивчити тим, хто обрав для себе подібну політику в Україні.

25%
українців вважають, що в Україні немає гарантій свободи слова та преси

42%
переконані: журналісти, які пишуть на гострі теми, потребують захисту

12%
вважають, що лише окремі діячі та ЗМІ не бояться висловлювати свою думку

За опитуванням інституту IFAK Ukraine на замовлення української редакції Deutsche Welle

Тиждень
український www.tyzhden.ua

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Передплатний індекс 99319

Передплата на 2011 рік Передплатити «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ» ви можете:

1. У редакції:
– заповніть квитанцію у відділенні будь-якого банку (отримувач: ТОВ «Український тиждень», р/р 26007026823721 у Печерському відділенні ПАТ «УКРСОЦБАНК». МФО 322012. Код ЄДРПОУ 35392656. Передплата на журнал «Український тиждень»);
– розбірливо зазначте адресу доставк та контактний телефон;
– оплатіть квитанцію у найближчому відділенні банку;
– надішліть копію сплаченого бланка замовлення (квитанцію про оплату):
* факсом: (044) 351-13-00 (01);
* поштою: ТОВ «Український тиждень», м. Київ, 03067, а/с № 2.

Вартість редакційної передплати журналу «Український тиждень» на 2011 рік:
1 місяць – 30 грн;
3 місяці – 90 грн;
6 місяців – 180 грн.

2. У будь-якому відділенні зв'язку Укрпошти. Передплатний каталог на 2011 рік, стор. 168. Передплатний індекс – 99319.

3. У передплатних агенціях вашого міста (детальніше див. на сайті www.tyzhden.ua).

4. На сайті www.portmone.com

повідомлення

отримувач платежу
ТОВ «Український тиждень» | 26007026823721 (поточний рахунок отримувача) | 35392656 (код отримувача)

назва установи банку
Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК» | 322012 (МФО банку)

Прізвище, ім'я та по батькові платника

Адреса платника, телефон

вид платежу: **за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»**

період:

касир

сума, грн

платник (підпис)

квитанція

отримувач платежу
ТОВ «Український тиждень» | 26007026823721 (поточний рахунок отримувача) | 35392656 (код отримувача)

назва установи банку
Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК» | 322012 (МФО банку)

Прізвище, ім'я та по батькові платника

Адреса платника, телефон

вид платежу: **за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»**

період:

касир

сума, грн

платник (підпис)

За детальною інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.
Менеджер з передплати Каріна Забара
K.sem@ut.net.ua

www.tyzhden.ua

Суд Лінча в Україні?

Автор:
Ігор Лосєв

Нинішня правова система України викликає дедалі більше претензій з боку як громадян, так і міжнародних правозахисних інституцій. Загибель українців у відділках міліції, необґрунтовані кримінальні справи, покарання невинних і виправдання винуватців є не винятками, а правилом. Як засвідчують численні соціологічні опитування, більшість наших співвітчизників не довіряють міліції, судам і прокуратурі. Поки що всі ці явища викликають здебільшого мовчазне обурення поміж загалу. Чимало українців переконані, що вся правова система держави є корумпованою.

Однак це усвідомлення не приводить до якихось рішучих громадських дій, бо люди не знають, що і як можна тут зробити, а політичні партії нічого, крім демагогічних гасел, не пропонують. Влада з ранку до вечора через підконтрольні ЗМІ розповідає про свою «героїчну» боротьбу проти корупції, а її дедалі більшає. Мільйони громадян відчувають свою цілковиту правову незахищеність, бо на всі претензії до керівництва країни чують від нього цинічну відповідь: «Звертайтесь до суду!» Але спочатку треба створити незалежний від тієї-таки влади некорумпований суд, який служив би закону, а не майновим і політичним інтересам керівної верхівки.

Натомість повсякденна життєва практика громадян постійно доводить їм, що такого суду на сьогодні в Україні немає і найближчим часом не передбачається. Але бувають випадки, коли навіть у дуже терплячих українців може урватися терпець. І коли вже не можна обурюватися лише на власній кухні. Останнім часом на автошляхах України точиться справжня війна з боку високопосадовців, політиків, великих бізнесменів проти пересічних українців. Активну участь у ній беруть родичі цих представників привілейованої верхівки та вся правова система держави. Усе частіше сучасні «магнати» і «шляхтичі», ігноруючи елементарні правила дорожнього руху, створюють аварійні ситуації, внаслідок яких масово гинуть пересічні українці. Але практично немає випадків, коли б ці «діячі» несли адекватну відповідальність за загибель людей. Жодного покарання чи суто символічне покарання – ось сумне правило сучасної України.

ФЕМІДА Є ЛІБЕРАЛЬНОЮ ДО «ПОВАЖНИХ ЛЮДЕЙ», «ПРОСТИЙ» ЖЕ УКРАЇНЕЦЬ НЕ МОЖЕ РОЗРАХОВУВАТИ НА ГУМАННІСТЬ ЮСТИЦІЇ

Вітчизняна Феміда є такою ліберальною тільки щодо «поважних людей», а українець, який до цієї верстви не належить, не може розраховувати на підвищену гуманність юстиції. Де-факто в нашій країні діють дві системи правосуддя: для верхівки і для простого народу. Це є цілковитим запереченням фундаментальної правової засади – рівності всіх громадян перед законом, що нагадує феодально-станові правові системи середньовічних суспільств. На Заході перед законом відповідають найвищі чиновники та їхні родичі без будь-яких винятків, поліцейський за недотримання правил на дорозі може на загальних підставах покарати прем'єр-міністра чи за інші порушення доньку президента (як сталося з Челсі Клінтон).

Це породжує в масовій свідомості України те, що називають демонстраційним ефектом. Бо громадяни схильні вважати нормою ту ситуацію, що склалася на Заході, а не ту, що де-факто панує в їхній країні, й не можуть зрозуміти, чому їх змушують жити фактично у феодальній державі з вельми архаїчними уявленнями про юстицію (справедливість).

Абсолютно не вірячи у вітчизняну «юстицію» та її здатність судити, не дивлячись на майновий стан громадянина та на його причетність до влади, народ почав самостійно здійснювати правдиве правосуддя на місці. Дедалі більше вітчизняних ЗМІ повідомляють про те, що українці в різних містах і селах, ставши свідками загибелі людей унаслідок злочинного нехтування правилами дорожнього руху з боку «магнатів» і «шляхти», вчиняють над ними самосуд. Такі випадки свідчать про цілковитий крах правової системи України, коли пересічним громадянам доводиться перебирати на себе її основні функції. А це змушує згадати суд Лінча.

У період опанування Дикого Заходу в США у XIX столітті простим американцям доводилося самим карати злочинців через об'єктивні умови, які юристи називають непереборними чи нездоланними обставинами. Адже тоді з тими шляхами сполучення було дуже важко з Вашингтона та навіть центру штату юридично відреагувати на численні події в різних куточках якоїсь Невади чи Техасу. Але в сучасній Україні таких об'єктивних умов немає, і суд Лінча тут можна пояснити лише нездатністю чи небажанням влади створити справді цивілізовану демократичну правову систему, бо є підстави вважати, що наявна система «юстиції» її цілком влаштовує. Але вона не влаштовує українське суспільство, котре за нинішньої безвиході перебирає на себе деякі функції держави, зокрема й силові.

Американське прислів'я стверджує: «Бог створив людей вільними, а полковник Кольт зробив їх рівними», маючи на увазі, що за допомогою стрілецької зброї системи Кольта навіть слабка фізично людина може легко впоратися з будь-яким здоровим. Дуже не хотілося б, щоб єдиним засобом відновлення юстиції в Україні став винахід полковника Кольта.

Хто вважає, що я перебільшую, нехай згадає феномен «приамурських партизанів» у Росії, коли прості люди розпочали збройну боротьбу проти безкарної сваволі російської міліції.

«КОРОНАЦІЯ СЛОВА – 2011»

Увага!!! Термін подання творів продовжено до 1 лютого 2011 року

Повідомлення нашим авторам!

Поштова служба закрила відділення, де знаходилась поштова скринька
Конкурс «Коронація слова» а/с № 25 м. Київ-25 01025

Безглузда політика пошти не дозволяє повну переадресацію на нову скриньку Конкурс «Коронація слова», тому відбулося деяке повернення надісланих творів на зворотні адреси відправників.

Просимо авторів, чиї твори повернулися через закриття пошти, якомога швидше відгукнутися та повторно надіслати повернуті твори на нову адресу скриньки:

Конкурс «Коронація слова»
а/с «Коронація слова»
м. Київ-30
01030

Рукописи, надіслані до 1 січня 2011 – отримані та зареєстровані, тож авторам немає жодних підстав для хвилювання.

КОРОНА

ІНТЕР
ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ СПОНСОР

Тиждень
український www.tyzhden.ua
ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

На всіх язиках усі за

ОБСЄ переконана, що мета законопроекту про мови не має нічого спільного з мовним лібералізмом та захистом прав меншин. Ідеться про утвердження російської мови як де-факто державної

Такого в історії ОБСЄ ще не було, щоб влада держави–члена цієї організації руками й вустами своїх вірних глашатаїв підривала зсередини функціонування й розвиток державної мови. Верховний комісар Організації з безпеки і співробітництва в Європі у справах національних меншин Кнут Воллебек у своєму листі до спікера Верховної Ради Володимира Литвина від 20 грудня 2010 року, не втримавшись, відверто зауважив: фактично кинути напризволяще державну мову за рахунок дерегуляції її вживання й одночасно утверджувати іншу, недержавну, – це просто унікально. Це пряма дорога до дезінтеграції всієї країни. У листі пан Воллебек викладає результати свого аналізу законопроекту «Про мови в Україні» №1015-3. Голова парламенту мав передати його депутатам. Але чомусь не надто поспішав це робити. Нижче ***Тиждень*** наводить деякі коментарі верховного комісара щодо норм проекту закону.

ПРАВА МЕНШИН

Проект закону про мови в Україні

«...Регіональна мовна група – група осіб, що проживає в певному регіоні (населеному пункті), яка переважно вживає одну й ту саму мову». (ст. 1)

«До кожної мови... застосовуються заходи, спрямовані на використання регіональних мов або мов меншин, що передбачені у цьому Законі, за умови якщо кількість осіб, – носіїв регіональної мови, що проживають на території, на якій поширена ця мова, складає 10 відсотків і більше чисельності її населення (ч. 3 ст. 8)».

ОБСЄ

Запропоновано підхід, за яким головним критерієм є «вживання» мови, а не її вибір. У регіонах, в яких домінує певна мова, чи то державна, чи то міноритарна, вживання мови не обов'язково збігатиметься з вибором індивідуума, оскільки він, найімовірніше, буде змушений із соціальних та економічних міркувань послуговуватися домінантною мовою. Такий критерій завдаватиме шкоди інтересам насамперед носіїв дрібніших міноритарних мов. Варто зауважити, що оновленої статистики щодо лінгвістичних уподобань українських громадян просто немає. А такі дані є неодмінною умовою застосування норм законопроекту, зокрема норм частини 3 статті 8. Тому єдиним легітимним джерелом відповідної інформації є перепис 2001 року, зокрема та його частина, що стосується рідної мови респондентів (67,5% визнали рідною українську, 29,6% – російську).

Проект закону про мови в Україні

«Державна мовна політика України базується на визнанні та всебічному розвитку української мови як державної та гарантуванні вільного розвитку російської мови, інших регіональних мов або мов меншин...» (ч. 1 ст. 5)

«...до регіональних мов України, до яких застосовуються заходи, спрямовані на використання регіональних мов, що передбачені у цьому Законі, віднесені мови: російська, білоруська, болгарська, вірменська, гагаузька, ідиш, кримськотатарська, молдавська, німецька, новогрецька, польська, ромська, румунська, словацька та угорська» (ч. 2 ст. 8).

ОБСЄ

Хоча формально йдеться про захист і підтримку не лише російської, а й «інших регіональних і мов меншин», у решті положень законопроект майже повністю сфокусований на захисті й підтримці саме російської та не пропонує адекватної підтримки меншим регіональним мовам. Такий підхід викривляє об'єкт і мету міжнародних правових механізмів із захисту прав людини та меншин. Його головні протекціоністські інструменти стосуються лише тих мов, які набудуть статусу регіональних, оминаючи ті, які на нього не претендуватимуть. При цьому в законопроекті не врегульовано, як статус регіональної мови буде пов'язаний із різними адміністративно-територіальними одиницями – областями, районами, містами, селами.

Роз'яснення від ОБСЄ цілей Європейської хартії регіональних або міноритарних мов

«Будь-яке послаблення державної або офіційної мови (мов) суперечить духу Хартії. Захист і підтримка регіональних та міноритарних мов не мають провадитися за рахунок державної чи офіційної мови (мов)».

Проект закону про мови в Україні

«Українсько-російська двомовність, що склалася історично, є важливим надбанням українського народу, потужним чинником консолідації багатонаціонального українського суспільства». (ч. 2 ст. 7)

ОБСЄ

Законопроект не подає визначення поняття «українсько-російська двомовність».

аговорять?

МЕДІА

Проект закону про мови в Україні

«Телерадіоорганізації України можуть на власний розсуд вести мовлення державною мовою, російською, іншими регіональними мовами, мовами міжнародного спілкування та іншими мовами, – як однією, так і кількома. Для державних загальнонаціональних телерадіоорганізацій частка мовлення державною мовою має становити не менше 60 відсотків, російською мовою – не менше 20 відсотків загального обсягу добового мовлення». (ч. 3 ст. 25) «Мова друкованих засобів масової інформації визначається їх засновниками відповідно до установчих документів». (ч. 6 ст. 25) Частина 4 цієї статті 25 знімає також будь-які вимоги щодо мови аудіовізуальних творів, ідеться, зокрема, і про рекламу.

ОБСЄ

Майже цілковита ліквідація регулювання та обмежень, які гарантували використання державної мови у телемовленні та пресі, особливо в приватному секторі, може серйозно позначитися на становищі української мови. Ринкові вимоги й асиметричний білінгвізм в Україні сприятимуть імпорту та виробництву російськомовних програм, фільмів та публікацій. Запровадження такої дерегуляції – унікальний випадок в історії ОБСЄ. Всі її країни-члени навпаки прагнуть закріпити законодавчо адекватну присутність державної мови в медіа, особливо на телебаченні.

ДОДАТКОВІ ЗАУВАЖЕННЯ І ВИСНОВОК

Проект закону про мови в Україні

«Жодне з положень цього Закону про заходи щодо розвитку, використання і захисту регіональних мов або мов меншин не повинне тлумачитися як таке, що створює перешкоди для володіння державною мовою». (ч. 9 ст. 8)

ОБСЄ

Підхід і зміст законопроекту, на жаль, можуть спричинити значне зниження інтересу до державної мови, зменшення можливостей її вивчення у більшій частині України, що лише поглибить наявні лінгвістичні поділи. Замість «зміцнення єдності українського суспільства» (ст. 2) такий закон може призвести якраз до протилежного. У законі немає гарантій захисту мовних прав громадян, які хотіли б послуговуватися українською в регіонах, де домінуватиме регіональна мова, тобто йдеться саме про меншість з-поміж меншості, яка на загальнонаціональному рівні є більшістю. Законопроект також жодним чином не врегульовує питання фінансування передбачених ним заходів.

МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ

Проект закону про мови в Україні

«Акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування приймаються і публікуються державною мовою. У межах території, на якій поширена регіональна мова... акти... приймаються державною мовою або цією регіональною мовою та офіційно публікуються обома мовами, причому обидва тексти мають рівну юридичну силу». (ч. 2 ст. 11) Регіональна мова використовуватиметься нарівні з державною також у роботі, діловодстві і документації місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування (ч. 1 ст. 12), під час виборів і референдумів (ст. 13). Судочинство також може здійснюватися регіональною мовою за клопотанням сторони процесу суду (ч. 1 ст. 15).

ОБСЄ

Аналіз лінгвістичної та географічної ситуації в Україні та структури її населення дає змогу усвідомити, що російська як мова, яку вживає 10% і більше населення певної області, використовуватиметься нарівні з державною в більшості областей України. На практиці решта міноритарних мов узагалі випадають із зони регулювання. Отже, такий закон досягне єдиної беззаперечної мети – використання російської нарівні з державною у більшій частині України. Законопроект також не містить жодного положення, яке б вимагало від державних службовців володіння державною мовою України.

ОСВІТА

Проект закону про мови в Україні

«Громадянам України гарантується право отримання освіти державною мовою і російською мовою...»(до цього додаються ще регіональні мови). (ч. 2 ст. 21)

«Потреба громадян у мові навчання визначається в обов'язковому порядку за заявами про мову навчання, які надаються учнями (для неповнолітніх – батьками...), студентами при вступі до державних і комунальних навчальних закладів». (ч. 3 ст. 21)

«Державні і комунальні навчальні заклади у встановленому порядку створюють окремі класи, групи, в яких навчання ведеться іншою мовою, ніж у навчальному закладі в цілому, за наявності достатньої кількості відповідних заяв...» (ч. 4 ст. 21)

ОБСЄ

Реформи в освіті, запропоновані в законопроекті, суперечать попереднім рекомендаціям Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин, відповідно до яких освітня система має забезпечити баланс між метою збереження та розвитку ідентичностей і мов меншин та їхньою інтеграцією до суспільства, у якому вони живуть. Законопроект сприятиме формуванню одномовної освітньої системи в школах, де навчатимуться представники меншин, що не дасть змоги їм досягти достатнього рівня володіння державною мовою. Самі лише уроки української мови та літератури не можна вважати базою для опанування державної мови на високому рівні.

Капітальне марево

Сподівання на приплив інвестицій до України під Євро-2012 можуть не виправдатись

ВИСОКА ПЛАНКА. В 2011-му уряд розраховує залучити 100 млрд грн інвестицій. Відповідати за план мав би віце-прем'єр Борис Колесніков, як відповідальний за «інвестиційномістке» Євро-2012

ФОТО: УНІАН

Автор: Валентина Кузик

Обсяг прямих іноземних інвестицій (далі – ПІІ), залучених у вітчизняну економіку протягом 2010 року, не перевищить $5 млрд (прогнози аналітиків, офіційні дані поки що не оприлюднені) – це лише на $300 млн більше, ніж 2009-го, і майже вдвічі менше, ніж 2008-го. За даними Нацбанку, на кінець першого півріччя 2010-го обсяг ПІІ з розрахунку на одного українця дорівнював $1,17 тис. Директор економічних програм Центру ім. Разумкова Василь Юрчишин називає цей показник наднизьким. «У країнах колишнього соціалістичного табору, які в 2007-му стали членами ЄС, рівень інвестицій на душу населення становить $3–4 тис., а в Чехії та Польщі – $5 тис. Бодай $3 тис. – це мінімальний рівень, до якого потрібно прагнути Україні», – вважає експерт.

СМІШНО РАХУВАТИ

У листопаді був встановлений місячний інвестиційний рекорд 2010 року – за даними НБУ, в Україну надійшло $725 млн. Щоправда, 77,8% цієї суми припало на сектор банківських послуг, який від початку економічної кризи майже не кредитує не лише компанії, а й споживачів. При цьому причина інвестиційної популярності українських фінустанов не в їхній привабливості для інвесторів, а в необхідності підвищувати статутний капітал. «Потрібно визнати, що каталізатором інвестиційних вливань виявився МВФ, який зажадав від НБУ посилення вимог до адекватності капіталу банків. Таким чином, їхні материнські компанії були змушені докапіталізувати дочірні структури», – каже Микола Івченко, керівник інформаційно-аналітичного центру Forex Club. Загалом за січень – листопад 2010 року приплив ПІІ в українську економіку – $4,8 млрд, з них 41% припав на банківський сектор.

Завдяки таким «інвестиціям» у банківський системі в 2010-му сформувалася надмірна ліквідність. Зокрема, у липні залишки коштів на кореспондентських і транзитних рахунках банків сягнули 34,4 млрд грн (протягом 2009-го цей показник коливався між 13,3 млрд і 24,7 млрд грн). «Банки не бачать надійних позичальників, тому воліють сидіти на вільних коштах», – переконаний Олександр Жолудь, провідний економіст Міжнародного центру перспективних досліджень.

Окрім банківської системи головними реципієнтами іноземних капіталовкладень у 2010-му році стали торгівля, металургія, будівельна та хімічна галузі. Лідером поміж країн-інвесторів традиційно є Кіпр – 22,5% загального обсягу ПІІ (Німеччина – 16,5%, Нідерланди – 9,6%, РФ – 7%, Австрія – 6,3%, Віргінські острови – 3,4%). «Левова частка інвестицій до реального сектору надходила з офшорів, – розшифровує цю статистику Микола Івченко. – Переважно в межах угод злиття-поглинань». Тобто фактично в 2010-му, як і в попередні роки, мало місце перекладання коштів із кишень одних фінансово-промислових груп і ТНК до інших. Типовий приклад – придбання Ostchem Investments Limited (асоціюють із Дмитром Фірташем) 90,3% акцій концерну «Стирол» Миколи Янковського. Вкрай рідко в результаті таких угод оновлюють основні фонди підприємств, поліпшують інфраструктуру тощо.

«Інвестиції в Україну з офшорних зон, по суті, є поверненням раніше виведеного капіталу», – констатує старший економіст Центру соціально-економічних досліджень CASE Україна Володимир Дубровський. Навіть якщо йдеться про реальні капіталовкладення, цей процес не є однозначно позитивним для економіки – середній гонорар компаній, що переводять кошти з офшорних зон, становить 5% трансакції. Таким чином втрачаються кошти, які працювали б на національну економіку за сприятливих інвестиційних умов і низьких політичних ризиків.

ПІВНІЧНА ЕКСПАНСІЯ

Моніторинг угод злиття-поглинань, проведений Інститутом Горшеніна за підсумками 2010-го, засвідчує небувалу активізацію російського капіталу в Україні. Ключовий чинник цієї тенденції – відновлення політичних та економічних зв'язків із РФ після зміни влади в нашій країні. На думку голови правління Інституту економічних досліджень та політичних консультацій Ігоря Бураковського, експансії росіян сприяють також і прийнятність для них українських реалій ведення бізнесу *(див. стор. 24)*, і пов'язаність місцевих компаній із ринком РФ. Прогнозується, що в 2011 році російська компанія «М.Видео» купить мережу українських супермаркетів побутової техніки Comfy, «Русский стандарт» придбає Nemiroff, а умови конкурсу продажу ВАТ «Укртелеком» сформульовані так, що основними претендентами на нього є SCM Ріната Ахметова, а також дві російські компанії: «Альфа-групп» та АФК «Система». Експерти, опитані *Тижнем*, в унісон прогнозують зниження активності західного капіталу в Україні в найближчі роки.

Ще одна інвестиційна тенденція поточного року – очікування капіталовкладень напередодні Євро-2012. Так, на думку виконавчого директора Фонду Блейзера Олега Устенка, наближення чемпіонату стане драйвером залучення інвестицій передусім до сфери послуг. За прогнозом Фонду, на приплив капіталу можуть розраховувати сільське господарство та харчопереробна промисловість. Щоправда, Олег Устенко характеризує інвестиційний клімат країни як не дуже сприятливий, оцінюючи можливі капіталовкладення в економіку в 2011-му на рівні $7 млрд. А більшість опитаних експертів роблять ще стриманіші прогнози – до $5 млрд за підсумками року.

В 2010-МУ ЛЕВОВА ЧАСТКА ІНВЕСТИЦІЙ НАДІЙШЛА В БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР, А НЕ В РЕАЛЬНИЙ

«Кілька років тому я сподівався, що Євро-2012 приверне іноземні інвестиції до України, адже керувався світовим досвідом, – пригадує Василь Юрчишин. – Однак потрібно розуміти, що залучати інвестиції у великих обсягах можна тільки продемонструвавши інвесторам, що бізнес-середовище в країні зрозуміле та передбачуване, права власності захищені». Наразі цього не спостерігається.

ТОП-5 ІНВЕСТОРІВ

Частки країн у кумулятивному обсязі інвестицій до української економіки

1. Кіпр **22,5%**
2. Німеччина **16,5%**
3. Нідерланди **9,6%**
4. Російська Федерація **7,0%**
5. Австрія **6,3%**

Загалом: $42,5 млрд
(Станом на 1.10.2010 р.)
За даними Держкомстату

Уточнення
У №1 (166) 2011 року на стор. 64 було допущено помилку. Народний депутат Олег Ляшко не голосував разом із коаліцією за закон про Кабінет Міністрів і голосував проти проекту закону про внесення змін до Регламенту Верховної Ради

УСКЛАДНЕННЯ ВЖЕ СЬОГОДНІ

Ступінь складності ведення бізнесу в Україні, місця в рейтингу

За даними МФК і Світового банку

Неласкаво просимо

Заплутана система контролю над бізнесом з боку органів влади відлякує від України потенційних інвесторів та провокує корупцію

МАЛЮНОК ІГОРЯ ЛУКЯНЧЕНКА

Автор:
Вілен Веремко

На інвестиційну привабливість будь-якої країни значно впливає не лише загальний стан її економіки, а й умови ведення бізнесу: ступінь втручання держави та корупції. У випадку з Україною саме ці умови є визначальними.

НЕПОЧЕСНІ МІСЦЯ

За даними дослідження, проведеного нещодавно Heritage Foundation та Wall Street Journal, Україна посіла 164-те місце в рейтингу економічних свобод серед 179 країн світу – останнє поміж європейських держав. Нашу країну випередили Узбекистан (163-тє місце), Білорусь (155-те), Росія (143-тє). Торік ми були на 162-й сходинці, а в 2009-му – на 152-й. Втрату Україною позицій дослідники пояснюють, зокрема, зарегульованістю економіки та високим рівнем корупції. Покращити ситуацію могли б системні реформи, але ж поки що Кабмін Миколи Азарова обмежується деклараціями та імітацією реформ, реальна мета урядових ініціатив – отримати бюджетні надходження будь-якою ціною.

Україна визнана державою з незахищеними базовими економічними свободами, що вказує потенційним інвесторам на високі ризики можливих інвестицій. За результатами рейтингу Doing Business-2011, який провела Міжнародна фінансова корпорація спільно зі Світовим банком, Україна посіла 145-ту сходинку серед 183 країн. Дослідники з'ясували, зокрема, що в країні порівняно з минулим роком поліпшилася ситуація з реєстрацією фірм (118-те місце в 2011-му, 136-те – в 2010-му), але погіршилася із їх ліквідацією (відповідно 150-те й 145-те), ускладнилася реєстрація власності (падіння на чотири рейтингові позиції), знизився показник захисту інвесторів (на одну), незмінно погані ситуації в оподаткуванні (181-ше місце), міжнародній торгівлі (139-те). Загалом Україна є найгіршою країною в СНД за легкістю ведення бізнесу, окрім Узбекистану (150-те).

Пасе задніх наша країна і в глобальному рейтингу конкурентоспроможності-2010–2011, який визначає Всесвітній економічний форум. У таблиці, яка слугує орієнтиром для інвесто-

рів, Україна опустилася на сім сходинок порівняно з минулим роком – на 89-ту сходинку з 139 країн. При цьому в групі «Інститути» (характеризує регуляторне та ділове середовище) втратила 14 позицій і сповзла на 134-те місце. За результатами дослідження, зокрема, 19,6% опитаних топ-менеджерів назвали податкове законодавство перешкодою для ведення бізнесу, а 13,9% – корупцію.

Ще кілька років тому інвестори називали політичну стабільність в Україні запорукою припливу іноземних інвестицій. Протягом 2010-го президенту вдалося встановити контроль над системою виконавчої влади, але при цьому Янукович і К° не спромоглися провести ефективні реформи. Це підтверджує Індекс інвестиційної привабливості, який щокварталу визначає Європейська бізнес-асоціація (ЄБА). Дослідники зазначають, що з початку 2010 року оцінка поточного інвестиційного клімату в Україні (основний компонент індексу) змінилася істотно та показово: у II кварталі зросла з 2,7 до 3,8, у III – знизилася до 3,6, а в IV – до 3,5. Коментуючи тенденції в українській економіці з моменту обрання президентом Віктора Януковича, 27% інвесторів зазначили, що змін поки що не відбулося. Незначна кількість бізнесменів констатували позитивні зміни: 22% – відновлення стабільності, від 2 до 7% – в питаннях повернення ПДВ, курсової політики тощо. Водночас 10–16% респондентів звернули увагу на зростання корупції в 2010-му, посилення адміністративного тиску, а також сформулювали цілком обґрунтовані негативні очікування від імплементації в 2011 році Податкового кодексу.

«З одного боку, інвестори належним чином оцінили стабільність і передбачуваність влади, готовність уряду до реформ. З іншого – опитування чітко показує, що ініціативи уряду ніколи не принесуть бажаних результатів без подолання корупції, усунення виявів незаконного ставлення податківців і митників до бізнесменів, запровадження прозорої судової системи», – підсумував президент правління ЄБА, голова Dragon Capital Томаш Фіала.

ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ДЕ?

Торік уряд Миколи Азарова анонсував масштабні реформи, зокрема дерегуляцію. Голова Держкомпідприємництва Михайло Бродський, підбиваючи підсумки незадовго до ліквідації свого відомства, підкреслив, що 2010-го скасували ліцензування 2046 із 2268 видів робіт, а також 23 із 78 видів діяльності, встановили необмежений термін дії багатьох дозволів, граничні тарифи на проведення експертиз державними органами тощо. У 2011-му з'ясувалося, що наслідком цих заходів (безумовно, позитивних) є зростання, так би мовити, представницьких витрат за отримання ліцензій та дозволів. Голова Комітету Верховної Ради з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва Наталія Королевська констатує, що торік народні депутати ухвалили чимало корисних законів, проте вони не працюють через саботаж чиновників, які не хочуть позбавлятися годівниць.

Наприклад, перемогою бізнесу можна було б вважати запровадження декларативного принципу під час отримання дозволів – теоретично, щоб розпочати справу, достатньо надіслати до контролюючого органу декларацію відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства. Проте уряду було надано право встановлювати перелік видів діяльності, на які отримувати дозволи таки потрібно. Кабмін цим правом скористався: вже визначено 91 вид діяльності – від перевезення небезпечних відходів до реалізації елітного насіння та розміщення зовнішньої реклами. Експерти зазначають, що перелік доцільно було б скоротити вдвічі.

У пригоді чиновникам стає неоднозначне трактування деяких норм нібито конструктивного законодавства. Так, ще 30 грудня 2009-го набрали чинності зміни до закону про регуляторну політику, що передбачають запровадження принципу мовчазної згоди в ході отримання дозволів: відсутність відповіді регулятора впродовж десяти днів після подання підприємцем необхідних документів мала б вважатися підставою для початку діяльності. Однак на практиці ця норма не діє, адже чиновники

БІЗНЕС ПРО ВЛАДУ

Зміни в інвестиційному кліматі від початку президентства Віктора Януковича

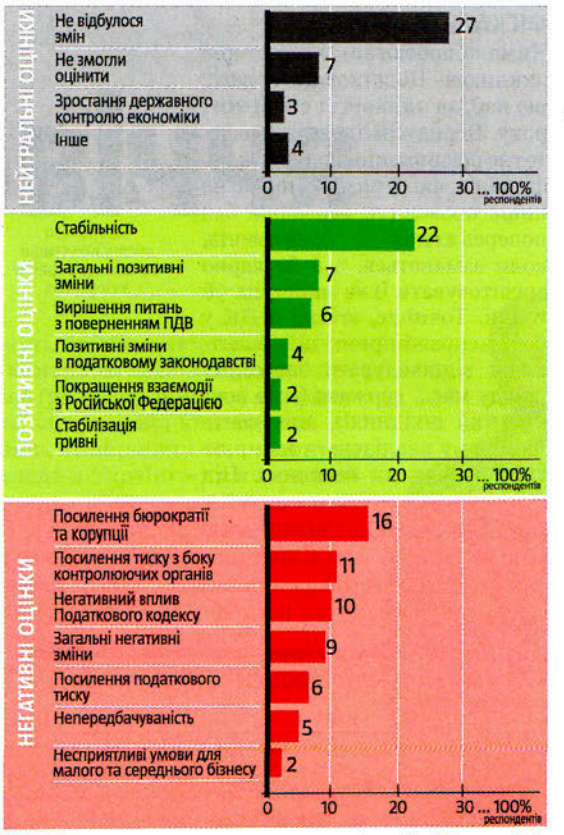

За підсумками опитування Європейської бізнес-асоціації

На **96 ГОДИН** можуть безкарно арештовувати майно підприємств податківці

контролюючих інстанцій апелюють до статті 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення, згідно з якою провадження господарської діяльності без дозволу коштуватиме бізнесменові 340–680 грн штрафу (з конфіскацією продукції). Таку позицію, до речі, висловив і Держкомпідприємництва у листі №15779 (від 09.12.2010 р.).

Комітет Михайла Бродського взагалі протягом минулого року демонстрував дивну (прямо кажучи, шалену) солідарність з ініціативами та позицією керівництва уряду. З урахуванням від'ємного коефіцієнта корисної дії Держкомпідприємництва сам факт його ліквідації можна було б оминути увагою, але не доводиться – в процесі адміністративної реформи ліквідували орган влади, який бодай теоретично мав захищати інтереси підприємців і з яким уряд мав фактично погоджувати фіскальні та регуляторні законодавчі новели, щоб потім їх не оскаржували в судах. У 2011-му в ми- »

тарів на чолі виконавчої влади руки розв'язані не лише де-факто, а й де-юре.

ФІСКАЛЬНЕ «СВЯТО»

Чимало побоювань в інвесторів викликає Податковий кодекс, що набрав чинності 1 січня 2011 року. Передусім ідеться про істотне розширення повноважень фіскалів, які отримали право не лише проводити перевірки без попередження бізнесменів, коли заманеться, а й безкарно арештовувати їхнє майно на 96 годин. Точніше, згідно з ПК у разі неправомірних дій податківця відшкодувати заподіяну шкоду має... держава (а не конкретний шкідник!), але навіть цю норму реалізувати на практиці навряд чи можливо. Під таким нормативним прикриттям (підсиленим постановою уряду) фіскали вже в січні почали вилучати готівку в підприємців, які займаються роздрібною торгівлею. Цей процес, за даними ***Тижня***, набув у регіонах особливого розмаху й навряд чи сприятиме поліпшенню інвестиційного іміджу країни загалом.

22,5%

загального обсягу інвестицій зайшло до України з кіпрських офшорів

Для великого бізнесу найболючіша проблема – відшкодування ПДВ. Податковий кодекс нібито передбачає автоматичне повернення цього податку, однак при цьому чиновникам залишили чимало простору для маневрів. По-перше, на автоматичне відшкодування ПДВ можуть розраховувати лише ті підприємства, які відповідають низці нормативних вимог, а по-друге, орган ДПА може просто відмовити у відшкодуванні в разі виявлення підстав, визначених Кабміном (постанова – на стадії підготовки). Опитані експерти та учасники ринку зазначають, що вирішення проблеми повернення ПДВ стане справжнім тестом для влади. Голова спостережної ради групи компаній «ІСТІЛ» Мохаммед Захур, наприклад, називає її «онкологією української економіки». «Податкова трактує закони, як хоче. Норми мають подвійне значення, – каже бізнесмен. – Мені відомо, як компанії банкрутували через неповернення ПДВ. Влада часто використовує ці гроші фактично як безвідсоткове кредитування бюджету. Щоб повернути собі ці суми, компаніям доводиться буквально стукати в усі двері».

Що Україна має зробити, щоб залучити прямі іноземні інвестиції до реального сектору? На це запитання Мохаммед Захур відповідає так: реформувати податкову систему, забезпечити інформаційну підтримку та неперешкоджання веденню бізнесу з боку органів влади. Така думка є радше типовою. Здебільшого поведінка українських фіскалів (і не лише їх) викликає в іноземних інвесторів подив. Враженнями ділиться юрист німецької компанії Beiten Burkhardt Юліан Ріс: «Якщо податківці нічого не знаходять, то просять показати бодай якусь помилку, аби виписати хоча б маленький штраф й уникнути догани чи звільнення... Справжні проблеми з контролюючими інстанціями починаються, коли вони самі виявляють помилки або коли потрібна якась ліцензія, наприклад, дозвіл на будівництво».

ПРАВИЛА ГРИ

Надмірне держрегулювання, відсутність чітких і прозорих правил гри робить вітчизняний ринок непередбачуваним для багатьох закордонних компаній. «Україна – це ринок гарних можливостей, якщо у вас є хороші юристи, терпіння, аби зрозуміти систему та налагодити зв'язки», – зауважив гендиректор англійської компанії Cadogan Petroleum Ян Барон. А на думку президента Індустріальної групи УПЕК Анатолія Гіршфельда, найкраще до умов ведення бізнесу в Україні адаптовані російські компанії: «Просто такий стиль ведення бізнесу в нас вибудуваний. Західний капітал почувається в українських умовах дуже погано». Голова спостережної ради компанії «МТ-Інвест» Мирослав Табахарнюк підрахував, що в загальному обсязі російських інвестицій в українську економіку переважають державні фінанси – з боку «ВТБ Банка», «Сбербанка», «Внешэкономбанка». «У зв'язку з цим наявні ризики посилення політичного впливу на Україну», – робить висновок бізнесмен.

13 січня 2011 року Верховна Рада ухвалила закон, який спрощує дозвільні процедури в будівництві, зокрема передбачає зменшення їхньої кількості (з 93 до 23) та часу проходження (з 415 днів до 60). Можна припустити, що ці конструктивні норми, як і чимало інших, саботуватимуть безпосередні виконавці. В обоймі «реформаторів» вистачає таких «холостих» патронів: законопроекти щодо скасування обов'язкового використання печатки, спрощення процедури ліквідації підприємств, запровадження нульового статутного фонду для юросіб тощо. «Бойовими» виявилися поки що норми Податкового кодексу.

Днями президент Віктор Янукович доручив прем'єру завершити дерегуляцію. «Треба далі діяти рішуче і швидко», – наказав гарант, нагадавши, що вже ухвалено низку «революційних законів». «Та чи відчув підприємець реальні зміни від реформування дозвільної системи?» – запитав президент. І сам відповів: «За великим рахунком, ні».

ПАСЕМО ЗАДНІХ

Рейтинг конкурентоспроможності колишніх республік СРСР

Країна	Місце в рейтингу	Індекс
Естонія	33	4,61
Литва	47	4,38
Азербайджан	57	4,29
Росія	63	4,24
Латвія	70	4,14
Казахстан	72	4,12
Україна	89	3,90
Грузія	93	3,86
Молдова	94	3,86
Вірменія	98	3,76
Таджикистан	116	3,53
Киргизія	121	3,49

За даними Всесвітнього економічного форуму. Решта республік до рейтингу не увійшли

Інвестиції в середньовіччя

Не дивує падіння інвестиційної привабливості України. Дивно те, що в її економіку взагалі вкладають гроші. Наївно очікувати, що сучасні бізнесмени робитимуть вливання в економіку вікінгів. Український уряд же фактично заохочує західні корпорації інвестувати в країну, чиновники якої живуть за звичками часів Великого князівства Литовського, Жемайтійського і Руського. Наш Великий князь ще на самому початку каденції відзначився їздою в супроводі почесного ескорту. «Вороні коні іноземної породи» і зараз змушують стояти в заторах вірнопідданих і не дуже, аби розуміли – Сам їде. Влада Великого князя спирається, як і колись, на армію чиновників-можновладців: маршалка, гетьмана, каштеляна, очолювану Великим (за кількістю «вороних» майже як князь) підскарбієм. Прем'єр-міністра – після корегування низки державних статутів – призначає особисто Сам.

За часів середньовіччя влада Великого князя трималася на князях менш великих, але з кола особисто наближених, переважно родичів Самого. В Україні таке коло сформовано за регіональним і зацементовано за галузевим принципами. Так, мільярдер Рінат Ахметов – власник найпотужніших українських ГОКів – з 2010-го контролює ледь не всю металургійну галузь. Бізнесмен Дмитро Фірташ майже монополізував хімічну промисловість, залишилося завершити переговори з князем Ярославським щодо купівлі черкаського «Азоту» й випробувати долю в приватизації ОПЗ. Квоти на експорт збіжжя з України отримали три компанії, подейкують, не без протекції депутата Юрія Іванющенка, князя Єнакіївського... Під контролем «ради панів» – князів із кола наближених – перебувають три найвигідніші галузі української економіки. Тож коло наближених до Самого можна вважати сформованим і розірвати його не здатна жодна політична сила.

НАЇВНО ОЧІКУВАТИ, ЩО СУЧАСНІ БІЗНЕСМЕНИ РОБИТИМУТЬ ВЛИВАННЯ В ЕКОНОМІКУ ВІКІНГІВ

У Великому князівстві Литовському були князі дрібніші: Сапеги, Радзівіли, Острозькі тощо. В сучасній Україні теж є великі бізнесмени, не донецькі: Коломойський, Жеваго та ін. Вони в той чи інший спосіб змушені вибудовувати стосунки з Великим князем та його оточенням, бо якщо ні, то можливий конфлікт із «радою панів» – командою князів-монополістів. Усі разом вони контролюють шляхту, яка виконує повинності та виступає під князівською корогвою в разі війни. Підприємці та чиновники різних щаблів (влада в Україні – теж вигідний бізнес) зазвичай користуються протекцією когось із князів. Стосунки васалів із сюзеренами скріплюються дарами у твердій валюті або акціями фільварків. Без цього працювати в країні дедалі складніше.

Складна доля судиться спільності вільнонайманих робітників, селян і працівників бюджетної галузі. У системі їм відведено роль хлопів. Житловий, Трудовий кодекси та обмеження в здобутті освіти невдовзі майже офіційно закріплять цей статус.

До ухвалення Податкового статуту із цієї системи випадав малий і середній бізнес, але в 2011-му Великий підскарбій та його підлеглі отримали достатньо повноважень, аби виправити ситуацію. Єдина верства, яка нині випадає із системи, – це сучасне бізнес-козацтво: спільнота спрощенців, яка акціями протесту виборола собі право на існування (поки що). Зрозуміло, що його приборкуватимуть. Зрозуміло, що воно опиратиметься. А чи народить воно зі своїх лав нових Сагайдачних та Хмельницьких – життя покаже.

Політичної конкуренції у Великому князівстві Литовському не було. Незабаром не стане її й в Україні. Прогресуюча система контролю князів і шляхти над економікою в перспективі убезпечує владу від опозиції. Єдина вада – шляхтичі вміють захоплювати, але далекі від інновацій та науки. Не вірять можновладці, що «ці з бородьонками» можуть у майбутньому їх збагатити. Інша річ – нерозподілені землі та підприємства, які залишилися з часів СРСР. Ці активи Сам може дарувати за службу. Створювати щось нове шляхтичі не поспішають – на життя вистачає. Тому й не треба дивуватися падінню інвестиційної привабливості України. Звичайно, можна вкладати в маєток Великого князя. Питання лише, як забрати свою частку назад? Князь Ярема Вишневецький навряд чи повернув би.

Автор:
Дмитро Вовнянко,
Тиждень

Час для плану Б

План допомоги для неплатоспроможних країн – членів єврозони не працює. Їм треба реструктурувати свої борги

Європейці призупинили кризу суверенного боргу на кілька тижнів на час Різдвяних свят. Тепер перед ними знову постала зловісна реальність. Дохід за облігаціями зріс у ще більшій групі держав саме тоді, коли урядам країн єврозони потрібно залучити на ринках значні суми. 12 січня Португалія була змушена виплатити 6,7% за десятирічне фінансування – це виявилося менше, ніж сподівалися, але сплачувати таку ціну довго вона собі дозволити не може. Відсотки за бельгійськими борговими інструментами підскочили, оскільки інвесторів почали непокоїти борговий тягар країни і брак лідерства. Іспанія теж висить у повітрі.

Цей хаос наштовхує на невтішний висновок: європейська стратегія фінансової допомоги, розроблена, щоб заспокоїти фінансові ринки і збудувати захисну стіну між периферією та центром єврозони, не спрацьовує. Інвестори дедалі більше нервують, і криза поширюється світом. Реалізація плану А, що передбачав відтермінування реструктуризації боргу проблемних країн Європи, була варта того: він допоміг виграти трохи часу. Але більше не діє. Нині реструктуризація, вочевидь, вигідніша, ніж торік. Крім того, безперечно, дешевша для всіх, ніж буде за кілька років. Відтак потрібен план Б.

Початкове рішення, вироблене для порятунку Греції в травні 2010 року, було скасовано через його суперечливість. Європейські політики створили систему видачі позик, спрямовану на те, щоб запобігати дефолтам неліквідних країн за короткий період, однак дали чітко зрозуміти (Німеччина наполягла), що неплатоспроможні держави зобов'язані реструктурувати свої борги в середньостроковій перспективі. Не знаючи точно, яку ж країну врешті визнають неплатоспроможною, інвестори нервують, а кредити дорожчають.

Найкращий із найгірших способів усунути цю суперечливість – реструктурувати борг явно неплатоспроможних держав просто зараз. За нашими підрахунками, почати слід із Греції, а ще, можливо, включити до групи Португалію та Ірландію. В Іспанії серйозні проблеми, але навіть зі значним пакетом фінансової допомоги банкам вона повинна втримати свій суверенний борг на стабільному рівні. Італія та Бельгія мають великі борги, але в них більші обсяги особистих заощаджень, а бюджетне сальдо ближче до позитивного. Відтак цілком можна сподіватися, що, коли ними правильно покерувати, суверенні дефолти в єврозоні можуть обмежитися трьома невеликими периферійними економіками.

НЕБЕЗПЕКИ ЗВОЛІКАННЯ

The Economist аж ніяк не виступає на захист перших за півсторіччя суверенних дефолтів багатих країн. Але є логіка в тому, що краще діяти раніше, ніж пізніше. По-перше, єдина ймовірна довгострокова альтернатива реструктуризації боргу – постійне перетікання коштів із багатшого центру Європи (читай – Німеччини) – видається приреченою на політичний провал. Деякі європейські політики виступають за створення тіснішого фіскального союзу, що передбачав би й випуск єврооблігацій, але навряд чи вони погодяться на бюджетні трансферти в обсязі, достатньому для забезпечення всього боргу периферійних держав.

По-друге, небезпеки, які несе в собі реструктуризація боргу, зменшилися, навіть попри зростання ціни відстрочки. Вісім місяців тому, коли уряди країн єврозони та МВФ об'єдналися задля порятунку Греції, їхні наміри уникнути невідкладної реструктуризації були обґрунтованими. Вони небезпідставно побоювалися, що дефолт може підштовхнути Грецію до хаосу, спровокувати кризу на ринку облігацій у єврозоні й стати каталізатором катастрофи в європейській банківській системі.

Але становище європейської економіки загалом нині поліпшилося. Банки мали трохи часу, щоб наростити капітал і підсунути свої сумнівні державні облігації Європейському центральному банку. Греція та інші периферійні держави продемонстрували мужність у впровадженні планів жорсткої економії. Європейські політики створили механізми швидкого витрачання коштів, виділених на порятунок. А юристи думали про управління «упорядкованим» дефолтом. Реструктуризація державного боргу все ж може наполохати фінансові ринки: острах перед тим, що такі плани призведуть до паніки, змушує європейських політиків ухилятися від неї. Однак якщо правильно керувати реструктуризацією, можливо, вона й не спровокує хаосу в стилі Lehman Brothers.

Водночас ціна, за яку завдяки позикам купується час, стала болюче очевидною. Над урятованими країнами навис величезний борговий тягар. Попри найжорсткіше з 1945 року посилення бюджетної політики в будь-якій багатій країні, борг Греції, за правдоподібними припущеннями, у 2014-му сягне піку на рівні 165% ВВП. Ірландцям доведеться виснажливо працювати довгі роки, щоб обслужити рятівні позики, які за наполяганнями Європи були спрямовані на виплати власникам облігацій збанкрутілих банків. У якийсь момент уже стане неможливо з політичного погляду вимагати ще жорсткіших заходів економії, аби розрахуватися з іноземцями.

Борг Греції, за правдоподібними припущеннями, у 2014-му сягне піку на рівні 165% ВВП

СУВЕРЕННІ ДЕФОЛТИ В ЄВРОЗОНІ МОЖУТЬ ОБМЕЖИТИСЯ ТРЬОМА НЕВЕЛИКИМИ ПЕРИФЕРІЙНИМИ ЕКОНОМІКАМИ

А що на довше відкладається план реструктуризації, то болючішим він врешті буде як для тих власників облігацій, у яких цінні папери ще залишилися, так і для платників податків у центральній частині єврозони. Через порятунок Греції та Ірландії їхній загальний борг зріс, а недержавна заборгованість зменшилася, отже, дедалі більше вони тепер будуть винні європейським державам. Це означає, що списані суми в процесі будь-якої реструктуризації в майбутньому стануть ще вищими. До 2015 року, наприклад, Греції може не спромогтися зменшити борг до стабільного рівня, навіть якщо вона позбудеться всіх приватних власників облігацій, які залишилися.

ЯК ЗМІНИТИ КУРС

Одне слово, результати аналізу ефективності витрат нині грають на користь впорядкованої реструктуризації. Скорочення боргу має бути досить значним, щоб повернути постраждалі економіки на шлях стабільності. Греції, можливо, доведеться зменшити борговий тягар наполовину, Ірландії – на третину, причому якусь частину списаного боргу має становити банківський, а не суверенний.

Долучитися до цього треба буде всім кредиторам, зокрема урядам та Європейському центральному банку. А ще знадобляться нові кошти на порятунок – для фінансування бюджетних дефіцитів проблемних країн, допомоги в рекапіталізації їхніх місцевих банків (що понесуть втрати від державних облігацій, якими володіють) та, за потреби, для рекапіталізації будь-яких постраждалих фінустанов у центральній частині Європи. ЄЦБ та інші мають приготуватися захищати Бельгію, Італію та Іспанію, якщо така необхідність виникне.

Якщо європейські лідери дотримуватимуться плану А, боргова криза й далі поглиблюватиметься. Якщо ж вони візьмуться за реструктуризацію, якої їм не уникнути в будь-якому разі, то матимуть шанс, доклавши значних зусиль, подолати кризу. План Б вимагатиме проекту технічного управління та політичної відваги. Завдяки своєму досвіду роботи на ринках, що розвиваються, МВФ має навички в реалізації першого пункту. Другий залишається за європейськими політиками.

© 2011 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Тінь Тріанона

Українське Закарпаття знову потрапило у сферу інтересів Будапешта

Автор:
Роман Кабачій

Відсутність геополітичної стратегії України в регіоні Центрально-Східної Європи призводить до певних тактичних поразок, кількість яких збільшуватиметься внаслідок сприйняття України як держави, що не вміє відстоювати власні інтереси. Після того, коли Київ мовчки спостерігав за роздачею румунських паспортів для буковинських і одеських румунів та мусив погодитися з невигідним розподілом шельфу навколо острова Зміїний, настав час поступитися Угорщині. З 1 січня 2011 року в цій країні набув чинності закон про спрощене надання громадянства іноземним громадянам (зокрема й українським), угорцям за національністю. Момент для «полювання» на етнічних угорців обрано не випадково: з січня по липень Угорщина головуватиме в ЄС.

КОМПЛЕКС ВТРАЧЕНОЇ «ВЕЛИЧІ»

Все XX століття угорців не покидала думка, що їх обікрали. За умовами Тріанонського договору 1920 року, країну було позбавлено 2/3 земель колишнього Угорського королівства (у складі Австро-Угорщини), поза межами країни опинилося близько 2 млн угорців. З економічного погляду Будапешт втратив владу над 58% залізниць (причому було «обрізано» своєрідне кільце по угорських окраїнах, внаслідок чого систему залізничного сполучення треба було створювати наново), 60% доріг, 84% лісових ресурсів, 83% залізної руди, 43% орних земель, 29% бурого вугілля. «Пошматована Угорщина – горе-край, ціла Угорщина – держава-рай», – з таким слоганом угорці пережили міжвоєнний період, Другу світову і комунізм.

Угорщина не поодинока у своїй ностальгії. Подібно до втрачених «кресів» Польщі на Сході, угорці посипали голову попелом через «відтяті» землі навколо посттріанонської Угорщини. Як зауважив польський публіцист Войцех Мазярський, «у деяких аспектах Угорщина та Польща є цілком співзвучні: читач мав би у відповідних місцях підставляти назви залежно від того, про яку державу хотів би прочитати: Україна/Румунія, Литва/Словаччина, Львів/Тімішоара, Вільнюс/Братислава». Інша річ, що поляки вели багатолітню дискусію щодо важливості для їхнього державного інтересу існування національних держав українців, білорусів і литовців, то в Угорщині почуття втраченої величі лише підігрівалося. Словаччина не називалася інакше як «Верхня Угорщина», а Хорватія – «Славонорсаг».

ОТОЧЕНІ «ВОРОГАМИ»

Попри те що Угорщина провадила спільну політику в рамках Вишеградської четвірки – Чехія, Польща, Словаччина, Угор-

ЕКСКЛЮЗИВ

«Бальзам на душу»

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ВОРОШИЛОВ

Євродепутат Бейла Ковач: «П'ять – сім тисяч угорців Закарпаття вже побажали отримати громадянство Угорщини»

Спілкувався
Олександр Ворошилов, Берегове

В закарпатському місті Берегове, де мешкає чисельна громада українських угорців, 5 грудня 2010 року відкрито офіс-бюро депутата Європарламенту Бейли Ковача, який є також представником угорської партії «Йоббік». Як зазначається у прес-релізі, головна мета офісу – благодійність у сфері культури, освіти, економіки та допомога українським громадянам. Утім, Бейла Ковач не приховує іншої функції свого офісу – надання консультацій та допомоги закарпатським угорцям у питаннях подання документів на отримання громадянства Угорщини.

«Йоббік» («За кращу Угорщину») – ультраправа націоналістична партія, яка посіла третє місце на останніх виборах і отримала 47 місць в угорському парламенті, троє депутатів якої пройшли в Європарламент. У міжнародній пресі цю партію звинувачують в антисемітизмі та утисках ромського населення, а також в активній підтримці ідеї щодо будів-

БРАМА В ІМПЕРІЮ.
Монумент переходу угрів через Карпати на Верецькому перевалі в Україні

щина – щодо членства в НАТО та Євросоюзі, на регіональному рівні Будапешт встигає сваритися з практично усіма сусідами (нерідко не з власної ініціативи). Угорщина та Румунія створювали одна одній перешкоди при вступі до НАТО (Румунія намагалася випередити Угорщину). А 2000 року румуни провели показові військові навчання в Трансільванії, щоб оцінити поведінку угорської меншини в регіоні.

Відносини зі Словаччиною опинилися майже в глухому куті в серпні 2009 року, коли угорці намагалися відкрити пам'ятник своєму королю Стефану Великому у прикордонному словацькому місті Комарно (на околицях цього міста та в окрузі Дунайська Стреда угорці становлять до 70% населення). Тоді популістський прем'єр Словаччини Роберт Фіцо заборонив в'їзд до країни угорському президентові Ласло Шойому. Супроводжувала це непорозуміння баталія навколо словацького мовного закону, за яким державною мовою повинні були володіти всі чиновники, вчителі та навіть продавці в магазинах. Братислава намагалася змусити вивчити словацьку тих угорців, хто принципово її не вживав, вважаючи словацьку владу окупаційною.

Українцям угорські ревізіоністи насолили відкриттям »

ництва «Великої Угорщини» – об'єднання колишніх угорських територій, які було втрачено після Першої світової війни. Це «об'єднання» нині відбувається на рівні свідомості угорців, зокрема, тих, хто «за історичним збігом обставин» опинився за «обрізаним» кордоном.

У. Т.: Ваш офіс і ви особисто плануєте допомагати вирішувати питання лише угорцям Закарпаття?

– Ще відкриваючи бюро, я зауважив, що воно для всіх громадян, незалежно від того, хто вони – угорці, українці, росіяни або русини (Угорщина – прихильник русинського руху. – **Ред.**). Будь-хто може звернутися сюди з будь-яких питань. Звісно, одразу варто зауважити, що мої можливості допомогти цим людям обмежені... Ще до відкриття бюро вже були закиди, що офіс стане партійним бюро «Йоббік». Але запевняю – це не так. Наступного тижня у мене заплановано зустріч із держсекретарем угорського МЗС Жолтом Нейметом. Планую обговорити одне важливе питання. Адже наше бюро бажає укласти договір про надання консультативних, інформаційних послуг щодо спрощеного отримання угорського громадянства. Ми плануємо надавати консультації, як правильно і швидко зібрати необхідний пакет документів. А це має значно розвантажити роботу угорського консульства.

У. Т.: Спрощене надання громадянства Угорщиною закарпатцям може спровокувати їхній від'їзд із України. Як ви вважаєте, чи не зашкодить це відносинам між нашими країнами в майбутньому?

– Я абсолютно не переймаюся цим питанням. Якраз навпаки. Чому? Досі багато угорців не можуть забути драматичний день 4 грудня 2005 року. Тоді народ Угорщини не проголосував за надання угорського громадянства угорцям, які мешкають за кордоном. Вилікувати той біль, що до цього часу в серцях багатьох, доволі важко. Але тепер у них нарешті з'явився шанс вільно заявити про своє бажання стати громадянином Угорщини – і це для них справжній... Як би влучніше сказати...

У. Т.: Бальзам на душу?

– Так, запам'ятаю цей вираз... Чи вплине це негативно на відносини наших країн? Гадаю, що ні. Українська держава розуміє ситуацію. І в майбутньому не думаю, що виникатимуть якісь перешкоди цьому процесу... Я вивчав трохи Конституцію України. І там зазначено, що люди, які мешкають на території України, повинні бути громадянами України. Крапка. Нічого більше.

У. Т.: Однак подвійне громадянство в Україні офіційно не дозволено.

– Законодавчо це не заборонено (в Україні подвійне громадянство заборонене – **Ред.**). Можливо, не слід навіть звертатися до прикладу інших країн. Як на мене, то для українського уряду ні- »

пам'ятника переходу угрів через Карпати (в 896 році) на Верецькому перевалі між сучасним Закарпаттям та Львівською областю (про міфічний характер приходу угорців карпатським шляхом **див. *Тиждень* №2/2011**). Семиметровий монумент таки звели 2008 року, оскільки тодішній президент України Віктор Ющенко дав дозвіл на його спорудження в обмін на появу Пам'ятного знаку жертвам Голодомору в Будапешті (відкрито в квітні 2009-го).

ПРИМАНКА ГРОМАДЯНСТВОМ

Угорський прем'єр Віктор Орбан сподівається, що програма зміцнення етнічних кордонів навколо Угорщини має охопити п'ять мільйонів угорців поза межами країни. Не змінюючи державних кордонів (в межах Євросоюзу як таких їх уже практично немає), посилити присутність угорського національного елемента в інший спосіб – надавши угорське громадянство тим, чиї предки проживали на території Угорського королівства до 1920-го, або в 1940–1945 роках. Чимало потенційних громадян «розширеної» таким чином Угорщини вже мають статус «закордонного угорця».

У 2004 році було проведено референдум щодо можливості отримання громадянства «бідними родичами», тоді більшість угорців відкинула цю ідею, вочевидь, побоюючись хвилі мігрантів. Тепер же правоконсервативна коаліція ухвалила таке рішення, не цікавлячись думкою співвітчизників. Тут варто було б зазначити, що для Будапешта характерне завищення даних по угорцях у діаспорі: зокрема, прийнято вважати, що в Румунії живе до 2,5 млн громадян угорського походження (румуни наводять дані в 1,7 млн); для Закарпаття цифра сягає 400 тис. угорців, натомість за українськими даними – лише 150 тис. У Словаччині угорці нарахували до 600 тис. одноплемінників, натомість за словацькими даними їх 520 тис. До речі, Словаччина вже попередила, що позбавлятиме громадянства тих, хто прийме угорське.

МОМЕНТ ДЛЯ «ПОЛЮВАННЯ» НА ЕТНІЧНИХ УГОРЦІВ ОБРАНО НЕ ВИПАДКОВО: УГОРЩИНА ГОЛОВУВАТИМЕ В ЄС

А що ж Україна? Поки офіційної позиції МЗС щодо цього не оприлюднило. А мало б, зважаючи, що на західних кордонах України розмиваються основи державності, а влада іншої держави прямо порушує українське законодавство, яке не передбачає подвійного громадянства.

Черга до консульства в Береговому за громадянством вже сягнула 5 тис. осіб і розтяглася за часом прийомів до травня. Про це повідомило Польське агентство преси, охрестивши цю новину так: «Українці Закарпаття хочуть бути угорцями». Агентство цитує громадянку України угорського походження Наталю, котра, проживаючи в Києві, пояснює ажіотаж серед закарпатських угорців бажанням без віз подорожувати Європою в пошуках праці. Натомість одноплемінник Наталі, також киянин Іштван, пояснив *Тижню*: «Це всього-на-всього громадянство, а не паспорт. Папір, на якому буде написано, що я громадянин Угорщини». Тому сам Іштван та його родина у Мукачевому поки що не вирішили, чи звертатися до угорських консульських установ. План Будапешта зі зміцнення етнічних кордонів без надання новоспеченим угорцям відповідних прав й до того ж із одночасним позбавленням їх першого громадянства може завести закарпатських угорців у безвихідь. Найбідніша країна Вишеградської четвірки, окрім гучного титулу «громадянин Угорщини», навряд чи спроможеться запропонувати співвітчизникам в Україні щось більше.

ЕКСКЛЮЗИВ

чого дивного в цьому немає. Тому що прекрасно знаю, скільки мільйонів громадян Росії живе на території України, особливо на Сході – від Києва до Глухова (хіба в усвідомленні Владіміра Путіна. – **Ред.**). Тому я не думаю, що це велика проблема. Нинішній уряд України не шукає жодних приводів для конфлікту з Угорщиною та Євросоюзом, а навпаки. Я добре пам'ятаю візит Віктора Януковича до Брюсселя. І в мене залишилися лише приємні враження від його приїзду.

У. Т.: Як мені відомо, закарпатські угорці стурбовані можливою втратою багатьох привілеїв, які вони нині отримують як громадяни України. Чи є гарантії, що такого не станеться, якщо вони матимуть подвійне громадянство?

– З нашого боку (Угорщини. – **Авт.**), звісно, жодних гарантій не може бути. Вони мають бути з боку українського уряду. Але досі ніхто не вимагав їх, і ніхто не пропонував. Проте людей лякають можливі «репресії». Адже історія останніх десятиліть залишила в душах подібне відчуття, яке ми цілком можемо зрозуміти.

Але у кого є такий страх, час його вилікує. Тому багато хто зараз просто спостерігатиме, як піде процес, чи отримали їхні сусіди громадянство Угорщини та ЄС. Якщо побачать, що не виникає жодних проблем і немає негативних результатів, інші також зважаться на цей крок.

І ще одне важливе зауваження. Угорський закон щодо спрощеного надання громадянства ухвалений без обмеження терміну дії. Тобто якщо людина все-таки вирішить, може звернутися до нас і за кілька років.

У. Т.: Скільки закарпатців вже забажало стати громадянами Угорщини?

– На жаль, точно не пам'ятаю. Десь близько п'яти – семи тисяч. Але були свята і консульство лише розпочало свою роботу. Як я знаю, вже кожні півгодини призначається дата для чергового бажаючого (отримати громадянство Угорщини. – **Авт.**). Це перші пташки, які полетять. І саме вони зроблять весну...

У. Т.: Хто має право скористатися спрощеною системою отримання громадянства Угорщини? Лише ті, хто має угорське коріння?

– Звісно. Адже я не думаю, що є дуже багато громадян України, які бажають стати саме громадянами Угорщини... Окрім тих, хто хоче не мати проблем із візовими питаннями.

БІОГРАФІЧНА НОТА

Бейла Ковач (Béla Kovács)

Угорський політик, член руху «За кращу Угорщину» («Йоббік») з 2005-го. Народився 1960 року в Будапешті. Закінчив Московський інститут міжнародних відносин, працював у міжнародних асоціаціях торговельного права в Росії та Японії. З 2010-го – депутат Європарламенту, не приєднався до жодної з фракцій.

Прикрі непорозуміння на кордоні

13 січня інформагенції поширили повідомлення, яке чи то через свята, чи то через невпинну внутрішньополітичну колотнечу не викликало належної реакції ані в урядових, ані в незалежних експертних колах. А дарма, бо йдеться про подію знакову, як не крути.

Втім, на перший погляд, якась дрібничка: на Луганщині російські рибалки побилися з українськими прикордонниками. Недалеко від українського хутора Вільний кілька чоловіків незаконно перетнули кордон.

На місце події був висланий прикордонний підрозділ. За 30 метрів від лінії державного кордону на березі ріки Деркул правоохоронці помітили трьох рибалок. Ті відмовилися пред'явити документи і грубо висловилися на адресу прикордонників. Чоловікам запропонували проїхати на заставу для складання протоколу і встановлення їхніх осіб, після чого вони розпочали бійку з працівниками Держприкордонслужби. Лише коли старший підрозділу вистрілив у повітря, правопорушники заспокоїлися. Вони виявилися громадянами Росії, братами віком 23, 28 і 31 рік. За незаконний перетин кордону України і злісну непокору прикордонній варті братам присудили по три доби адміністративного арешту. От начебто і все.

Насправді ж – далеко не все. Троє російських громадян демонстративно ігнорують державний кордон України, не виконують вимог українських прикордонників та посилають їх на три відомі літери, а то й подалі. Потім зчиняють бійку, точніше, груповий напад на охоронців кордону. І лише загроза застосування зброї за безпосереднім її призначенням (вочевидь, вони цього не очікували, інакше б бійку не почали) їх угамовує.

Таким чином, наочно продемонстровано ставлення з боку пересічних російських провінціалів до Української держави, до її атрибуту, як-от державний кордон, і до охоронців цього кордону у формі та зі зброєю. А загалом – до політики адміністрації Віктора Януковича, яка й переконала цих рибалок, що все українське – то нікчемне, на нього зважати не слід.

ГРОМАДЯН ДЕРЖАВИ, ЯКУ ЗНЕВАЖАЄ І НИЩИТЬ ВЛАСНА ВЛАДА, НЕ ПОВАЖАЄ НІХТО

Те, що сталося далі, мало лише посилити впевненість цих трьох братів та їхніх земляків у зроблених висновках. Порушники і нападники відбулися трьома добами арешту, тобто абсолютним мінімумом, коли чинне законодавство передбачає за порушення кордону значно серйозніше адміністративне покарання – виправні роботи терміном до місяця чи арешт до 15 діб. А кримінальна відповідальність, яка в цьому разі була цілком доречна (напад на прикордонників, бійка з ними, вчинені групою, очевидно, ще й «зігрітою» традиційним для зимової риболовлі способом) за такий злочин, передбачає можливість арешту терміном до шести місяців чи обмеження волі строком до трьох років. Але український суд – найгуманніший у світі до тих, хто намагається бити захисників державного кордону; він суворий лише до політичних опонентів, яких панічно боїться нинішня влада...

Усе, що сталося, зауважу це ще раз, – не випадковість. Адже ставлення до України та її атрибутів трьох російських братів-рибалок збігається зі ставленням до цієї країни та її атрибутів у тих, хто номінально очолює цю державу. За прикладами не треба далеко ходити: спроба каструвати державний гімн під час новорічних урочистостей на Майдані (щоби жодні «воріженьки» не образилися!), президентське привітання якомусь «народу України» (хоча присягав на вірність він при вступі на посаду, згідно із Конституцією, українському народові), зрештою, жалюгідний бюджет Збройних сил, який де-факто роззброює армію без жодного пострілу, і так далі.

Отже, можна сміливо прогнозувати: українських прикордонників і надалі намагатимуться бити всі, кому не лінь. Африканські пірати й далі охоче братимуть у заручники українських громадян. А візи до Європи й далі можна буде одержати після низки принижень. Бо громадян держави, яку зневажає і нищить власна влада, не поважає ніхто. Хіба що можуть пожаліти і надати притулок чи підтримати якоюсь заявою...

І ніхто в цьому не винен, бо «народ, який зі свободи і безпечного життя обирає останнє, в кінцевому підсумку втрачає і перше, і друге» (Бенджамін Франклін).

Автор:
Сергій Грабовський

«Час любові»

ЄС готується застосувати жорсткі санкції проти режиму Аляксандра Лукашенка, який у відповідь звинувачує демократичний світ у змові

Автор:
Жанна Безп'ятчук

«Коли я йду до магазину, то не рахую грошей. Можу дозволити собі все, що забажаю», – хвалиться дружина одного високопоставленого службовця білоруських силових структур. У той час як добре забезпечені матеріально родини силовиків не рахують грошей, режим Аляксандра Лукашенка дуже ретельно рахує учасників акцій опозиції в центрі Мінська 19 грудня 2010 року, в день президентських виборів, а принагідно ще й чужих дітей, чиї батьки опинилися після тих подій за ґратами. «Такої деморалізації ми ще не переживали», – розповідає білоруська жінка, чий син належить до опозиції.

БУДНІ

Минув місяць після виборів. Більшість фігурантів президентської виборчої кампанії – кандидати та керівники їхніх виборчих штабів – наразі перебувають у СІЗО КДБ. Тривають репресії. Щодня проводиться п'ять – десять обшуків по всій країні. На розмови до міліції та КДБ викликають усіх, хто брав участь в акціях опозиції. Було здійснено обшук у редакції «Європейського радіо для Білорусі», у редакції газети «Наша ніва», у правозахисній організації «Білоруський гельсінський комітет». У журналістів вилучали оргтехніку. За інформацією опозиції, на площу в Мінську після виборів 19 грудня, на яких Аляксандр Лукашенка, за офіційними даними, отримав 79,1%, а за даними екзит-полів не дотягнув у Мінську й до 40%, вийшло близько 100 тис. людей. І тепер їх вираховують за допомогою мобільного зв'язку: визначають, із яких номерів здійснювалися дзвінки з центру міста.

У в'язниці сьогодні перебувають екс-кандидат Андрей Саннікав (один із лідерів когорти опозиційних кандидатів) та його дружина, журналіст Ірина Халіп. Вдома у них лишився трирічний син Данила. Поки що хлопчик живе з бабусею Люциною Халіп. Працівники відділу народної освіти Партизанського району Мінська заявили, що мають взяти під опіку дитину, яка лишилася без батьківського нагляду. Ця справа викликала великий резонанс у Білорусі та за її межами. Сьогодні Люцині Халіп нібито дали змогу оформити опікунство над онуком.

Тамару Сидоренко, адвоката екс-кандидата Уладзіміра Няклаєва, якого в простирадлі з розбитою головою забирали з лікарні в КДБ, ***Тиждень*** застав першою в черзі на побачення з підзахисним. Це вже сьома спроба, попередні були невдалі. Чому? Кримінально-процесуальний кодекс Республіки Білорусь гарантує право на спілкування обвинуваченого з адвокатом без обмежень, але реалізувати його захисники ув'язнених екс-кандидатів та працівників їхніх штабів не можуть. «Я знаю, що інші адвокати бачать своїх підопічних лише під час допиту, тобто особисто потрапити на зустріч нереально. Практично нічого не можу сказати щодо умов утримання обвинувачуваних, тому що я не бачила Няклаєва з 29 грудня, – розповідає адвокат. – Ось щойно його дружина зателефонувала й сказала, що, дякувати Богу, отримала першого та єдиного листа від нього, датованого 12 січня, отже, у той день він був точно живий і, певно, здоровий». За інформацією правозахисників, головний лікар шпиталю, де лежав Няклаєв, переписав його діагноз зі струсу головного мозку другого ступеня на забій.

Є випадки, коли білоруська влада забороняла виїжджати

Приклади санкцій, запропоновані євродепутатами:

Заморозити участь Білорусі в «Східному партнерстві»

Заморозити співпрацю з «Белтехекспортом», іншими білоруськими експортерами зброї

Виступити проти проведення в Білорусі Чемпіонату світу з хокею-2014

ФОТО: REUTERS

ПІД СТІНАМИ СІЗО. Чоловік підсвічує собі мобільним, щоб прочитати списки заарештованих під час та після масових акцій 19 грудня 2010 року

за межі країни членам родин політичних в'язнів. Таке трапилося з дружиною екс-кандидата Алєся Міхалєвіча Міланою та мамою керівника виборчого штабу екс-кандидата Віталя Римашевського Павла Сєвяринца.

«СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ» ПОВІДОМЛЯЄ

14–15 січня в газеті «Советская Белоруссия» було опубліковано матеріали під заголовком «За лаштунками однієї змови». Обіцяють їх продовження. Це добірка оперативних зведень, фрагментів підслуханих КДБ телефонних розмов, одна розмова в скайпі, витяги з документів громадянської компанії «Говори правду». Тож тепер із частиною матеріалів слідства можуть ознайомитися всі охочі. Утім, на сайті газети лише до кількох матеріалів додають фотокопії документів, прочитати які практично неможливо через розмитість і малий розмір.

Головна мета публікації, як можна зрозуміти з назви, – довести, що опозиціонери готували змову проти режиму Аляксандра Лукашенка за активної підтримки та допомоги Польщі й Німеччини, а також інших «гнилих демократій» на рівні «їхніх офіційних осіб». Опозиціонери, згідно зі змістом оприлюдненого, мали на меті повалити режим Лукашенка та в перспективі перетворити Білорусь на парламентсько-президентську республіку. На горіхи в цих публікаціях дістається і міністрові закордонних справ Польщі Радославу Сікорському, і його німецькому колезі Гідо Вестервелле, і спецслужбам їхніх країн, які підтримували опозицію й, за даними білоруських правоохоронців, гарантували її фінансування Заходом, і голові Європарламенту Єжи Бузеку, якого названо «агресивним політиком», що вимагає для Білорусі «всіх можливих покарань». В оприлюднених документах ідеться також, що на території Польщі розташовані «спеціальні та тренувальні табори» для підготовки активістів опозиції, мало не бойовиків. Окремо відшмагали й журналістів: вони, як стверджується, приїхали до Мінська висвітлювати не вибори, а кольорову революцію, про що свідчать їхня відсутність на виборчих дільницях і бойова готовність телекамер навпроти будинку уряду, де відбулися основні події. Агентом спецслужби визнано чоловіка, що прибув до Білорусі напередодні виборів із Заходу, збирав відомості про недемократичність правлячого режиму та передавав кудись інформацію про акції опозиції в реальному часі (!). Згадано навіть покійного Алєга Бєбєніна, головного редактора опозиційного сайта Charter97, якого знайшли повішеним на власній дачі у вересні 2010-го. Описано, як він одержував гроші на роботу свого веб-ресурсу із Заходу.

Але білоруські опозиціонери, правозахисники та журналісти опозиційних ЗМІ ніколи не приховували того, що отримують фінансову та організаційну допомогу із Заходу. Так, Аляксандр Мілінкєвіч спокійно й відкрито розповідає: «До країн, які найбільше допомагають білоруському громадянському суспільству, належать Польща, Чехія, Швеція, Литва, Нідерланди, Данія, Німеччина». Вони надають фінансування та іншу допомогу громадським організаціям, незалежним медіа, оплачують навчання молодих білорусів. Натомість у публікаціях «Советской Белоруссии» як одкровення подається фінансова підтримка опозиції західними донорами. Там само детально описуються схеми легалізації коштів у Білорусі, зокрема використання кур'єрів для перевезення грошей. Повторюється кілька разів, що опозиціонери розкрадали гроші Заходу, але конкретні факти, які це доводили б, не на- »

Уточнення
У №1 (166) 2011 року в матеріалі «Українці» на стор. 55 розміщено фото Валентини Падалко

водяться, окрім того, що хтось із них купив автівку.

Напередодні публікацій у газеті один білоруський опозиціонер сказав *Тижню*: «Можна очікувати, що влада готує якусь гучну справу за подіями 19 грудня. І всі ці обшуки зумовлені тим, що потрібно знайти якісь фактичні матеріали. Я думаю, що влада цих матеріалів не має, вона їх фальсифікуватиме, вигадуватиме, вибиватиме під тиском із тих людей, які нині перебувають у в'язницях».

До речі, цікавий факт із новочасної історії «Советской Белоруссии»: якось газета опублікувала викривальний фейлетон про діяльність молодої білоруської правозахисниці Яни Палякової, яка брала участь у виборчій кампанії одного з опозиціонерів. Після цього в березні 2009 року Яна наклала на себе руки. Щоправда, то була остання крапля, якій передували побиття в міліції і незмога відстояти правду в суді.

В ОЧІКУВАННІ САНКЦІЙ

На слуханнях у Європарламенті Єва Някляєва, донька екс-кандидата в президенти, звернулася до євродепутатів: «У вас є ключі від в'язниці, де сидить мій батько». Цими ключами є санкції проти Аляксандра Лукашенка та його правиць і лівиць в особі силовиків, суддів, прокурорів тощо. Санкції насамперед можуть включати заборону на в'їзд до країн ЄС і США, а також замороження банківських рахунків можновладців у закордонних банках, якщо такі є. Питання запровадження санкцій розглядалося на слуханнях Європарламенту 17–20 січня, буде розглядатися на зимовій сесії ПАРЄ 24–28 січня, нарешті, 31 січня конкретне рішення щодо санкцій має ухвалити Європейська Рада ЄС на рівні міністрів закордонних справ. Наразі єдиним затятим противником їх уведення є Італія, щодо демократичності якої теж є чимало сумнівів. Тим ча-

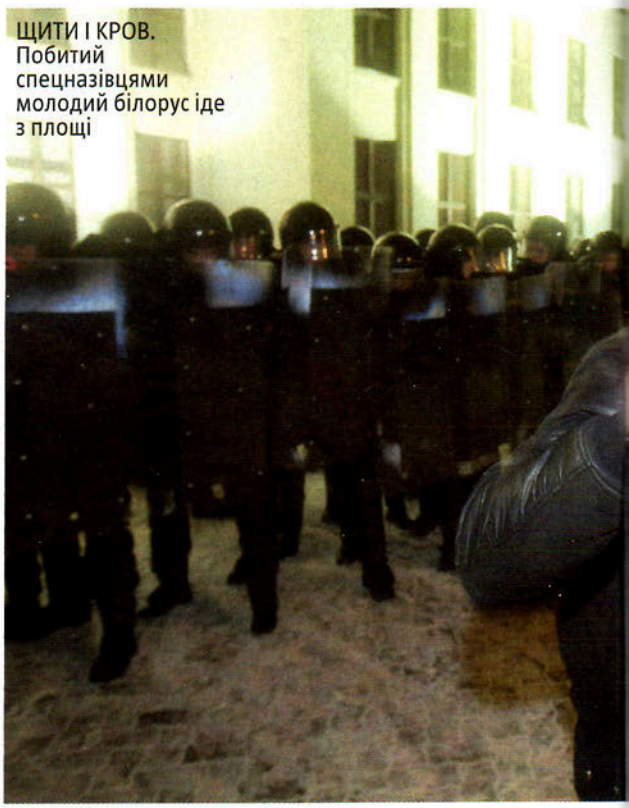

ЩИТИ І КРОВ. Побитий спецназівцями молодий білорус іде з площі

СВОБОДА СЛОВА

Про що не пише «Советская Белоруссия»

Академік Аляксандр Вайтовіч про масові репресії в Білорусі та зміну курсу Аляксандра Лукашенка

ФОТО: УКРІНФОРМ

Спілкувалася
Жанна Безп'ятчук

Представники старшого покоління білоруських політиків і вчених сьогодні не мовчать. Станіслав Шушкевич, екс-голова Республіки Білорусь, який підписував Біловезьку угоду 1991 року, назвав дії Аляксандра Лукашенка державним тероризмом. Академік, екс-президент Національної академії наук Білорусі (1997–2001) та екс-голова Ради Республіки (Верхня палата) Національних зборів Білорусі (2000–2003) Аляксандр Вайтовіч також різко засудив переслідування й репресії. *Тиждень* мав змогу з ним поспілкуватися.

У. Т.: Як ви оцінюєте події 19 грудня та все, що відбувається в Білорусі впродовж останнього місяця?

– На мій погляд, влада на останніх виборах, судячи з усього, отримала набагато менше голосів, ніж на попередніх. І це стало рушієм її дій, адже вона хоче зберегти себе та свій вплив у Білорусі шляхом нагнітання страху й жорстоких репресій.

У. Т.: Політична опозиція й громадські організації Білорусі ніколи не приховували, що їх підтримують Польща, Швеція, Німеччина, інші західні країни. Чому раптом сьогодні це використовується як привід звинувачувати їх у чомусь? Про це ж ідеться у викривальних матеріалах, які друкує «Советская Белоруссия».

– Ситуація дещо складніша. Раніше Лукашенка та його органи заявляли, що громадянська компанія «Говори правду» фінансується за рахунок ро-

ФОТО: REUTERS

сом Польща вже заборонила в'їзд на свою територію Аляксандрові Лукашенку, а також цілому списку суддів, прокурорів, працівників силових відомств, відповідальних за переслідування опозиції та журналістів. Ще раніше поляки скасували для білорусів плату за візи й подвоїли фінансову допомогу громадянському суспільству Білорусі – тепер її обсяг сягнув близько $13 млн.

«Замороження відносин має включати призупинення програм допомоги європейських та інших міжнародних фінансових інституцій, які реалізуються через державні структури Білорусі, – вважає Аляксандр Мілінкевич, лідер руху «За свободу», який із власного досвіду знає, що таке білоруська тюрма. – Персональні візові обмеження мають поширюватися на фальсифікаторів виборів включно з очільниками всіх виборчих комісій, організаторів репресій, керівників вишів та підприємств, які відраховують студентів і звільняють із роботи учасників акцій опозиції». Ще одне принципове питання: чи поширюватимуться санкції ЄС на міністра закордонних справ Білорусі Сяргея Мартинава? Якщо так, то це стане прецедентом: голова зовнішньополітичного відомства, якому заборонено в'їжджати на територію 27 країн – членів ЄС і США.

Що вимагають від Лукашенка:

– звільнити всіх політичних в'язнів, з-поміж яких – журналісти Наталя Радіна та Ірина Халіп. Їх звинувачують в «організації масових заворушень», за що їм загрожує до 15 років позбавлення волі

– припинити переслідування громадських активістів та незалежних ЗМІ

– поновити роботу офісу ОБСЄ в Мінську

– провести нові чесні й прозорі вибори президента

ЛЮБОВ ПО-БІЛОРУСЬКИ

І до чого тут «час любові»? Саме таку назву мало звернення Аляксандра Лукашенка до своїх громадян, приурочене до свята Різдва Христового. «Советская Белоруссия», як годиться, опублікувала його в розділі «передовиці». Буквально в наступні дні після Різдва у країні відбувалися нові обшуки, арешти та виклики до міліції і спецслужби, а в тому самому розділі друкованого рупора президентської адміністрації з'явилися «викривальні матеріали» щодо діяльності опозиціонерів. Ось він і настав – цей «час любові».

сійських ресурсів. У тих самих пасквілях, які нині публікуються в газеті «Советская Белоруссия», йдеться, що всі ресурси переправлялись із Заходу. І взагалі, там така нісенітниця. Це доволі дивно, що Аляксандр Лукашенка так розвернувся на 180 градусів, тобто раніше казав, що гроші надходять із Росії, а тепер заявляє, що із Заходу. Як на мене, це просто його ігри. Він зрозумів, що західні країни зайняли принципову позицію і не поступляться, якщо не звільнять усіх, кого було ув'язнено 19 грудня й після того. І тому дійшов висновку, що потрібно загравати з Росією й показувати їй, що основний організатор того, що відбулося в Білорусі, – Захід. Так я розумію його тактику.

У. Т.: Три роки тому ви казали, що шлях ринкових реформ та інтеграції в глобальну економіку для Білорусі вже неминучий. Які економічні ресурси дають змогу сьогодні режиму Аляксандра Лукашенка відмовлятися від діалогу із Заходом?

– Для Аляксандра Лукашенка найважливіше – зберегти свою владу. Заради неї він піде на все. Це перша й основна причина, яка визначає всі його дії. Усе решта – вторинне. Усі інші питання вирішуються залежно від цього. Звісно, Білорусі потрібно вписуватися у світову економіку, в глобальний поділ праці. Ми все одно до цього прийдемо.

У. Т.: У Європарламенті, ПАРЄ, а згодом Європейській Раді ЄС розглядатиметься білоруське питання. Які санкції, на вашу думку, проти білоруських можновладців допомогли б звільнити політв'язнів?

– Те, що трапилося в Білорусі, – це свавілля та жорстокість влади у ставленні до звичайних людей. На мою думку, треба застосувати максимум санкцій проти влади за умови, що питання їх уведення може бути переглянуте лише після звільнення всіх заарештованих.

У. Т.: У 2006 році Захід уже запроваджував санкції проти білоруських можновладців. Вони були ефективними?

– Ті санкції не були ефективними, тоді була інша ситуація. Основні дотації Білорусь отримувала від Росії. Хоча нині вони частково збереглися. Політики Заходу зробили щодо санкцій багато заяв. Поживемо – побачимо.

У. Т.: Що означають довгі черги громадян під білоруськими відділками КДБ і міліції?

– Влада поставила за мету притягти до відповідальності всіх, хто вийшов на площу. Тепер вона це робить таким чином: зібрано всі телефонні дзвінки, які здійснювалися з площі під час подій 19 грудня. І всіх власників цих мобільних номерів запрошують на «бесіди» до КДБ та міліції. Мета – тиснути на всіх, хто там був присутній. Це фактично масові репресії. Відраховують з університетів студентів. Деяких людей калічать. Приміром, зламали ногу дівчині, написавши в історії хвороби, що це побутова травма, хоча її побили міліціонери, запросивши на таку «розмову». Це спосіб залякування всіх тих, хто на площу не виходив. Багатьох журналістів затримують, приходять додому, незрозуміло з якого дива. Так само невідомо, чому заарештували Анатоля Лябєдзька, голову Об'єднаної громадянської партії, який був удома під час тих подій. Чому заарештували Ірину Халіп, яка пішла з чоловіком Андреєм Саннікавим, не захотіла одного відпускати. Вона що, політичний діяч? Вона щось організовувала? Ірина – звичайна журналістка, яка писала про політику. Ще не відбувся суд, їхня вина не визнана. Але вже приходять до дитсадка й намагаються вжити якихось заходів щодо опіки над їхнім трирічним сином. Це схоже на свавілля 1937 року, коли до в'язниць запроторювали чоловіка, дружину, а дітей відправляли до дитбудинків.

Зима незадово

У січні 1991 року Литва заплатила важку ціну за те, що стала першою бунтівною республікою, яка відокремилася від колишнього Радянського Союзу

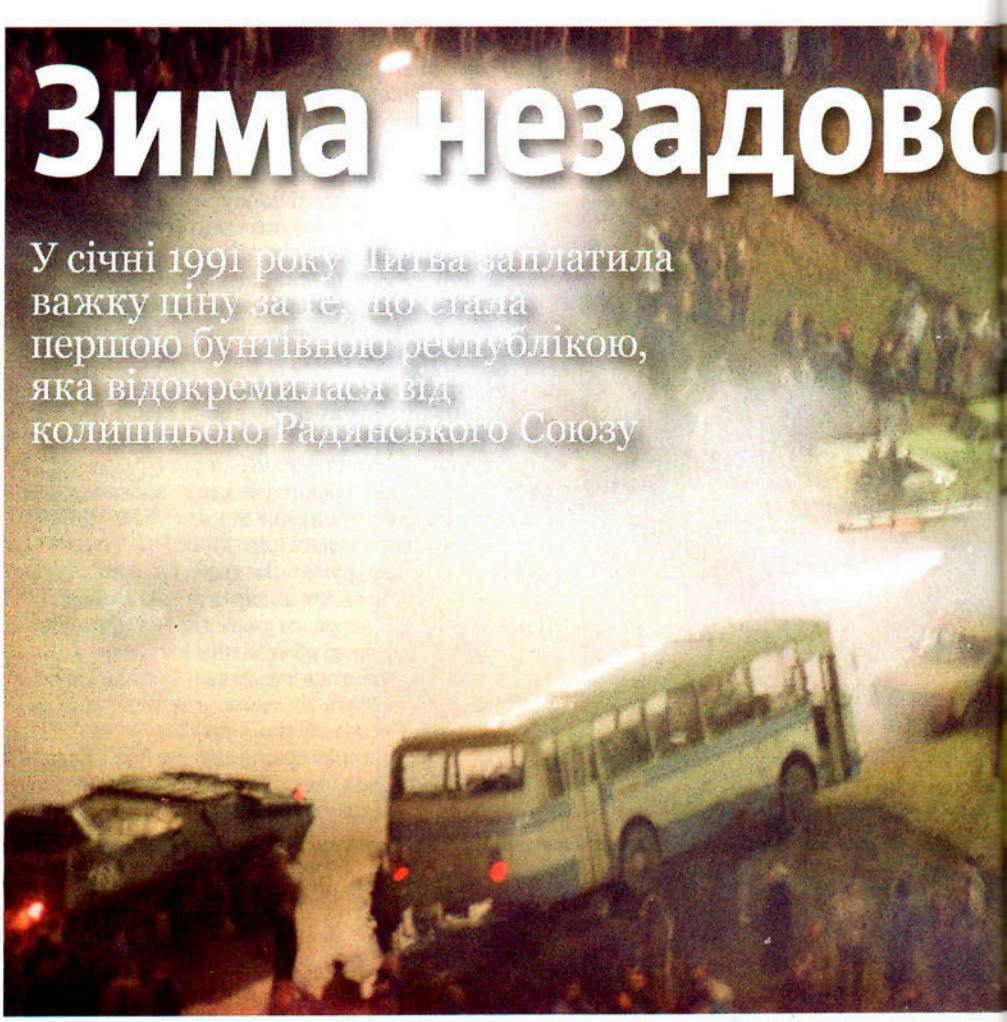

20 років тому Литва завдала смертельного удару останній колоніальній імперії Європи, замаскованій під легітимного спадкоємця ідеалів Просвітництва та піонера світового лівого руху. Країна знову стала вільною ще 11 березня 1990-го, коли Верховна Рада тодішньої радянської Литви проголосила відновлення незалежності. Однак до справжньої незалежності та міжнародного визнання маленька ізольована держава, що наважилася кинути виклик Радянському Союзу Міхаіла Ґорбачова, котрим на Заході захоплювалися як героєм та гробокопачем Імперії Зла, мала пройти ще довгий шлях.

Паплюжена світовими потугами за те, що ставить під загрозу ґорбачовську перебудову, вбиває його благородні ініціативи реформувати СРСР та перетворити його на легітимну федерацію (наче тюрму можна перетворити реформами на парламент), Литва передусім відчувала підтримку демократичних сил та політичної опозиції сусідніх країн: Польщі й двох інших держав Балтії, а також російських та українських демократів, незалежних журналістів і незгодних інтелектуалів з усього світу.

Ми знаємо, що президент США Джордж Буш, як і його західноєвропейські колеги, був далекий від ентузіазму. У той час не було теорії, що маленька країна, фактично ніщо в сенсі гідної уваги політичної ролі або принаймні мінімальної присутності у світі, неважливо, наскільки справедливою та хороброю є її справа, може якось змінити логіку міжнародних відносин та світової політики. Отже, Литва мала бути готовою до неминучої відплати колишнього колоніального господаря. Усі розсудливі люди в Литві та за її межами чудово це розуміли. То була лише справа часу.

Автор:
Леонідас Донскіс, депутат Європарламенту від Литви

Відплати не довелося довго чекати. Спочатку Радянський Союз наклав на Литву економічну блокаду та деякі інші важкі санкції. Поза сумнівом, у литовські незалежницькі політичні групи та соціальні рухи просочилися провокатори КДБ, які активно працювали, щоб підбурити етнічні сутички між литовцями й польсько- та російськомовними меншинами. Коли всі їхні зусилля виявилися марним, настав час спробувати привести в дію п'яту колону, а потім «легітимно врятувати її від політичного терору та війни, які ведуть проти неї місцеві ультранаціоналісти і фашисти» – так радянська пропаганда і її місцеві підлабузники описували мирних та патріотичних громадян Литви.

На початку січня 1991 року ситуація почала різко змінюватися. П'ята колона, що складалася з фанатичних комуністів,

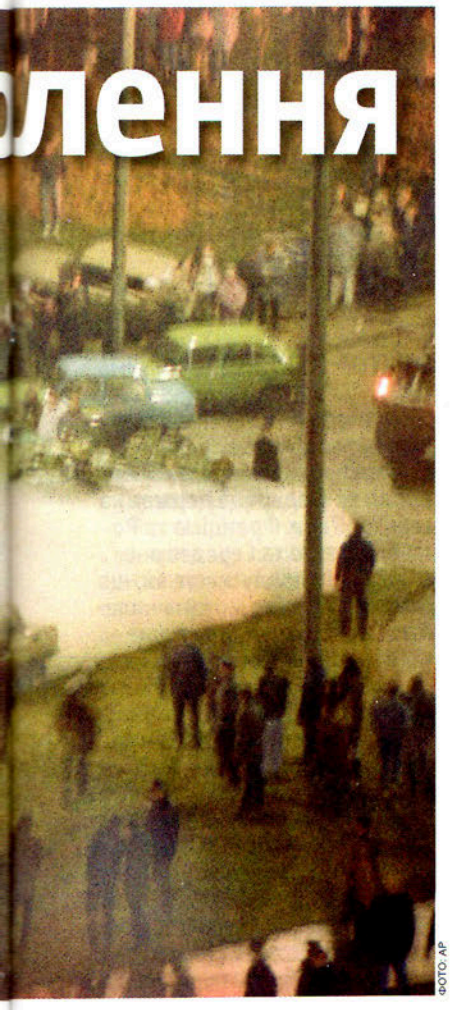

ФОТО: AP

які відмовлялися визнавати нову реальність та вирішили ігнорувати легітимне відновлення незалежності парламентом, а також із прихованих офіцерів КДБ, інформаторів і політичних реваншистів, звернулася до Кремля з проханням урятувати Литовську РСР від буржуазних націоналістів і терористів. Це було справжнє déjà vu: великий сусід не міг проігнорувати crie du cœur покинутих товаришів, на яких чигала небезпека.

Ніколи не забуду тих подій. На початку січня я, молодий лектор у Вільнюському університеті, приймав іспит у студентів. І вони сказали мені, що їм відомо про вбитих та поранених біля Прес-центру, який штурмували радянські війська. Звуки автоматних пострілів і новини литовського радіо та телебачення не залишали надій на мирне вирішення конфлікту.

Було очевидно, що проти цивільного населення Литви велися воєнні операції. Я запропонував студентам далі проводити наш іспит замість того, щоб панікувати. Тож ми дискутували про історичні теорії, що було досить іронічно, зважаючи на постання Пані Історії перед нашими очима. Після іспиту я пішов до деканату факультету історії Вільнюського університету, оскільки між молодими викладачами була угода захищати, принаймні символічно, університет і його приміщення від спроб радянських військ понівечити чи в інший спосіб їх осквернити.

МИРНА Й ГІДНА ПОВЕДІНКА ЛИТОВЦІВ СТВОРИЛА ДИВО

Почався штурм усіх ключових литовських інституцій, переважно медіа-центрів. Якийсь час радянські війська намагалися маніпулювати громадською думкою з допомогою групи колабораціоністів, які виступали на радіо та передавали по ТБ радянську версію новин і подій. Кульмінацією цього хаосу було 13 січня 1991 року – штурм вільнюського телецентру, єдиного джерела реальної інформації про події в країні для Литви та світу. 13 осіб, які мирно захищали телевежу, військові брутально вбили.

Та все ж ця ніч стала тріумфом для країни. Ніхто не повстав проти російськомовних громадян Литви. Навпаки, литовські росіяни та поляки були на тих самих барикадах, хоробро захищаючи їхню країну – Литву. Голова Російської православної церкви у Литві отець Хризостом став героєм за сміливе засудження безглуздої жорстокості радянських військ, що була причиною кровопролиття, та за виклик, який він кинув самому Ґорбачову, уїдливо назвавши того передусім генсеком КПРС, а не президентом держави. Зворушливі слова видатного культурного історика Сєрґєя Авєрінцева та інших російських демократів, які негайно прибули до Вільнюса з Москви, щоб висловити свою солідарність, викликали сльози та овації.

Совєти програли і в пропагандистській війні, і як начебто сильніша сторона, що захищає «закон і порядок» у бунтівній провінції. Давид переміг Голіафа. Мирна й гідна поведінка литовців, їхня безсумнівна підтримка та відданість парламенту, що відновив незалежність, створили диво, одне з небагатьох у XX столітті.

Хоч як це курйозно, штурм телецентру став свідченням початку доби постмодерних війн, які фокусуються на боротьбі за публічну інформацію. І хоча Литва заплатила важку ціну за незалежність та свободу, Радянський Союз не впорався із ситуацією і програв обидві війни: немислиму без масових убивств війну XX століття та війну XXI століття, що спрямована на завоювання людських розумів та душ, а не їхнє фізичне знищення.

Події січня 1991 року у Вільнюсі

Мудрість ретроспекції

Історик Андреа Ґраціозі про варіативність у розумінні історії, паралелі між Україною й Італією та небезпеку паразитування політики на минулому

Спілкувався
Анатолій Дністровий

Шлях італійського історика Андреа Ґраціозі до української історії був довгим і для нього самого несподіваним. Проте йому судилося, разом із Ендрю Вілсоном чи Андреасом Каппелером, стати одним із «першовідкривачів» України й українців для Заходу. Не в останню чергу це сталося через трагедію Голодомору.

У. Т.: Пане професоре, чи любите ви альтернативну історію?

– Я не дуже люблю уявляти або мріяти про інші шляхи розвитку чи майбуття. Натомість мені подобається вивчати історію, усвідомлюючи, що вона, як і нинішня реальність, завжди пропонує різні варіанти. Досліджуючи або пишучи історію, потрібно намагатися відтворювати всі альтернативи, що виникали в конкретний момент, чому не були використані певні можливості.

Те, що видається «неминучою» історичною тяглістю, єдиним руслом річки, справді є, але розглядати це треба з ретроспективною мудрістю. В той самий момент, коли щось відбувається, події загалом можуть розвиватися й зовсім інакше. Це означає – вивчати фактори, сили, ідеї, інтереси, ментальні і культурні горизонти, які спонукали історичних гравців зробити вибір або прийняти рішення, яке потім стало «історією».

ФОТО: УКРІНФОРМ

ФАКТОР ВНУТРІШНЬОЇ ДИНАМІКИ

У. Т.: Впродовж XIX століття в Німеччині обговорювалася ідея створення «Середньої Європи» як федерації держав на території між Францією та Росією, Балтією та Середземномор'ям. Чи припускаєте ви, що Італія та Україна можуть належати до одного наддержавного утворення?

– Як любить згадувати мій друг Роман Шпорлюк, Галичина і Ломбардія вже були єдиною державою, в не дуже далекому минулому. Менш ніж 200 років тому можна було зі Львова до Мілана або Венеції дістатися, не виїжджаючи за межі Габсбурзької імперії. Зрозуміло, що в цій імперії відбувалися національні сутички, які неможливо було ігнорувати або придушити. І зрештою вони призвели до занепаду імперії. Як любив казати ще один великий галицький історик сер Льюїс Нам'єр, сучасна Європа є утворенням, «вигаданим» революціонерами 1848-го, які думали, що держава, здатна об'єднати Львів із Венецією, – жахлива помилка.

Так, існування тодішньої Mittel (Центральної) Європи давно перестало бути можливим. Однак Україна й Італія можуть існувати разом у складі ЄС – я б дуже хотів це побачити. Та боюся, що такий розвиток подій тепер дуже малоймовірний. ЄС переживає болісну кризу, Росія обрала інший курс, а Україна застрягла посередині.

У. Т.: У 1919 році політолог Гелфорд Макіндер завзято наполягав перед своїм урядом, щоб Велика Британія розглядала Україну в зоні свого геополітичного впливу. Він пропонував військовому міністру Черчіллю натиснути на Денікіна, щоб той

не вів війни з українцями. Понад півстоліття після того інший дослідник Блаует зауважив: той факт, що Велика Британія знехтувала пропозицією Макіндера, відіграв не останню роль у падінні України. Невже вся справа лише в байдужості Антанти?

– Не думаю, що Об'єднане Королівство могло багато зробити. Як свідчить приклад французів в Одесі, політично-військова ситуація Антанти в 1918–1919 роках була доволі плачевною. А Денікін був Денікіним. Знову ж таки, можливі альтернативи варто шукати радше в українському таборі.

Еволюція ситуації у великих країнах, таких як Україна, здебільшого залежить від внутрішньої динаміки. Звичайно, це не означає, що не треба надавати зовнішньому фактору суттєвого значення. Те, що двічі протягом XX століття українські націоналісти ставали на бік хибної сили (Німеччини Вільгельма II у 1918 році і Третього Рейху у 1941-му), безумовно, мало вплив.

«НЕПОМІТНІ» ВЕЛЕТНІ

У. Т.: Є така думка, що Захід бачить нас переважно «російськими очима». Які уявлення про Україну мають італійські інтелектуали?

– Справді, Російська імперія, а згодом Радянський Союз, яких пізніше нерідко хибно ідентифікували з Росією, були тим, що «бачили» на східному кордоні Західна Європа і західні інтелектуали. Це також природний наслідок тієї ролі, яку відіграли ці дві великі держави в європейській історії та культурі, починаючи з часів Петра Великого, – особливо в поразці Наполеона і Гітлера.

Не думаю, що незнання Заходом українського минулого варто пов'язувати з «російською монополією». Заходу мало що відомо і про Росію також, а «відомості» про радянську історію переважно були проекцією уявлень Заходу, аніж відображенням радянських реалій. Народи Західної Європи небагато знають про життя за кордонами своїх країн, а західні інтелектуали знайомі з небагатьма культурами – лише із французькою, британською, німецькою та італійською. І це в кращому разі. Іспанія також протягом кількох десятиліть не потрапляла в поле зору «європейців».

Щодо України та Італії ситуація змінюється на краще здебільшого завдяки великій і дуже шанованій українській спільноті іммігрантів, які вперше забезпечили італійцям безпосередні, а не міфологічні, контакти з Україною.

Серед інтелектуалів також є певний прогрес. В університетських підручниках хоч і загально йдеться принаймні про Голодомор – специфічну українську подію.

СТАЛІН ПЕРЕТВОРИВ ГОЛОД НА ІНСТРУМЕНТ, ЯКИЙ ЗМУСИВ СЕЛЯН ПЕРЕЙТИ У НОВЕ КРІПАЦТВО, ЯКИМ БУЛА КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ

У. Т.: Які причини спонукали зацікавитися українською тематикою і науковою класикою?

– Я економіст за освітою, і, захистивши докторську дисертацію, працював із професором, який найбільше цікавився грошовою теорією. Запропонував йому опублікувати італійською книжку «Бумажные деньги и металл», написану під час Другої світової війни Михайлом Туганом-Барановським – економістом, який у західних колах мав репутацію російського науковця. Коли я вивчав його записи, готуючи передмову до італійського видання, з'ясував, що до кінця життя він волів залишатися українцем. Він же був міністром фінансів у Центральній Раді.

Коли згодом я вирішив досліджувати радянську індустріалізацію, випадково зосередився на організаторі Григорієві П'ятакові і вирішив написати його біографію. Його життєвий шлях навернув мене до української історії, а саме до періоду Громадянської війни, коли П'ятаков обіймав посади секретаря Української комуністичної партії та прем'єр-міністра другого уряду більшовиків.

Найбільший збіг стався 1987 року, коли я несподівано для себе знайшов в архіві італійського Міністерства зовнішніх справ звіти про колективізацію і голод в Україні, які італійські дипломати надсилали до Рима в 1930–1934 роках. Я був дуже вражений, і мені пощастило знайти спосіб опублікувати їх французькою та італійською (нещодавно нарешті вийшло українське видання).

Українська історія посіла важливе місце у моїх дослідженнях на більш ніж 20 років, і не лише через її велике значення для радянської історії, в якій вона займає таке саме місце, як і польське питання в історії Російської імперії. Як я намагався показати у своїй праці «Війна і революція в Європі», розуміння української минувшини й важливих питань, які вона ставить, – невід'ємна частина розуміння в цілому європейської історії XX століття.

У. Т.: А щодо становища селянства на початку XX століття. Селянство знищували – особливо в колоніях – як можливу базу націєтворення та руху до незалежності? Чи воно завжди ставало жертвою будь-яких типів модернізації і як соціальний стан було приречено?

– Не думаю, що можна стверджувати, ніби селяни були «знищені». Це, безумовно, можна сказати про СРСР: Сталін і партія свідомо прагнули винищити селянство. Лише кілька десятків років тому селяни перестали становити більшість населення, навіть у розвинених країнах. І саме вони відіграли вирішальну роль у революціях, партизанських і визвольних війнах, а також у деколонізації. Селяни ще забезпечили нестабільну, але »

БІОГРАФІЧНА НОТА

Андреа Ґраціозі

Народився **19 грудня 1954 року**. Закінчив економічний факультет Неаполітанського університету **1977-го.** Працює викладачем сучасної історії на факультеті соціальних наук і сучасної історії в університеті «Федеріко II» (Неаполь). Працював також в університетах Пітсбурга, Пенсильванії, Вашингтона, Гарварда, Москви, Берліна. Співпрацює з такими науковими організаціями: Італійська асоціація з вивчення сучасної історії, Італійська асоціація з вивчення України, Американська історична асоціація тощо. З **2007 року** – президент Італійського товариства вивчення сучасної історії.

Кавалер ордена князя Ярослава Мудрого V ступеня, який отримав «за вагомий особистий внесок у дослідження голодоморів в Україні, привернення уваги міжнародної спільноти до визнання Голодомору 1932–1933 рр. актом геноциду українського народу, активну громадську діяльність щодо вшанування жертв трагедії».

важливу підтримку націєтворчих проектів. До того ж у селах відбувався демографічний і економічний бум: у СРСР за часів НЕПу та в Китаї за рахунок реформ Ден Сяопіна.

«Деселянізація» була однією з найважливіших складових модернізації. Гадаю, можна стверджувати, що селяни радше власноруч керують процесом самоліквідації – часто після здобуття землі вони усвідомлюють, що остання виявилася непотрібною ілюзією. Поїхати до міста і працювати на власника заводу чи на себе, залишаючись дрібним підприємцем, набагато краще, ніж доїти свою корову о четвертій ранку. Селяни всюди добровільно «деселянізувалися».

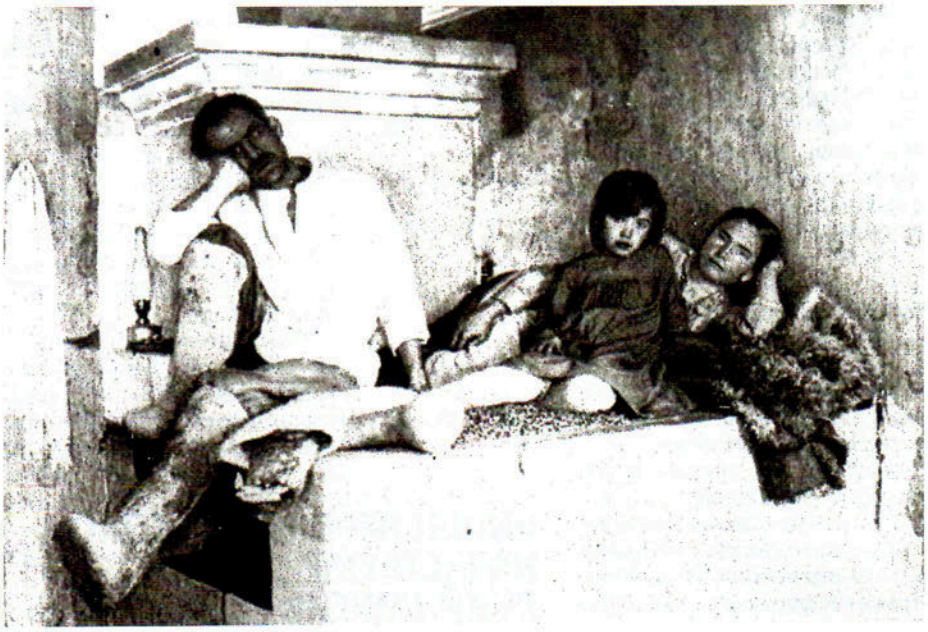

ФОТО: УКРІНФОРМ

ГОЛОДОМОР. «Деселянізація» по-сталінськи

У. Т.: Щодо Голодомору нинішня українська влада відстоює офіційну позицію РФ, що проти українців ніхто геноциду не вчиняв. Ваша думка щодо еволюції голоду (1931–1932 років у Казахстані) до Голодомору (після вересня 1932-го в Україні – як спецоперація) – відома всьому світові. Отже, голод підказав Сталіну, що до такого заходу можна вдатися як до інструменту знищення українців?

– Радянське «общее горе» мало місце, скажімо з 1929 по 1934 рік. Однак за цей час сталися й специфічні, тобто з власною внутрішньою динамікою, й драматичніші трагедії, зокрема, український Голодомор 1932–1933 років чи трагедія казахів 1931–1933-го.

Це було наслідком колективізації та індустріалізації Сталіна, що обернулися для населення всієї країни страшними жертвами. Здебільшого це були жертви розкуркулення і поширених спалахів голоду на всій території СРСР.

Восени 1932-го Радянський Союз переживав драматичну кризу і влада відчула, що існування режиму під загрозою. Сталін вирішив скористатися наслідками кризи, яку спричинила його ж політика. Він перетворив голод на інструмент, за допомогою якого змусив селян опинитися в новому кріпацтві, яким була колективізація. Українські села чинили рішучіший опір планам Сталіна, були ближчими до найнебезпечнішого, на його думку, кордону країни. Тому в Україні політика Сталіна набула екстремальної, нищівної форми.

ВИБРАНА БІБЛІОГРАФІЯ

«Листи із Харкова. Голод в Україні і на Північному Кавказі у повідомленнях італійських дипломатів, 1932–1933 рр.» (упорядкування)

«Велика радянська селянська війна: більшовики та селяни: 1917–1933»

«Війна та революція в Європі, 1905–1956»

«Радянський Союз в 209 цитатах»

ПОЗИТИВИ ПОРАЗКИ

У. Т.: Український публіцист і дипломат Євген Онацький приятелював із Муссоліні і відмовляв від союзу з Гітлером. Чи могла Італія піти «іспанським шляхом» та уникнути Другої світової війни?

– Теоретично 1940 року Італія справді мала змогу піти «іспанським шляхом». Важливі прошарки італійської еліти – при дворі, у лавах католицької церкви й навіть у провідних фашистських колах – не схвалювали перспективи вступу у війну на боці німців. Однак Муссоліні був іншої думки. Коли поразка Франції стала очевидною, він переконав себе, що дефакто війна завершена і тому необхідно швидко стрибнути до вагону переможців. Попри величезні страждання, які принесла війна, та національне приниження через ганебні поразки 1940–1943 років, принаймні для Італії, наслідки війни і поразки аж ніяк не були виключно негативними. Англо-американська окупація і подальший вступ країни до західного блоку, падіння монархії, проголошення республіки і відвойовані жінками права, швидка і демократична модернізація 1950–1960-х, активна роль Італії в європейській інтеграції – усе це безпосередні наслідки поразки 1943 року. Не слід забувати, що «іспанський вибір» вдихнув би нове життя в репресивний, автократичний режим. Поразки не завжди приносять лише негаразди.

У. Т.: Як італійське суспільство оцінює своє суперечливе минуле, зокрема, відомих діячів комуністичного (Антоніо Грамші) і фашистського (Габріеле Д'Аннунціо) рухів?

– В останні десятиліття вся Європа воліла краще ще раз пережити – із різними рівнями міфологізації – колишні конфлікти, аніж замислитися про майбутнє. Це ще один сигнал про масштабніший занепад Європи, яка лише в минулому може знайти те життя і те значення, яке швидко втрачається. У Західній Європі цей феномен також виражається у значно більшій тривалості життя. Це суспільство поки що «найстаріше», а тому найбільш обтяжене «пам'яттю» (правдивою чи вигаданою), за весь час існування нашої планети. Певна річ, що й надзвичайна жорстокість європейських сутичок першої половини XX століття та залізна логіка, з якою країни переходили на той чи інший бік, відіграли важливу роль у цьому «перевиробництві пам'яті». На пан'європейському рівні виникла тенденція шукати «спільне минуле» і «колективну пам'ять».

ЄС відкрито підтримує такі зусилля, сподіваючись підживити та зміцнити почуття спільної належності.

Я вважаю таку політику сумнівною і, можливо, контрпродуктивною. За допомогою ретельного критичного дослідження історії Європи XX сторіччя можна лише відшукати причини для будівництва розрізненого минулого і відродити старі конфлікти, що й відбулося з «політикою пам'яті». З одного боку, важливо оперувати критичним знанням про власне минуле, знати, ким були Грамші і д'Аннунціо і розуміти, чому вони вважали за потрібне воювати один проти одного. Однак з іншого боку, навіть ще важливіше було б спробувати уявити ту Італію (чи Україну), яку б нам хотілося мати і які варіанти Італії (чи України) можливі нині. Ймовірно, у такої Італії буде дуже мало спільного з Італіями, які бачили Грамші чи Д'Аннунціо.

СЕНС ЕЛІТИ

У. Т.: Які б ви назвали інструменти «втихомирення» політичних маніпуляцій, здатних паразитувати на конфронтаціях минулого?

– Боюся, що боротьба з «маніпуляціями» щодо минулого виявиться дуже складною. Історики мають бути проти так званого політичного використання історії. Найкраща стратегія: не ставати ні на чий бік у боротьбі за минуле, навіть коли ми усвідомлюємо, що те, що ми вважали історичною «правдою» (тобто відоме нам на основі найкращого можливого дослідження), порушується. Вчені ліпше дають собі раду, коли ведуть довготермінову боротьбу: саме за рахунок проведення нами досліджень, найобережнішої та ретельної реконструкції минулих подій ми можемо сподіватися на покращення якості майбутніх політико-історичних дебатів.

У. Т.: В Україні модно говорити про революції. Як дослідник цього явища, що ви можете сказати про трансформацію революцій, скажімо, з 1789 року до нинішніх «телевізійних»?

– Варто переглянути чи переосмислити поняття «революція». Застосування цього терміна стосовно політичних подій – спочатку щодо англійської переможної революції, згодом американської, французької та пізніше російської – надало терміну сучасного значення. Однак не так давно це слово почали вживати – причому не без полеміки – щодо великих, але набагато повільніших (щоправда, не з погляду історії), трансформацій. Наприклад, демографічна чи промислова революції.

Краще було б використовувати його на позначення глибоких тривалих змін: ви згадали про «телевізійну революцію» – для мене це означало, що ТБ багато років відігравало величезну роль у моєму житті; для моїх доньок, якщо вони помітили, це означало б зникнення ТБ з їхнього життя, заповненого тепер інтернетом, Facebook і телесеріалами.

У. Т.: В Україні інколи говорять про «розлучення» її частин, лінію розлому між якими засвідчили президентські вибори–2004 і що це ніби відтворює ще «східні» кордони Речі Посполитої. Чи не виникають в сучасній Італії подібні бажання «розлучити» її регіони за політичними конфліктами та кордонами, скажімо, часів Мікеланджело?

– Звісно, в Італії також відчутна національно-державна криза, і досить-таки суттєво. Нещодавно до заяв і вимог «Північної ліги» додалися потужні течії «ідентичності» у Південній Італії, де об'єднання і Рісорджіменто нерідко представляють як П'ємонтське загарбання і знищення Півдня.

Такі пристрасті також посилюються внаслідок вищезгаданого занепаду Європи і Заходу в цілому. Коли соціальна держава охоплена кризою, а умови для добробуту обмежені, переваги спільного життя видаються не такими явними. І багато хто шукає рятівний човен. Особисто я переконаний, що ці переваги все ще є, просто їх складніше побачити, бо менше зло не таке очевидне, як покращення. Гадаю, це актуально як для Італії, так і для України. Та обидві країни мають величезну потребу в еліті, спроможній віднайти для них сенс і спрямувати у важкі часи.

К Н И Г А Р Н Я

Ваша іноземна преса в Книгарні «Є»

AD ARCHITECTURAL DIGEST
COSMOPOLITAN
DER SPIEGEL
FINANCIAL TIMES
Forbes
International Herald Tribune
LE MONDE diplomatique
Newsweek
The Economist
THE TIMES
THE WALL STREET JOURNAL.

м. Київ

вул. Лисенка, 3

вул. Спаська, 5

просп. Повітрофлотський, 33/2

www.book-ye.com.ua

Деформація свідомості

Попри ефемерні заяви Кремля про «десталінізацію», російський агітпроп активно утверджує історичні міфи від «Отца народов»

Автор:
Ігор Лосєв

Вимоги до України «припинити переписування історії» надто вже нагадують заклик «тримати злодія». У російській історіографії, не кажучи вже про масову свідомість, зміна наголосів на протилежні в історичному дискурсі відбувається напрочуд легко. Ці історичні новороби завдяки діяльності цілої низки афільованих із російським телеефіром каналів потрапляють в Україну, атакуючи мізки наших співгромадян. Часто-густо такі історичні модерні «одкровення» покликані стерти межу між істиною і брехнею, між добром і злом, між маячнею і здоровим глуздом.

Враховуючи, що маскульт зорієнтований на широкий загал, не переобтяжений фаховими знаннями, така художньо-історична пропаганда стає доволі ефективною, виступаючи потужною політичною силою, знаряддям впливу на нашу державу на геополітичному рівні. Звісно, йдеться не тільки про примітивні агітки на кшталт «Ми з майбутнього-2», а й про пропагандистські «витвори» з претензією на історичність і «пошуки істини». Але особливістю таких псевдоісторичних телесеріалів є тенденція подавати гіпотези, а часто навіть плітки й вигадки як доведені історичні факти. І над усім цим панує чітка ідеологічна схема, потрібна на сьогодні певним керівним кланам. Пральня з промивання мізків жителям Росії та суміжних країн працює безупинно.

ІСТОРІЯ «ПІД КДБ»

Яскравим прикладом такої продукції, зразком політично-історичного кітчу можуть бути російські телесеріали на телеканалі «Інтер». Вони нібито мають за мету «просвітити» глядачів щодо драматичних подій радянської історії сталінсько-хрущовської доби. Але важко не помітити, що насправді йдеться про насадження гостротенденційних поглядів на ці події з позиції сучасної політичної кон'юнктури Російської Федерації і всупереч пропагандистським заявам президента Росії Дмітрія Мєдвєдєва про якусь там «десталінізацію». Фактично ж докладаються відчайдушні зусилля до легітимізації сталінізму. Це робиться в контексті неприйняття російським політичним класом рішень європейських структур (ОБСЄ, ПАРЄ, Євросоюзу) про тотожність злочинів фашизму і комунізму, нацизму й сталінізму. В основі цього неприйняття є внутрішнє переконання в тому, що є два варіанти тоталітаризму: поганий (коричневий) і добрий (червоний), а також у тому, що ніяких процесів декомунізації (за аналогією з денацифікацією в Німеччині та дефашизацією в Італії) Російська Федерація не потребує. Ба більше, сталінщина, всупереч усім офіційним «засудженням», направду сприймається російською верхівкою і мільйонами росіян як «наше славетне минуле». Проте це «славетне минуле» часто справляє враження такого брудного й кривавого, що потребує періодичного відмивання.

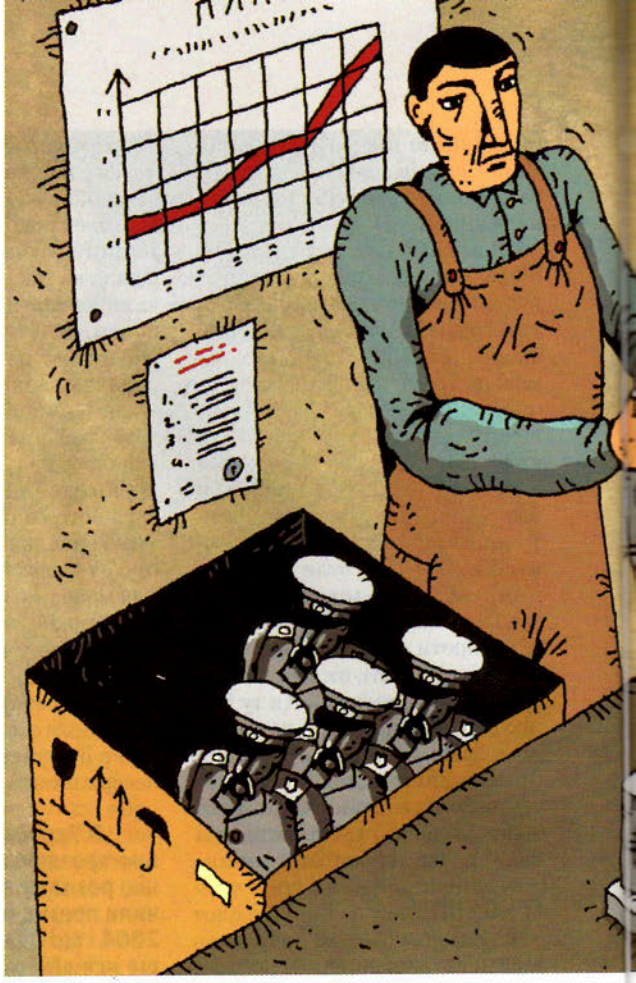

НАТХНЕННИКИ АГІТПРОПУ

З анотації до книги Юрія Мухіна «Неизвестный Берия. За что его оклеветали?»

«Заслуги Берии перед Советской державой огромные; он мог бы сделать и больше, если бы не был подло убит почти сразу после убийства Сталина. Автор книги, Ю.И.Мухин, не сомневается, что это были именно убийства...»

Прикладом є телесеріал російського виробництва «Тухачевський. Змова маршала», який протягом тижня демонстрував канал «Інтер». Фахівці з очищення історії екранізували сталінсько-єжовську версію репресій проти командного складу Червоної армії 1937–1938 років, цілковито ревізувавши постанови XX з'їзду КПРС про «необґрунтовані репресії». Виявилося, що товариш Сталін придушив дуже небезпечну змову, заколот, який міг обеззброїти СРСР перед загрозою імперіалістичної агресії. Автори серіалу явно хотіли догодити тій силі, яка нині замість КПРС є «керівною й спрямовуючою» в РФ і з надр якої вийшов нинішній російський прем'єр-міністр. Природно, що репресовані маршали й командарми показані моральними покидьками, а товариш Сталін – мудрим і далекоглядним вождем.

«ДЕРЖАВНИК» БЕРІЯ

Ще більше вразив легковажним поводженням з історичними фактами телесеріал «Берія», якому люб'язно надав свій ефір канал «Інтер». Зрозуміло,

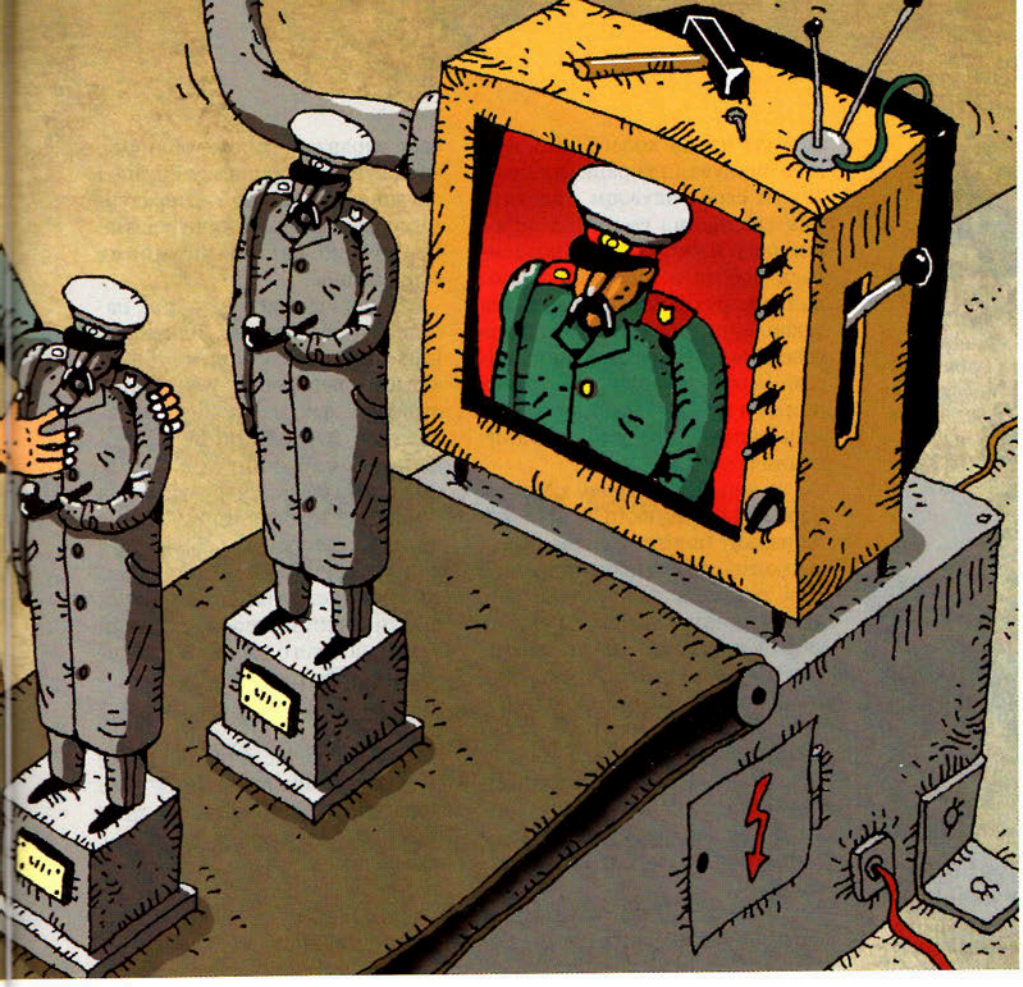

МАЛЮНОК ІГОРЯ ЛУКЯНЧЕНКА

що шеф сталінської опричнини постав перед глядачами видатним організатором, успішним менеджером, визначним державним діячем, якого несправедливо звинуватила й знищила «хрущовська банда». А насправді це саме Берія нібито почав ліквідацію ГУЛАГу, саме він мав величезний реформаторський потенціал. Виявилося, що Хрущов і його прихильники на чолі партії та держави намагалися ще тоді, 1953 року, розвалити Радянський Союз, а правдивий радянський патріот Лаврентій Павлович Берія прагнув його за будь-яку ціну зберегти. Творці серіалу приписують Берії відчайдушну боротьбу за збереження єдності Радянського Союзу, що не підтверджується фактами, як не підтверджується позірне прагнення Хрущова розвалити імперію.

Чи були бодай якість підстави говорити про загрози розпаду СРСР на початку 1950-х років? Були. Хоча ті, кого в підготовці цього підозрювали, навряд чи розуміли, куди ведуть їхні дії. Цього не розуміли навіть за часів пізнього Горбачова, коли сірий партійний бонза на прізвище Полозков створив Комуністичну партію Російської Федерації. А ще за життя Сталіна в цьому (доказів досі не надано) було звинувачено партійних керівників Ленінграда, нібито ті хотіли створити російську Компартію (як в інших республіках СРСР) і перенести столицю Російської Республіки з Москви до Ленінграда. Як відомо, було сфабриковано так звану ленінградську справу й розстріляно керівників міста на чолі з Алєксєєм Кузнєцовим. До кола жертв потрапив і визначний радянський економіст, шеф Держплану Ніколай Вознєсєнскій, також виходець із Ленінграда.

Якщо справді йшлося про окрему російську компартію, то це було дуже серйозно. Російський політолог Вячєслав Ніконов згадує, як він якось запитав свого діда Вячєслава Молотова, чому в усіх республіках є своя компартія і свій ЦК, а в РРФСР немає. Досвідчений дідусь відповів: «Коли в Росії з'явиться своя компартія, Радянський Союз розпадеться». За часів «пєрєстройкі» деякі російські інтелігенти дуже обурювалися тим, що Росію в складі Радянського Союзу «скривдили»: в інших республіках є свої академії наук, а в РРФСР немає, скрізь є республіканські КДБ, а в Росії немає, скрізь є республіканські компартії, а в Росії немає. Ну для того щоб перейменувати АН СРСР на РАН (Російську академію наук), знадобилося кілька хвилин. Із КДБ також проблем не виникло. А що стосується партії...

Як відомо, в Радянському Союзі існували КПРС і 14 компартій союзних республік. Щоправда, повноваження компартії України дорівнювали повноваженням (за статутом) Московського обкому чи Краснодарського крайкому. Що становило КПРС за винятком 14 компартій республік? 89 крайкомів і обкомів Росії, де на партійному обліку перебувала абсолютна більшість радянських комуністів. Ось саме з позицій цього моноліту, з позицій сили ЦК КПРС міг розмовляти з компартіями союзних республік, а відтак і з їхнім населенням. Фокус, який не зрозуміли російські патріоти 80-х років минулого століття, полягав у тому, що КПРС (за винятком компартій союзних республік) – це й була компартія Росії. Це й забезпечувало їй особливе становище в Радянському Союзі, а Росія (насправді) була СРСР, а СРСР – Росією. Але щойно товариші Полозков, Зюганов і Купцов (яким дуже хотілося покермувати, але в КПРС таких шансів не було) утворили КПРФ, КПРС утратила всі 89 крайкомів та обкомів, стала нічим, генералом без армії, бо їй уже не підпорядковувався навіть якийнебудь Бауманський райком Московського міськкому КПРФ. Замість моноліту, де на ядро (89 крайкомів і обкомів) немов би нашаровувалися компартії союзних республік, виникла аморфна конфедерація республіканських компартій.

Вячєслав Молотов дуже добре знав державу, якою так багато років керував. Його прогноз реалізувався на 100%. Він знав, що СРСР – це партійна держава й що структура імперії є лише копією структури партії. Полозков, Зюганов і Купцов цього не знали. Розваливши КПРС, зруйнувавши її структуру, вони фак-

тично виконали найбільшу й найважливішу роботу з руйнації СРСР. Бо розпад Радянського Союзу – то наслідок розпаду КПРС.

Цілком можливо, що такі самі наслідки були б ще на початку 1950-х років, якби справді в Ленінградському обкомі КПРС зреалізували наміри щодо окремої Компартії. Але чи були такі наміри, чи йдеться про звичайне для тих часів безпідставне звинувачення? Автори серіалу, не обтяжуючи себе доказами, звинуватили Хрущова, Кузнєцова та Ігнатьєва в прагненні проголосити відповідно Україну, Росію та Білорусь незалежними державами. Це виглядає як пізніша карикатура на Кравчука, Єльцина й Шушкєвіча та їхні дії в Біловезькій пущі. За суперсміливою версією творців серіалу, саме Хрущов і його спільники, дізнавшись про те, що Берія ось-ось викриє їхні зловісні плани, вбили спочатку товариша Сталіна, а потім і його самого.

Насправді жодних федералістських тенденцій у Хрущова помічено не було. Радше в цьому можна було звинуватити Лаврентія Берію. Зокрема, знову ставши шефом МВС СРСР у березні 1953 року, він запропонував гнучкішу поведінку щодо національно-визвольного руху. Саме під впливом Берії Президія ЦК КПРС у травні – червні 1953 року ухвалила припинити необґрунтовану політику масових репресій, насамперед у Західній Україні, Литві, Латвії та Естонії, висувати на керівні посади місцеві кадри, запровадити в республіках діловодство національними мовами тощо. Берія розумів, що лише репресіями не можна придушити повстанський рух. Будучи людиною ідеологічно цинічною, він у родинному колі обходився без компартійної демагогії. Як згадував його син Серго Берія (Гегечкорі), коли вони з батьком обговорювали події в Західній Україні, Лаврентій сказав: «Там люди воюють за свою свободу. Таке ж саме було в нас, у Грузії».

Берія знав, що лише 1952 року «органи» провели в Західній Україні 1023 воєнні операції, з яких 946 закінчилися провалом. Він призначив новим керівником МВС УРСР Павла Мешика, який негайно зажадав, щоб усі члени колегії міністерства опанували українську мову. Також своїм наказом призупинив виконання смертних вироків щодо членів ОУН. Проводилася робота з лідерами національних рухів Балтії, зокрема із захопленим у полон литовським генералом Йонасом Жемайтісом. Берія шукав якогось компромісу з цими рухами, пропонуючи їм прийнятні умови припинення боротьби.

«ПРОТИВНИКИ». За версією серіалу «Берія», «підступний» Хрущов убив Сталіна, а потім вже й Берію

ТУХАЧЕВСЬКИЙ. В угоду кадебешній версії історії передвоєнні репресії показані доцільними

26 червня 1953 року в Москві Берію заарештували, а його національну політику визнали помилковою. Після цього почалися нові репресії, розстріляли тих діячів національного руху, з якими намагався вести переговори Берія, зокрема Охримовича та Жемайтіса. Це вже було на совісті Хрущова, як і вбивство агентом КДБ Степана Бандери. Тож зображення московськими авторами серіалу «Берія» Микити Хрущова як «українського самостійника» не витримує критики...

Прикро, що ось такими антиісторичними вигадками послідовно й цілеспрямовано засмічують мізки мільйонам громадян України (і не лише України), позбавляючи шансів на здорове сприйняття історії, підміняючи її корисливими псевдоісторичними міфами.

Днями на російському телеканалі НТВ письменник із дуже характерним псевдонімом Кремльов доводив публіці, що Берія за часів його роботи на Закавказзі був великим благодійником Грузії. Насправді ж він організував масові криваві репресії проти грузинської інтелігенції. Достатньо лише ознайомитися з текстами виступів Берії того часу: «Радянські письменники Грузії очистили свої лави від огидних зрадників і шпигунів – усіх цих Джавахішвілі, Міцішвілі, Яшвілі, Табідзе та інших, що, будучи агентами міжнародного фашизму і вміло маскуючи своє справжнє вороже обличчя, зраджували Радянську Грузію і грузинський народ. У літературних організаціях зникли рештки буржуазно-націоналістичних угруповань...

ЗОБРАЖЕННЯ МОСКОВСЬКИМИ АВТОРАМИ СЕРІАЛУ «БЕРІЯ» МИКИТИ ХРУЩОВА ЯК «УКРАЇНСЬКОГО САМОСТІЙНИКА» НЕ ВИТРИМУЄ КРИТИКИ

У період 1927–1935 рр. націонал-ухильництво, злившись із контрреволюційним троцькізмом, переросло у найману агентуру фашизму, перетворилося на безпринципну і безідейну банду шпигунів, шкідників, диверсантів, розвідників і вбивць, на оскаженілу банду заклятих ворогів робітничого класу. В 1936 році було розкрито троцькістський шпигунсько-шкідницький терористичний центр, до якого входили Б. Мдівані, М. Окуджава, М. Торошелідзе, О. Гіхладзе, Н. Кікнадзе та ін.».

А нині російський дослідник Колпакіді заявляє: «Берія – то наш Ден Сяопін, якому не дали провести реформи». І жодних звинувачень щодо переписування та спотворення історії не лунає на адресу цих московських «дослідників»...

Створюється дуже небезпечна атмосфера історичного та морального релятивізму, коли можна виправдовувати будь-якого кривавого тирана, будь-який злочин, коли зникають критерії прийнятного й неприйнятного в людському суспільстві, коли люди опиняються про той бік добра і зла... 23 лютого 1944 року частини НКВС, виконуючи наказ безпосереднього керівника депортацій Лаврентія Берії, маючи труднощі з конвоюванням чеченців із гірського аулу Хайбах, загнали всіх у стайню і спалили живцем. У вогні загинуло понад 500 осіб. Усі учасники звірячого «подвигу» отримали урядові нагороди, зокрема й командир частини полковник Гвішиані. Жодних претензій нюрнберзького зразка ніхто ніколи ні йому, ні його підлеглим не висував. Кажуть, що син цього самого Гвішиані потім зробив кар'єру в Раді міністрів СРСР. Добре вже те, що сьогодні принаймні не закликають шанувати «героїв Хайбаху», цих славетних ветеранів... Не оголошують їх «успішними менеджерами» районного масштабу. Поки що не оголошують...

А «Інтер», вочевидь, найближчим часом не заспокоїться.

21-28 січня
чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

21 січня, 18.00 – презентація збірки афоризмів та сентенцій Юрія Іллєнка «Криниця для спраглих».
26 січня, 18.00 – презентація книжки Ярослави Бакалець та Ярослава Яріша «Із сьомого дна».
27 січня, 16.00 – фінальна церемонія книжкового рейтингу «ЛітАкцент-2010».
28 січня, 18.00 – презентація книжки Володимира Єшкілєва «Метафізика Карпат».

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31, 4-й поверх):

26 січня, 19.00 – показ документального фільму «Історія моди-2».
27 січня, 17.00 – театральний вечір драмгуртка Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника «Юристи-артисти». У програмі: водевіль «Слідчий експеримент» і театральні етюди.

◆ У Львові (пр-т Свободи, 7):

21 січня, 18.00 – презентація монографії Алли Татаренко «Поетика форми в прозі постмодернізму».
24 січня, 17.00 – джаз-презентація роману Олени та Юлії Черніньких «Хутір Розбещених Душ».
26 січня, 16.00 – багатомовне читання та Перекладацька школа.
27 січня, 18.00 – «У пошуках зеленого вітру» – розмова про книгу Надії Мориквас «Де мій брат?» (за участю Надії Мориквас, Галини Вдовиченко, Оксани Думанської, Оксани Смереки-Малик, Ігоря Калинця, Ігоря Мельника).
29 січня, 13.00 – «Творче читання»: майстер-клас для дітей 6–10 років із книжкової ілюстрації (за книжками Всеволода Нестайка).

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

23 січня, 13.00 – FRI-D-Club. Дискусійний клуб для тих, хто хоче покращити розмовну англійську.
24 січня, 18.30 – 69 років з дня народження Юрка Покальчука. Виступи С. Ушкалова, Р. Мельникова, І. Оржицького, О. Маленко.
26 січня, 18.30 – тренінг «Адміністративне судочинство для громадського сектору». Тренер Максим Столяров.
27 січня, 18.00 – вечір, присвячений Г.С. Сковороді. Поезія від Віктора Бойка.
28 січня, 18.00 – майстер-клас із виготовлення українських народних іграшок. Проводить Ольга Мальцева.

Інформаційний партнер Тиждень

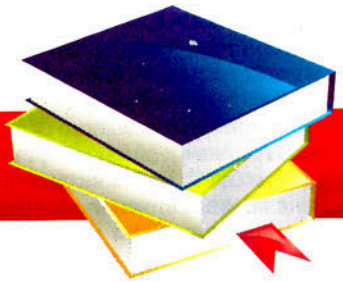

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Як гартувалися кадри

Модель «одна партія – одна держава», створену за часів СРСР, втілювали як жорсткими репресіями, так і підкупом «неофітів»

ХУДОЖНИК: СЕРГІЙ ГРИГОР'ЄВ. «ПРИЙОМ ДО КОМСОМОЛУ». 1949 Р.

Автор:
Микола Дорошко

Становлення влади більшовиків в Україні, яка стала на шлях національно-державного відродження, відбулося у формі завоювання. Усі кроки з утвердження комуністичної влади в Україні були аналогічні здійснюваним у центрі радянської імперії. А там, як відомо, розбудовували тоталітарну державу, фундаментом якої була однопартійна система, а неодмінною умовою функціонування – зрощування партії та держави. Остаточне закріплення політичної монополії більшовицької партії було неможливим без повного володіння державною власністю, яку роздавали своїм членам під виглядом державних служб, посад і привілеїв. Будь-яке кадрове призначення в радянському (державному) апараті членів партії означало об'єднання партії та держави.

ВЕРТИКАЛЬ ПАРТІЇ ПЕРЕМОЖЦІВ

Щоб зміцнити зв'язок між правлячою партією, державними установами і масовими організаціями, кожен більшовицький функціонер мав виконувати кілька ролей. Суміщення партійних і державних посад відбувалося до самого низу, по всій ієрархічній драбині. Найважливіші посади після Жовтневого перевороту 1917 року одержали лідери комуністичної партії та її фундатори – «професійні революціонери». Владімір Лєнін був водночас вождем партії та головою Раднаркому РСФРР, Іосіф Сталін – членом політбюро ЦК РКП(б) і наркомом у справах національностей, Хрістіан Раковський – членом політбюро ЦК КП(б)У і головою Раднаркому УСРР тощо. Членство в більшовицькій партії стало першим і найважливішим привілеєм, оскільки воно надавало можливість обійняти державну посаду.

Не маючи у своєму складі достатньої кількості кваліфікованих управлінців, більшовицька партія неминуче мала абсорбувати до своїх лав усіх, хто лояльно ставився до нового режиму. «Новобранці» не лише вливалися в партію переможців, а й поповнювали ряди номенклатури – своєрідного реєстру керівного складу компартійно-радянських органів влади в СРСР. Належність до номенклатури автоматично надавала доступ до пільг і привілеїв, що утворили певну систему з

владними структурами режиму. Міцність нового ладу забезпечувалась системою подвійного контролю за носіями влади: офіційним – з боку компартійних контрольних комісій і підрозділів Робітничо-селянської інспекції, й неофіційним, здійснюваним органами НК-ДПУ.

Відбувалися перманентні чистки усіх структурних підрозділів партійно-державного апарату від «неблагонадійних» працівників. Особливо жорстоко московський партійний центр провадив боротьбу з інакомислячими в Україні, беручи, так би мовити, реванш за запеклий спротив утвердженню більшовицького режиму. Навіть Лєв Троцкій зазначав, що «ніде утиски, чистки, репресії та всі види бюрократичного хуліганства не набували такого вбивчого розмаху, як на Україні, в боротьбі з могутніми підгрунтовими прагненнями українських мас до більшої свободи і незалежності».

ЗАЧИСТКИ ВІД УХИЛІВ

Яскравим прикладом розправи центру з націонал-комуністами України стала доля боротьбистів Олександра Шумського і Григорія Гринька, які виступили з ідеєю передати керівництво КП(б)У етнічним українцям. Гринько запропонував увести до складу політбюро ЦК КП(б)У Шумського і «висувати на секретарську роботу в п'яти – шести округах українських товаришів», оприлюднивши це на засіданні політбюро ЦК КП(б)У 12 травня 1926 року. Гринько сказав, що буцімто сам Сталін мав пропозицію щодо висування Чубаря на посаду генерального секретаря ЦК КП(б)У, а Гринька – на голову РНК УСРР. Це не на жарт збентежило голову Раднаркому УСРР Власа Чубаря, який привселюдно відхрестився від пропозиції.

Гринька підтримав нарком освіти Олександр Шумський, який перед тим засіданням у квітні 1926-го їздив до Сталіна й запропонував замінити Лазаря Кагановича Власом Чубарем на посаді генерального секретаря ЦК КП(б)У. Підставою для заміни, зауважив Шумський, є не особисті мотиви, а потреба в залученні до керівництва КП(б)У українців, які були в КП(б)У «заторкані, загнані і становлять меншість, навіть арифметичну, не кажу вже про вплив». В КП(б)У, зазначив Шумський, панує російський комуніст, якого підтримує «мерзенний шкурницький тип малороса, котрий в усі історичні епохи був однаково безпринципно-лицемірним, рабськи-двоєдушним і по-зрадницькому підлабузницьким». Українцям в КП(б)У не довіряли високих компартійних посад на всіх рівнях й раніше (згадаймо хоча б «перереєстрацію» КП(б)У 1920 року, коли понад три тисячі боротьбистів прийнятих до КП(б)У, з неї виключили внаслідок чистки), але активна фаза «полювання» на них розпочалася в розпал українізації. Так, колишнього боротьбиста Самутіна, за словами Шумського, лише тому не обрали до складу президії Вінницького окружкому КП(б)У, що він українець, натомість членом президії став лівий есер, росіянин Ніколаєв, оскільки, як зазначав той-таки Шумський, «у Вінницькій організації актив [...] поголівно російський або єврейський, що є одне і те саме стосовно українців». Аргументи Шумського сприйняли як націоналістичний ухил, а зняття з посади наркома освіти стало своєрідним початком масштабних репресій національно свідомих українців. Гринька розстріляли вже 1938-го як «право-троцькіста».

ЗІ ЩОДЕННИКА СЕРГІЯ ЄФРЕМОВА

Загальні збори «місцкому». Промова Тарана, в якій він висловився, що через місцком вони мають комунізувати Академію. Зате рекорд побив «проф.» Клепатський. Гидкий провокатор чужими боками робить кар'єру: хотілося [йому] ще раз перед присутніми комуністами свою благонадійність засвідчити...

22 листопада 1924 року

Відтоді у владній верхівці УРСР і КП(б)У переважають ті, про яких 1920 року один із найавторитетніших українських націонал-комуністів Василь Еллан-Блакитний писав: «...в партію густо посунули, прагнучи до влади, та з переляку перед «українізацією»... «бойкие попутчики» сумнівного соціального походження, стимульовані... можливістю пристосуватись до обставин для власної користі». Саме ці «управлінці» разом із «професійними революціонерами» створили більшовицький тоталітарний режим, а той, своєю чергою, виплекав і утвердив образ «ідеального» керівника, де компетентність, демократизм, всебічна освіченість, чесність і принциповість не були головними чеснотами. Це були псевдофахівці, які нерідко досягали управлінських вершин. Саме такі «професіонали» мали абсолютну перевагу в середовищі номенклатури.

ЧЛЕНСТВО В ПАРТІЇ СТАЛО ПЕРШИМ І НАЙВАЖЛИВІШИМ ПРИВІЛЕЄМ, ОСКІЛЬКИ ВОНО НАДАВАЛО МОЖЛИВІСТЬ ОБІЙНЯТИ ДЕРЖАВНУ ПОСАДУ

ГЕН НОМЕНКЛАТУРИ

З розпадом Радянського Союзу та забороною Комуністичної партії та більшості її республіканських філій, здавалося, що номенклатура як атрибут комуністичної доби назавжди відійде в небуття. Проте колишня колоніальна адміністрація Кремля в УРСР, що вирізнялась здебільшого запопадливістю у виконанні керівних вказівок центру, згуртувалась і, скориставшись ейфорією, що охопила національно-демократичні сили, перебрала на себе процес розбудови незалежної Української держави.

Зберігши владу й скориставшись дезорганізацією системи управління економікою внаслідок розпаду СРСР, колишні партійні й комсомольські функціонери отримали право розпоряджатися державним майном. Керована ними Україна, як і більшість колишніх республік СРСР, вступила у фазу економічного, політичного і соціального регресу, що відкинуло її на десятки років назад у розвитку. Результатом «керівництва» стало не лише зубожіння більшості населення України, а й перманентні політичні кризи в державі, зростання загрози її територіальній цілісності та державному суверенітету.

Отже, курс на згортання паростків демократії й повернення до авторитарного правління, взятий нинішньою владою, цілком закономірний, оскільки сучасна політична «еліта» України є прямою спадкоємицею комуністичної номенклатури. Її родовими ознаками є все ті самі непрофесіоналізм, некомпетентність, несамостійність в ухваленні рішень, нестримна жага до збагачення, відсутність патріотизму. Незмінною залишається й репресивна природа такої влади.

Шлях злуки

Як майже завжди в історії, нині українцям бракує головного – єдності

Автор:
Михайло Кірсенко

Роковини IV Універсалу Центральної Ради 1918-го й Акта Злуки Української та Західноукраїнської Народних Республік 1919-го (обидві події припадають на 22 січня) будять спомин про величні й трагічні події. Зацікавлені читачі знайдуть факти в літературі та інтернеті, але варто поміркувати, чим давній досвід є корисним тепер. Адже хто нехтує історією, той приречений на її повтор. Бісмарк казав, що дурень вчиться з власних, а розумник із чужих помилок. Канцлерові було невтямки, що хтось узагалі не здатен учитися. Національні держави на Заході виникли в інтеграції клаптевих утворів, а в Східно-Центральній Європі – з дезінтеграції струхлявілих імперій. Заяложений термін «імперія» в американців означає потужну і впливову державу, а в європейців – будь-який мультинаціональний комплекс із певною метрополією. Британська імперія важко і врешті-решт успішно трансформувалася у Співдружність самостійних країн. Австро-Угорщина і Росія згаяли шанс і вчинили самогубство, коли шубовснули у вир світової війни. Україна мала кращі ресурси, ніж Польща і решта сусідів, та її спіткала гірша доля через власні прорахунки й фатальний збіг обставин. Не треба чіплятися за корабель, що потопає, і плекати марні сподівання на федералізацію, навіть коли апологети архаїчного самодержавства балакають про соціалізм і братні відносини. Уряд Лєніна й Троцкого визнав право націй на самовизначення й негайно почав агресію проти України, яка після цього проголосила незалежність, але встигла розброїтися. Польща, Фінляндія і решта лімітрофів тоді розбудували оборону й союзи, бо самотність поряд із реваншистами гірша від колективної безпеки. Знищення загрози наражає на помсту, а єдино надійним способом позбутися ворога є перетворення його на друга.

ЧВАРИ ПОЛЯКІВ ВЩУХАЛИ, КОЛИ ЙШЛОСЯ ПРО ІСНУВАННЯ ВІТЧИЗНИ, А УНР І ЗУНР НА ПАРИЗЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ ДІЯЛИ НАРІЗНО

Сварки демократів Наддніпрянщини дали привід залишитись осторонь, шанувати реальну силу й кинути малоросів напризволяще. Чвари ендеків з пілсудчиками вщухали, коли йшлося про існування батьківщини, а УНР і ЗУНР на Паризькій конференції діяли нарізно, головний отаман уклав союз із Варшавою в обхід галичан, а ті змовилися з Білою гвардією. Ці угоди мали сенс у реальній ситуації, але посіяли розбрат.

Досі хворобливі мрії «перезавантаження Євросії» (на думку експертів-італійців) відокремлюють вільну (галицько-волинську) Україну від «республіки Україна в союзі Росії та Білорусі», а Донбас, Південь і Крим включають до Російської Федерації. Якби ця маячня справдилася, маргіналізація решток України на певний час деморалізувала б суспільство, а потім мобілізувала б протидію зраді. З погляду перспективи це означало би згубні наслідки насамперед для Росії, де питома вага зацікавлених у її дестабілізації сил і гострота внутрішніх суперечностей набули б запаморочливих обрисів. Після Другої світової війни розгромлені й силоміць примушені окупантами до демократизації Німеччина та Японія незабаром показали приклад розквіту та добробуту. Натомість піррові перемоги в Угорщині 1956 року, Чехословаччині 1968-го й Афганістані 1979-го спричинили радянську поразку в холодній війні, невідворотний крах не здатного лібералізуватися штучного утвору й ланцюгову реакцію глобальних вимірів.

Історичний детермінізм не діє автоматично і залежить, зокрема, від багатьох супутніх суб'єктивних чинників, але короткозоре ігнорування його таїть велику небезпеку під час переходу від засліпленості ідеологічних конфронтацій до крихкої глобалізації. Щоразу свідомо чи мимоволі правда проглядає крізь позірно протилежну за змістом фразеологію. Коли президент каже, що не вважає Голодомор геноцидом, бо лихо охопило Ставропілля, Кубань і Поволжя, а не лише Україну, це, по-перше, відрізняє за назвою умисний злочин-Голодомор від спричиненого стихійним лихом чи недбалістю голоду, а по-друге, він називає саме ті краї Російської Федерації, де етнічні українці становили найістотніший відсоток населення, що фактично свідчить про геноцид проти певного народу.

Коли у відповідь на проголошену позаблоковість із фасаду Міністерства закордонних справ було знято прапор Європейського Союзу, то водночас поруч зникло таке саме завбільшки полотнище державного прапора, тобто дуже символічно наголошено на взаємозалежності й взаємозумовленості національного суверенітету та європейської спільноти. Згуртованість Заходу і Сходу є конче необхідною передумовою відродження. Повернення України до своєї природної цивілізації зміцнить безпеку Європи і врятує Росію. Наявність опору є не єдиною, але корисною умовою успіху патріотів і друзів України. Злука їй дає науку й запоруку перемоги, варту прагнень і зусиль. Микола Вінграновський пророчо писав, як «смерть стара, неправда та стара, що тихомудро жерла нас віками, проклята й про́клята загине і згорить. Ми люди, ми не блазні й не лакузи, і вільний дух, і вільних дум союзи, і вільний світ у нашу кров кричить».

Ліцензія Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення НР №0494-А від 14.12.04 р. ТОВ «ТРК «ТВі»

сьогодні

18:00
20:30
БУДНІ

з Олексієм
ЛІХМАНОМ

ТВі
телеканал

ШУКАЙТЕ ТЕЛЕКАНАЛ ТВІ У ЕФІРІ, В КАБЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ НА СУПУТНИКУ АМОС

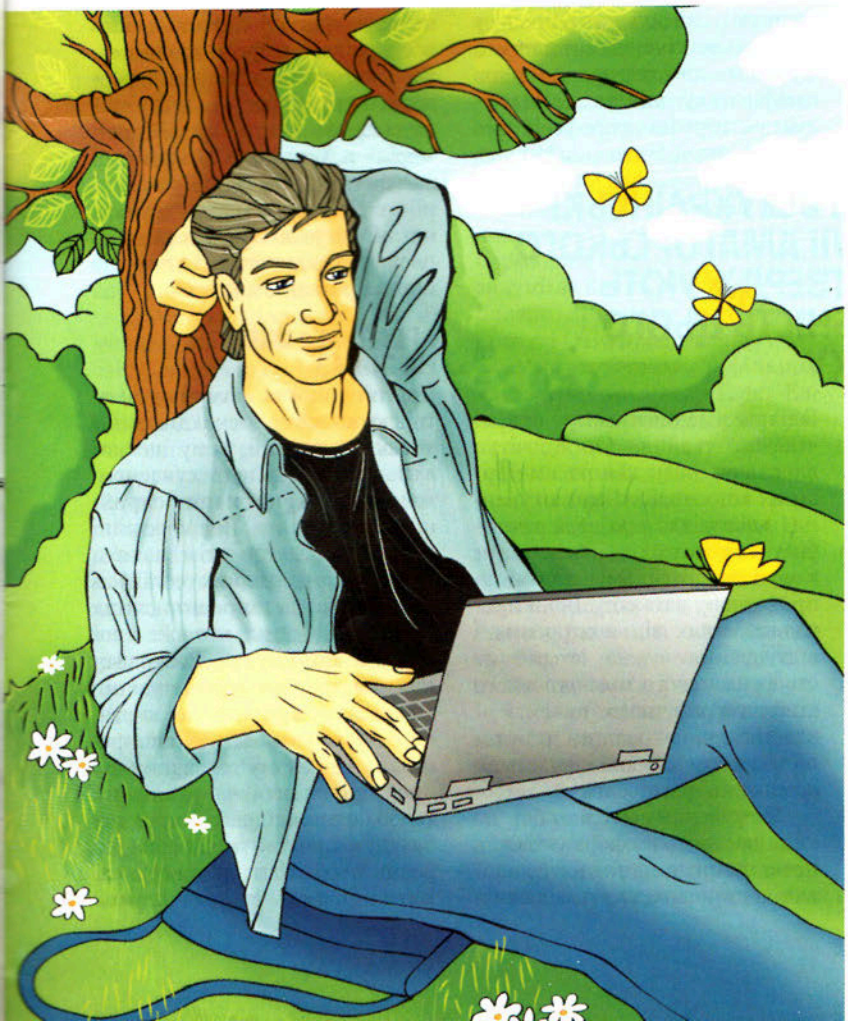

Press Point

Перша електронна бібліотека
друкованих періодичних видань

УЛЮБЛЕНІ
ГАЗЕТИ ТА ЖУРНАЛИ
У НОВОМУ ФОРМАТІ

www.presspoint.com.ua

БЕЗ СПЕЦЕФЕКТІВ

YouTube Пошук Огляд Завантажити

«Іванки» International: українське аматорське кіно в контексті глобальних трендів

Автор: Олександр Михед

Минулого тижня український режисер-аматор Борис Гришкевич став героєм інтернету. Його дебютна короткометражна стрічка «Іванки» увійшла до списку фіналістів проекту «Життя за один день». Задум проекту полягав у тому, що кінематографісти-аматори з усього світу мали зняти короткий фільм про один день свого життя або країни, регіону чи просто місця, де вони мешкають. Цим днем стало 24 липня 2010 року. Засновники конкурсу назвали свій проект першим глобальним поглядом на життя сучасного світу. І це справді так, оскільки в кінцевому підсумку проект під патронатом класика голлівудського кіно Рідлі Скотта й найпопулярнішого відеоресурсу YouTube отримав близько 80 тис. кінозамальовок зі 192 країн світу. На початку цього року були відібрані 26 фіналістів, роботи яких створять цілісну картину життя сучасного глобалізованого світу. Наприкінці січня відомий голлівудський режисер Кевін МакДональд представить на головному американському фестивалі незалежного кіно Sundance підсумкову стрічку, змонтовану з матеріалів фільмів-фіналістів. До фінального списку увійшли роботи з Афганістану, Єгипту, Непалу, Росії, США, Японії, України та інших країн. Історія «Іванків» і сам глобальний проект аматорського кіно провокує зробити кілька, як видається, прикметних зауважень щодо сучасного медіа-світу й найактуальніших трендів світового кіно і телебачення.

ВІД ВЕЛИКОЇ ЛЮБОВІ ДО МИСТЕЦТВА

Бум аматорського кіно викликаний двома історичними чинниками, що відіграють важливу роль у сучасній культурі. Перший і очевидний пов'язують з традицією кіноманів, коли аматори збиралися у всіляких клубах техніків, знімаючи свої кінозамальовки, які інколи з'являлися на призначених для цього передачах центральних каналів. Зрозуміло, що зі спрощенням знімального процесу аматорське кіно поширилося з шаленою швидкістю. Саме цю сінефільську ініціативну складову у створенні непрофесійного кіно блискуче відтворив Мішель Гондрі у художньому фільмі «Перемотування» (2008), чітко вловивши нову хвилю аматорських кіноспроб. «Перемотування» розповідає про двох аматорів, змушених перезнімати власні версії фільмів для кінопрокатного магазину. Вони проходять шлях від повторення і відтворення чужих історій до створення свого повнокровного кінематографічного проекту. І здається, що якраз цим шляхом ішли до своєї слави більшість відомих нині режисерів.

ЧИСЛЕННІ ВСЕУКРАЇНСЬКІ ФЕСТИВАЛІ АМАТОРСЬКОГО КІНО ПІДТВЕРДЖУЮТЬ МАСШТАБНІСТЬ ЦЬОГО НАПРЯМКУ

У сучасному світі любов до кіно часто трансформується в потяг до різноманітних трешових постановок, знятих із залученням друзів, рідних і близьких. Десятки саморобних абсурдних жахливчиків про зомбі, робокопів та іншу нечисть з тельбухами у руках набувають широкого розповсюдження завдяки потужності соціальних мереж. Одна з найактивніших студій «незалежного кіно» – київська «УПВ Арт Груп» – регулярно проводить ще й свій міні-фестиваль «Кінофронт» і має чималу онлайнову інформаційну базу непрофесійних кіноугруповань. Велика кількість всеукраїнських фестивалів аматорського кіно лише підтверджує популярність і масштабність цього напрямку: «Кінокімерія» в Херсоні, «Жемчужная звезда» в Одесі, «Інші території» в Донецьку тощо. Головне, що об'єднує всіх залучених до цього руху, фанатизм і любов до кіно та розваг із камерою.

«РЕАЛЬНЕ» ЖИТТЯ НА ПОКАЗ

Другий чинник розвитку аматорського кіно – складніший і менш очевидний, тому що пов'язаний із впливом сучасного телебачення на наше сприйняття життя. Непрофесійні зйомки, аматорські записи «очевидців реальних подій» в культурі медіа вкоренилися так глибоко, що ми цього вже просто не помічаємо. Розповсюдження простих у користуванні відеокамер привело до виразного формування найпоширенішої у світовому телевізійному просторі стилю – «реального телебачення». Ідея такого телебачення проста: робити події з реального життя якомога драматичнішими та цікавішими.

«Дідусем» «реального телебачення» називають Алена Фанта і його «Приховану камеру», що з'явилася 1948 року. В основу телешоу Фанта лягла концепція його ж доволі популярного радіошоу «Прихований мікрофон» (1947), що зображало людей у спонтанних і абсолютно неочікуваних для них ситуаціях, непередбачених сценарієм.

В основі новітнього реального телебачення фахівці виокремлюють дві ідеї: по-перше, телебачення доступне для всіх, і кожен може стати героєм передачі; по-друге – зйомки всіх подій відбуваються в реальному часі. Тож, виходить, сутність домінантного телевізійного феномену цілком відповідає концепції проекту «Життя за один день», де кожен може відчути себе актором або режисером, знявши історію про один точно визначений день – 24 липня 2010 року.

На початку 2000-х «реальне телебачення» трансформувало образ життя вже самих телеглядачів. Так, приміром, у кожній шостій американській родині є відеокамера, а продюсери «Найсмішніших любительських відеозйомок Америки» отримують понад 2000 плівок на день. Дослідниця реаліті-шоу Світлана Уразова наводить показову статистику: з 1999 року середньосвітовий рейтинг програм «реального телебачення» зріс до 40%, а це означає, що майже 1,3 млрд людей віддають перевагу цьому типу телепередач.

Загальновідомо, що сучасні медіа змінюють сприйняття світу, впливають на світогляд та скеровують вибір життєвих пріоритетів. Слоганами сучасності стали трюїзми: «Ти не існуєш, якщо тебе немає в пошукових системах, ти невідомий доти, доки не став медіаперсонажем». Загальні фрази набувають особливого змісту, якщо, наприклад, ознайомитися зі статистикою Міністерства освіти Великої Британії, де зазначено, що один із семи підлітків Королівства хоче досягнути слави, з'явившись на «реальному телебаченні». Сучасна ілюзія інтерактивності, коли глядач вірить, що впливає на перебіг подій на екрані (смс-голосування, дзвінки в студію), неминуче призводить до того, що певної миті глядач хоче стати режисером і зняти власну історію.

ПСЕВДОДОКУМЕНТ

У підсумкових оглядах 2000-х кінокритики з-поміж іншого наводили особливу прикмету десятиліття – входження в кінематографічний мейнстрим документальної стилістики. За останні роки ця манера проявилася у діаметрально різних проектах, зокрема таких, як фантастичний атракціон про вторгнення кровожерливих істот у «Монстро» (2008) режисера Метта Рівза чи в псевдодокументальній хроніці радянських космічних устремлінь «Перші на Місяці» (2005) режисера Алєксєя Фєдорчєнка.

Дехто пов'язує поширення у масовій культурі псевдодокументалістики (мок'юментарі) з касовим успіхом фільму жахів «Відьма з Блер» режисерів Деніела Майріка та Едуардо Санчеса (1999), який нібито знятий на ручну відеокамеру і представлений глядачеві як реальні записи молодих кінематографістів, що зникли безвісти. За деякими даними, бюджет стрічки сягнув близько $40 тис. (і ще $1–2 млн витрачено на рекламну кампанію), а прибуток – близько $250 млн.

Подальша історія продемонструвала, що створення жанрових фільмів у псевдодокументалістиці – це найпевніший спосіб отримання надприбутків. Касовий хіт минулих років – «Паранормальна діяльність» (2008), знятий за $15 тис., отримав приблизно $190 млн у світовому прокаті і мав продовження.

Минулорічним фільмом «Монстри» (режисер Ґарет Едвардс) у пострадянському прокаті опікувався Тімур Бєкмамбєтов, котрий, як ніхто інший, знає, як можна вибивати гроші з пострадянського глядача. Нині відомо, що, знімаючи свій фільм, Ґарет Едвардс впродовж восьми місяців мандрував Мексикою разом зі знімальною групою з шести осіб, двоє з яких – виконавці головних ролей. Сценарію як такого не було взагалі, лише визначені сюжетні рамки. Режисер, орієнтуючись безпосередньо на місці та імпровізуючи, залучав до зйомок місцевих мешканців. Ефекти Едвардс теж робив сам зі своїми друзями і згодом в

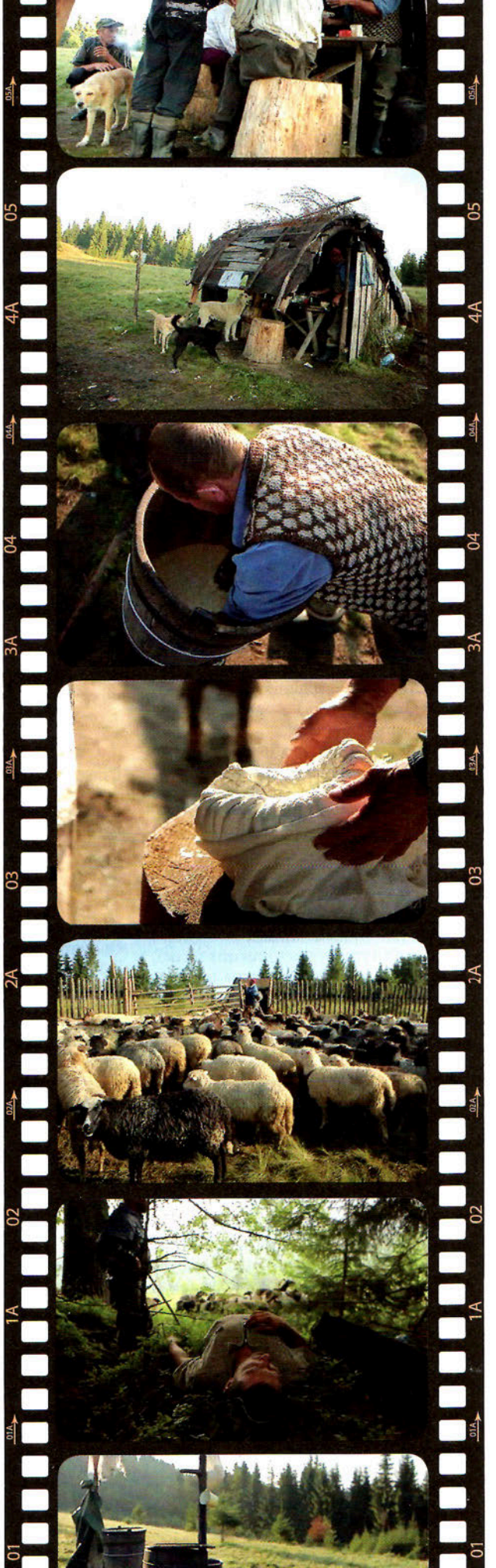

інтерв'ю часто казав, що щось подібне зараз може зробити кожен, тому що потужності сучасних домашніх комп'ютерів вистачить ще й не на таке. У світовому прокаті «Монстри» зібрали близько $3,5 млн. І нещодавно з'явилася інформація, що Едвардс буде постановником наступного «Годзилли».

Подібні яскраві приклади напівпрофесійного кіно, спроможного впливати на мейнстрим, постають повною протилежністю голлівудським феєрверкам із роздутими бюджетами, оскільки за мінімуму засобів досягають максимального художнього ефекту, а завдяки особливій стилістиці створюють ілюзію щирості та реальності всупереч усталеним законам обраного кіножанру.

«ІВАНКИ» ЯК ПЕРЕХРЕСТЯ ТРЕНДІВ

«Іванки» Бориса Гришкевича виникли на перехресті названих вище трендів глобального кінематографа – аматорського зацікавлення у створенні кіно, зображенні реального життя, документації реальності. «Іванки» зафіксували кілька епізодів із життя карпатських вівчарів. За словами Гришкевича, він і його два помічники поставили намет поряд із хатиною вівчарів і день чи півдня звикали один до одного. Наступного дня вівчарі призвичаїлися до камер і жили у звичному для них ритмі, не звертаючи уваги на столичних гостей. Гришкевич каже, що скеровував (режисирував) розмову у потрібному для себе руслі. І це насправді помітно, коли вівчарі спілкуються між собою діалектом, а коли намагаються добирати зрозумілі слова, щоби розповісти щось на камеру.

Камера фіксує уповільнений плин часу на полонині. Вівчарі займаються своїми справами – добувають молоко, випасають худобу, квапливо говорять і перекидаються матюками, вмиваються і хрестяться, показують бринзу гостям і варять їсти. Ліниве потягування псів. Блаженне почісування вівці об паркан. Дзеленчання дзвіночків на худобі часом перекриває голоси людей – і це найкращий музичний супровід.

Життя йде своїм ходом, вдалині від динамічних порухів сучасності, й складається враження, що 24 липня 2010-го – це лише мить в існуванні гір, і наступні десятиліття тут будуть такими самими, як і цей день. Сучасні «Іванки» не виглядають надто романтичними, але своєю щирістю і справжністю виокремлюють цю короткометражку з решти аматорського потоку сумнівних кінопідробок. «Іванки» якнайкраще виглядали б у контексті якоїсь глобальної виставки сучасного мистецтва, на якій обов'язково порушувалися проблеми національної ідентичності, історичної пам'яті й традиції та, ймовірно, пустки повсякденного буття.

СВОЄЮ ЩИРІСТЮ І СПРАВЖНІСТЮ «ІВАНКИ» ВИОКРЕМЛЮЮТЬСЯ З АМАТОРСЬКОГО ПОТОКУ КІНОСТРІЧОК

ВЕЛИКІ ПЕРСПЕКТИВИ

Неможливо передбачити, які фрагменти фільму «Іванки» потраплять до фінальної мозаїки «Життя за один день», але вже можна вести мову про великі й беззаперечні перспективи аматорського і напівпрофесійного кіно в Україні. Сучасні цифрові технології та соціальні мережі дають якнайкращі можливості для власної кінотворчості і пошуку глядачів. Кордони, які розмежовували мистецтво і кітч, нині повністю стерті. І справді, відстань від угарного аматорського трешу до комерційно успішних горорів така ж близька, як від «Іванків» до «Мудаків» і найновіших фестивальних хітів.

Останнім часом на різних імпрезах полюбляють повторювати формулу сучасного мистецтва, яку хоч би раз у житті казав кожен із нас: «Ох, я б краще зробив!», або «Моя бабця і та б намалювала краще». Але ніхто з нас цього чомусь не робить. А хто наважується, виявляється спроможним показати нам наше життя під особливим кутом.

ДУМКА

Борис Гришкевич, фіналіст конкурсу «Життя за один день»:

– Тренд аматорського відео з появою інтернету максимально поширився. Творчій людині стало вдвічі складніше, велика конкуренція та значна кількість спаму ускладнює роботу. Але, незважаючи на недоліки, це реальний спосіб заявити про себе. Звичайно, братися за таке відео слід професійно. Не варто думати, що в умовах «майже відсутнього» українського кіно аматорське стане альтернативою. Це радше трамплін для майбутніх кінематографістів без освіти. Конкурс помітний завдяки іменам організаторів, зокрема Рідлі Скотта та YouTube. Але, попри значну кількість учасників, про наявність серйозної конкуренції робити висновки зарано, все стане ясно після прем'єри.

Мені правила конкурсу дали прекрасну можливість взяти себе в руки і завершити хоча б один зі своїх задумів-кінопроектів. Я завжди мріяв зняти таку документалку. Звісно, ми не всесвітньо відомі режисери та оператори, проте аматорами нас назвати важко. Лотерея дала можливість заявити про себе, чому я дуже радий.

Мирослав Слабошпицький, кінорежисер:

– Вихід у фінал Бориса Гришкевича дуже важливий: тепер у Парк-Сіті (де відбувається фестиваль Sundance), в одному з найелітніших місць кіносвіту, дізнаються про Україну. В умовах фінансової кризи витрати на виробництво кіно знижуються, що дає можливість виробляти загалом незалежні фільми. Інша річ, що ролик з YouTube «Светка со...ёт» і цифровий фільм Брайана де Пальми «Відредаговано» мають дуже різну художню цінність. У цьому значенні аматори є аматори, а художники є художники. У кіно чи відео, взагалі-то, не має особливого значення, на що знято. Важливо, що знято. Sundance, Берлінський і Роттердамський фестивалі, що відбувалися на початку року, одними з перших встановили цифрові проекції у своїх кінозалах і стали брати на конкурс фільми на цифрових носіях.

YouTube – це не так просто, як здається на перший погляд. Наприклад, у Росії, де відсутній зв'язок влади і суспільства, багато галасу здійняло звертання майора Димовського – ролик, у якому майор з глибинки звертався до Путіна, розповідаючи про зловживання в його міліцейському підрозділі. Ця історія породила низку наслідувань – аналогічних відеозвернень міліціонерів, фермерів. Через місяць Димовський уже давав прес-конференцію. YouTube відіграв важливу роль соціального ліфта. Подібні речі відбуваються і у США. Щодо витворів мистецтва, то вже з'явилися «мікроютьюби». Онлайн-фестивалі ростуть як гриби після дощу і найближчим часом, вочевидь, розвиватимуться.

АНТИКРИЗОВА ГУМАНІТАРНА ПРОГРАМА
ІНСТИТУТУ ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА (НЬЮ-ЙОРК – БУДАПЕШТ)
І МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ «ВІДРОДЖЕННЯ» (МФВ)
УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ
ФОНД РІНАТА АХМЕТОВА «РОЗВИТОК УКРАЇНИ»

Запрошують музейних працівників взяти участь у міжнародній конференції

ГРОМАДСЬКА РЕФОРМА МУЗЕЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Київ, 14–17 березня 2011 року

У 2009 році Міжнародний фонд «Відродження» (МФВ) започаткував нову Антикризову гуманітарну програму, спрямовану на збереження культурного та людського потенціалу держави та допомогу вразливим групам населення, які постраждали внаслідок фінансово-економічної кризи (безробітним, дітям та молоді, багатодітним та неповним сім'ям, інвалідам, самотнім малозабезпеченим пенсіонерам, іншим групам населення, які потребують соціальної допомоги).

Програма надає підтримку соціокультурним інституціям (закладам загальної середньої освіти, дошкільним закладам освіти, сільським клубам та бібліотекам), а також громадським та благодійним організаціям, які реалізують гуманітарні та соціальні проекти для дітей, що проживають у сільській місцевості та депресивних регіонах. Програма підтримує проекти на основі співпраці урядових інституцій та місцевих органів влади з громадськими організаціями, спрямовані на покращення працевлаштованості серед молоді, забезпечення сталості надання соціальних послуг дітям та особам з особливими потребами, збереження та розвитку селищних, районних та обласних культурницьких інституцій (клубів, бібліотек, музеїв тощо).

Міжнародна конференція проводиться задля пожвавлення діяльності музеїв України, заохочення їхньої тіснішої співпраці з неурядовими організаціями та благодійними фондами, а також із метою сприяння їхньому перетворенню на соціально-активні культурницькі інституції.

МЕТА КОНФЕРЕНЦІЇ:

- Проаналізувати вплив фінансово-економічної кризи на музейну справу України.
- Проаналізувати готовність музейної галузі України до реформування та впровадження передових методик музейної роботи за такими критеріями: підготовка нормативно-правової бази; рівень інтеграції та інституалізації професійного громадського середовища; рівень розвитку міжмузейної комунікації; стан профільної системи освіти та підвищення кваліфікації музейних кадрів; стан матеріально-технічної бази музейних закладів тощо.
- Покращити міжрегіональну та міждержавну комунікації між музеями, музейними працівниками та програмами культурного обміну.
- Сприяти об'єднанню музейних працівників, посилити їхню спроможність адвокації та лобіювання інтересів галузі на рівні державної та місцевої влади.
- Ознайомити учасників з кращими міжнародними та вітчизняними практиками музейного менеджменту в часи економічної рецесії, надати їм практичні навички «антикризового» управління музеями.
- Ознайомити учасників з питаннями створення благодійних фондів при музеях, «товариств друзів Музею» тощо.
- Надати практичні навички фандрейзингу та ознайомити учасників з можливостями пошуку додаткових джерел фінансування музеїв.

КЛЮЧОВЕ ЗАВДАННЯ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Надати учасникам конференції базові уявлення про проектний менеджмент у музейній сфері та допомогти їм підготувати проектні пропозиції до міжнародних благодійних фондів/програм.

Найкращі проекти з покращення музейного менеджменту та маркетингу, розроблені учасниками конференції, будуть підтримані Антикризовою гуманітарною програмою МФВ.

ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ:

Конференція розрахована на 60–80 представників музеїв малих міст, районних та обласних центрів. Участь у конференції забезпечується на конкурсних засадах. Отримані анкети оцінюватиме Експертна рада програми за якість, а також вичерпність та обґрунтованість необхідності участі представника музею в цьому заході. **Міжнародний фонд «Відродження» покриває всі видатки, пов'язані з проїздом, проживанням та харчуванням учасників конференції.**

Для участі необхідно заповнити анкету, розміщену на сайті МФВ (рубрика «Конкурси»), та надіслати її до 6 лютого 2011 року на e-mail museum@irf.kiev.ua або на адресу: м. Київ, вул. Артема, 46, індекс 04053.

За додатковими консультаціями звертатися до Катерини Смаглій, директора проектів Антикризової гуманітарної програми, або Тетяни Білявської, координатора програми, за телефоном 044 205 39 26.

міжнародний фонд Відродження
INTERNATIONAL RENAISSANCE FOUNDATION

Український центр розвитку музейної справи

Фонд Ріната Ахметова
Розвиток України

Свіжа кров

Позбувшись домінування класичних еталонів «гарно зробленої п'єси» і надто «театрального» театру, нова драматургія в усьому світі виробила свої канони й впритул наблизилася до документального принципу

Автор: **Марися Нікітюк**

З розподілом у XX столітті театру на авангардний експериментальний, класичний традиційний та комерційний, «звичайну» сучасну драму зазвичай пов'язують із явищем «гарно зробленої п'єси». Цей театральний еталон виник у 1960-ті роки завдяки французькому драматургові Жану Ануй, котрий, на втіху масовому буржуазному глядачеві, писав паралельно із серйозними екзистенційними текстами («Антігона») легкі й розважальні твори, підтримуючи власну популярність («Запрошення до замку»). Це п'єси створені за класичними законами драми, з традиційною композицією переважно комедійного або сентиментального характеру, м'якими соціальними кутами, гострою інтригою (переважно любовною), яка покликана тримати увагу глядача і розважати його.

Натомість для «нової» сучасної драматургії, або new writing, характерні гострота й незручність порушених у ній питань. За словами російського режисера та драматурга, засновника театру документальної п'єси «Театр.doc» Міхаіла Угарова, основне завдання таких текстів – завести глядача в глухий кут. Позбувшись домінування класичних еталонів «гарно зробленої п'єси» і надто «театрального» театру, нова драматургія в усьому світі виробила свої канони й впритул наблизилася до документального принципу. Цей принцип не лише дає змогу чітко фіксувати нашу реальність, створюючи публіцистичний ефект співпереживання конкретним людям і справжнім подіям, а й збиває пафос «світської» драматургії, бо коли на сцені з'являється забагато принцес і королев, для балансу там поселяють маргінальних осіб і мешканок околиць.

БОРОТЬБА З КЛІШЕ

Водночас документальність сучасної драматургії спричинена і спробою авторів вивчити новий світ, який дуже швидко змінюється й розширюється. Адже часто театр, не встигаючи за змінами в суспільних типах, мовах, модах, подіях, входить у неприродну штучність. У середині 1990-х так було в українському і російському театрі: люди на сцені говорили штучною, оксамитовою, дивакуватою мовою, яка часто викликала сміх і репліки в стилі «Щось вони переграють – ну то це ж театр». Так само «переграючи» писали й драматурги, не знаючи і не чуючи принципу розмовної мови. Для вирішення цих двох проблем – пізнання свого народу і мови, якою він говорить, – драматурги стали використовувати принцип «вербатім» (виник у США): записи на диктофон реальної мови певних соціальних груп, щоб потім використовувати їхні живі репліки в п'єсах. Іноді п'єси пишуться за цим методом – американка Ів Енцлер для своєї феміністської п'єси «Монологи вагіни», що стала програмним текстом емансипації по всій Європі, зібрала та обробила понад 200 інтерв'ю зі своїми співвітчизницями на тему їхніх статевих органів, сексу та життя загалом.

«ГАЛКА МОТАЛКО». П'єси українського драматурга Наталі Ворожбит можна побачити радше в Росії, ніж в Україні

Однак документальний театр також входить у власні кліше, він уже потребує альтернативи, адже життя пересічних людей у режимі реального часу здебільшого не є цікавим, а якщо з нього робити концентрат, то назагал виходять криваві історії з кримінальних хронік, які теж втрачають новизну і з часом радше викликають не шок, а звикання. На зміну всеїдній документальності має прийти висока трагедія, коли автор, ввібравши в себе на підсвідомому рівні всі здобутки документального театру, зможе видати художній текст, сформувати художні образи з нашої кострубатої реальності.

Певним передвісником цього є ірландський драматург Мартін МакДонах. Його ірландські саги та вигадані епопеї про казкові то-

ФОТО: ВАСИЛЬ ГУЗОВ

талітарні держави майже впритул наблизилися до універсальних трагедій. Щось подібне творить сьогодні й польська письменниця Дорота Масловська, чиї драматичні тексти тримаються документального жорсткого бекграунду, водночас її мова, нашпигована масовими кліше та поп-артовими стереотипами, поетична, а ідеї універсальні та болісні: тотальний брак любові, тепла, самозацикленість людей на собі й на товарах.

«Нова драма» та подібні назви в інших країнах на сьогодні як явище вже стали трендом. Не можна сказати, що це явище є монолітним, тут радше варто провести аналогії з модернізмом, що ввібрав у себе безліч напрямів і стилів. Спільними для тренду є пошук героя, вселюдський, всезагальний, масштабний спротив, юнацький (подекуди інфантильний) бунт проти смерті й проти життя, демонстрація темного боку людської душі, маргінальне середовище і маргінальні персонажі, гіпергострі соціальні теми й ситуації, протест проти суспільства масового споживання, ненормативна лексика. А вирізняються «нові драми» передусім соціокультурним контекстом, тому нині у світі набув популярності обмін драматургіями на форумах, симпозіумах та фестивалях.

ЦИТАТА

«Завдання мистецтва – позбавляти людину ілюзій-паразитів, хай це надто жорстоко, але людина має перебувати в реальності хоча б заради того, аби самій вирішувати і робити вибір. Це стосується як глядачів, так і акторів. Сучасне мистецтво вимагає подорожі в небезпечні зони свідомості та підсвідомості – це важка робота вічних сталкерів, тому туди не кожен може забратися. Треба бути здоровою і розсудливою особистістю, щоб розуміти, що жорстокість у кіно, театрі, літературі використовується не для демонстрації чи розмноження цієї самої парадигми зла, це метод, важіль, який швидше зсовує свідомість. Чому Антонен Арто пропонував театр жорстокості? Щоб швидше позбавити людину ілюзій, відкрити їй щось. Просто людська свідомість настільки закам'яніла, що, аби змінити її, виправити, очистити, потрібні крайні заходи».

Дмитро Богомазов, київський театральний режисер

СТРАХ РИЗИКУВАТИ

Хоч би як ми актуалізували класику, хоч як глибоко закопувалися у священні та архаїчні тексти, режисура сьогодні або зводиться до формотворення, або в найкращому разі перетворюється на складну виставу-конструкт, яка ґрунтується на особистих режисерських текстах-задумах, як у світових зірок режисури Крістофа Марталлера, Іво Ван Хове, Роберта Лєпажа.

Звісно, є люди в Україні, які в жертовницькому відчаї або нападах графоманії весь цей час і далі пишуть п'єси для театру, якого немає і який їх ніколи не поставить. Але без зв'язку з театром, з реальною установою, де можна спілкуватися з режисером та актором, такі спроби малопродуктивні. Страх українського театру перед новим текстом, який суттєво відрізняється від усього того, на чому вчилися в мистецьких вишах нинішні митці, зрозумілий. За цей текст треба, по-перше, платити живому авторові, по-друге, ім'я автора нікому не відоме й ніхто не гарантує успіху і, по-третє, хороших драматургічних текстів в Україні справді майже не створюється. Тому певніше й надійніше грати на території класики, адже там уже покопалося не одне покоління режисерів, створивши бекграунд для твору, зробивши його контекстуально об'ємним.

Але з класикою в українському театрі також майже не вміють працювати. Вічні Наталки Полтавки, Кайдаші й кілька творів Ольги Кобилянської ставлять у дещо шароварницькій манері. Цей лікнеп за шкільною програмою не додає шанувальників ані українській літературі, ані українському театру. Одним з небагатьох, хто намагався осучаснювати українських корифеїв, є режисер Дмитро Богомазов. Його «Украдене щастя» Івана Франка в Одеському театрі ім. Василька, «Чарівниця» за «Безталанною» Карпенка-Карого в Театрі на Лівому березі Дніпра – це спроби універсалізувати конфлікти сільського зразка, розгадати крізь призму минулих типажів код сучасного українця. »

Два роки тому здійснили спробу працювати із сучасною драматургією «вітчизняного виробництва» українські драматурги Влад Троїцький, Наталя Ворожбит, Максим Курочкін, а також московські метри «нової драми» Міхаіл Угаров, Єлєна Ковальская та Крістіна Матвієнко. З листопада 2009 року вони відкрили в Києві при ЦСМ «ДАХ» Лабораторію Сучасної Драматургії (ЛСД). Це простір, у якому в навчальному режимі збираються глядачі, драматурги-початківці, молоді режисери й під наглядом «дорослих» формують себе як потенційних авторів, шукають нових шляхів для українського театру, шукають, зокрема, і сам новий український театр. Перші два етапи, на яких були представлені доволі сирі тексти, засвідчили, що нові п'єси можуть і будуть створюватися в Україні. Звісно, не виключено, що ЛСД очікуватиме доля попередніх українських драматургічних ініціатив, які, не ставши нікому цікавими, зникли назавжди з театральної мапи Києва.

ЧУЖИЙ ДОСВІД

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ

Першочерговий імпульс «нової» сучасної драматургії пішов із Великої Британії. Все почалося з вибуху в 1950-х роках у театрі покоління «молодих розсерджених людей», що заявили про себе п'єсою Джона Осборна «Озирнись у гніві». Перехід від Британської імперії з колоніями до просто острівної держави болісно позначився на світосприйнятті різних поколінь, чим і зумовив нігілізм молоді та протест проти всіх. Такий вибух проти ситого й безідейного світу, в якому ми нічого не вирішуємо, стався там само вже в середині 1990-х, коли на сцену молодіжного британського письменницького руху вийшла Сара Кейн, драматург, що після свого самогубства, стала іконою сучасної «нової драматургії». Як різновид нової англійської п'єси в Лондоні з'явилося таке поняття, як in-yer-face-theater (театр-вам-в-обличчя), що найбільше пов'язувалося саме з іменем Сари Кейн, і встигло залишити помітний слід в історії театру. Формуванню нової моделі написання п'єс також сприяла робота Лондонського театру Royal Court, який із кінця минулого століття працює тільки із сучасними авторами. До сьогодні Royal Court є центром «нової драматургії», там ставлять твори письменників з усього світу. Royal Court має постійні міжнародні проекти, щось на кшталт драматургічних «місій» в інших країнах. З кінця лютого він розпочне свою п'ятирічну роботу в Україні. Одним із найвідоміших представників нової драматургії в Англії є ірландець Мартін МакДонах, чиї п'єси йдуть на Бродвеях і в усьому світі. Останні три роки любов до п'єс МакДонаха заполонила Росію. Його світи темні, похмурі, сповнені чорного ірландського гумору, наводнені маргінальними персонажами, вбивствами й смертями, але це світи, що завжди теплять ся надією.

РОСІЯ

«Нова драма» в Росії оформилася в окреслений рух ближче до 2000-х років. Ядром стали автори, що гуртувалися навколо п'єсового фестивалю «Любимовка», разом із «батьками» «нової драми» й засновниками «Театру.doc», фактично відкритого майданчика, де ставлять тексти молодих або неформатних авторів, молодими режисерами Міхаілом Угаровим та Єлєною Грєміною. Тоді ж Британська Рада разом із Royal Court влаштувала серію зустрічей із російськими драматургами та читок сучасної британської драматургії. Нові тексти викликали в мистецькому середовищі Росії резонанс, і в звиклих до класичного традиційного тексту театральних колах розпочалися дискусії щодо доцільності такого явища, як «нова драма». Знаковою постановкою стала вистава Кіріла Сєрєбрєнікова за п'єсою Івана Вирипаєва «Кисень», потім одна за одною йшли постановки сучасних авторів Сєрєбрєніковим, Владіміром Панковим, Міхаілом Угаровим. Молоді режисери змогли реалізуватися на нових текстах молодих авторів, серед них брати Прєснякови (п'єса та сценарій до фільму «Зображаючи жертву»), які створили в рідному Єкатеринбурзі театр ім. Крістіни Орбакайте, Васілій Сігарєв, Іван Вирипаєв, Юрій Клавдієв та ін. Серед драматургів цього руху новішої хвилі – «младодраматургів» – вирізняється білорус Павло Пряжко. Його п'єси «Поле», «Труси», «Життя вдалося» тощо активно ставлять у Москві. Конфлікти цих творів універсальні: відсутність любові, розуміння та тепла, але всі вони пронизані ще й сучасною драмою мови, герої багато що відчувають, а ось висловиться якось інакше, окрім мата і повторів, не можуть.

На жаль, мізерна кількість текстів і постановок «нової драматургії», створеної українськими авторами, – не єдина проблема сучасного театру. Твори іноземних авторів new writing теж потрапляють на нашу сцену вкрай рідко. Найвдалішою з усіх проведених акцій «нової» закордонної драматургії виявилися читання німецької драматургії, влаштовані в 2004-му Гете-Інститутом у Театрі імені Лесі Українки, три з приблизно 20 презентованих п'єс потрапили на сцену цього театру (Norway Today Ігоря Бауершима, «Сексуальні неврози наших батьків» Лукаса Берфуса, Top Dogs Урса Відмера). Свого часу «Сексуальні неврози» йшли і в театрі «ДАХ», який у 2008-му взявся за постановку сучасних текстів, так у його репертуарі з'явилася російська «нова драма» – вистава «Анна» за текстом Юрія Клавдієва. Читки сучасної драматургії проводив в «Сузір'ї» Андрій Май, в театрі Івана Франка – Андрій Приходько. Однак це перелік радше винятків, аніж правил.

НІМЕЧЧИНА

«Хвилюють німецьких драматургів переважно соціальні теми. В Німеччині гостро стоїть проблема другого етносу. Це вже не приїжджі, а внуки тих, хто поселився в Німеччині наприкінці 1950-х. Як ці люди співіснують з корінним населенням – одна з найважливіших для них тем. Інша не менш важлива для німців тема – неонацизм. Можна тисячу разів казати, що він неявний і нестрашний, бо нечисленний, але німцям достатньо того, що він є, щоб вважати це практично національною проблемою», – каже Алла Рибікова, російський перекладач німецьких п'єс, режисер.

У Німеччині до написання нових п'єс ставляться дуже серйозно, на підтримання цього явища держава виділяє значні бюджети. У Мюльхаймі є два масштабних фестивалі п'єс, один із них збирає закордонних перекладачів та критиків і демонструє їм найкращі здобутки сучасної німецької драматургії. Інший, навпаки, ознайомлює німців із перекладами найкращих іноземних п'єс. 20% репертуару державних театрів віддані для постановки сучасних текстів. Німецька п'єса для самих німців поділяється на класику, сучасний театр і бульварний. Саме сучасна п'єса перебуває на території авангардної театральної думки, вона здебільшого постдраматична: відсутність конфлікту між персонажами, часто відсутність сюжету, просто набір сцен чи висловлювань героїв на ту чи іншу гостросоціальну тему. Як, наприклад, у п'єсі Top Dogs Урса Відмера, яку поставили в Театрі імені Лесі Українки, де герої – звільнені топ-менеджери – розповідають про свої фобії, своє життя і свої специфічні втіхи та мрії. Поміж німецьких драматургів вирізняються Лукас Берфус, Ролланд Шимільпфеніг, Катя Хіль, Урс Відмер, скандальний режисер Крістоф Шлігензіф.

СХІДНА ЄВРОПА

Театральне мистецтво, а з ним і сучасна драматургія, що рухається в межах світового тренду, активно розвиваються хіба що в Польщі та Сербії. У Сербії завжди в пошані було актуальне сучасне мистецтво як курс держави з демонстрації свого лібералізму. Сербські молоді автори разом із відомою в світі авторкою, що стартувала наприкінці 1990-х, Бєляною Србляновіч у себе вдома є зірками, героями глянцевих журналів: Мая Пєлєвіч, Мілан Богава, Мілан Маркович, Філіпп Мілошевіч. Для польської сучасної драматургії є характерними дуже молодий вік авторів (свій перший роман «Російсько-польська війна під червоно-білими прапорами» Дорота Масловська випустила в 19 років), і те, що багато хто в драматурги прийшов зі сценаристів. Звісно, молоді автори зі Східної Європи презентують рани і кров власних країн. Актуальні місцеві проблеми виходять на перший план. Якщо в Дороти Масловської в «Між нами добре є» це теми польської самоідентифікації, любові та ненависті до Польщі, то в творі молдовського драматурга Ніколети Єсіненку Fuck you Europa – чітке й агресивне неприйняття своєї країни, власне, навіть сумнів у її існуванні.

КІНО

Викиди адреналіну

«Дівчина з татуюванням дракона» може шокувати, зацікавити, обурити, але точно не дасть глядачеві спокою

«Дівчина з татуюванням дракона». У кінотеатрах України з 20 січня

Зважаючи на пильну увагу, яку цьому фільму приділили ділки з Голлівуда, – а на будь-що там не дивляться, – є сенс сказати про нього кілька слів. Власне, стрічка неголлівудського походження, що збирає понад $100 млн у світі з бюджетом $13 млн, мусить приваблювати продюсерів і глядачів: перших – у пошуках чергової ідеї заробітку, других – щоб не викинути гроші на казна-що. У цьому сенсі шведсько-дансько-німецька кінопродукція з назвою «Дівчина з татуюванням дракона» є дуже дивним міксом усього, чим кіно цікавить і чим може викликати огиду. Це дике поєднання детективного кримінального фільму про журналістське розслідуванням із конспірацією, драмою, Голокостом і вкрапленням жорстокого трилера з ґвалтівником і маніяком-убивцею. Перерахування всіх подій, які відбуваються у фільмі і які данський режисер Нільс Арден Оплев намагався вийняти з однойменного бестселера Стіга Ларсона й перенести на екран, зайняло б значно більше місця, ніж нам відведено. Скажемо просто: їх багато, і всі вони крутяться навколо двох героїв – одіозного журналіста та шаленої дівчинки-хакера із зовнішністю гота. Їхня пара танцює навколо заплутаної історії про зникнення – чи то вбивства – родички одного заможного старого, який під пильним поглядом кровожерливих родичів-спадкоємців за п'ять хвилин від могили ностальгує за минулим. Коники, які викидає пара, і сюжет стрічки збивають із пантелику передусім своєю карколомністю й вигадливістю. Агата Крісті, як кажуть, тихо курить збоку. Фінал перевершує найсміливіші сподівання: знову

Анонси

21 січня, 18.00

Презентація книжки

Книгарня «Є» (Львів, просп. Свободи, 7)

Літературознавець і перекладач Алла Татаренко презентує книжку «Поетика форми у прозі постмодернізму (досвід сербської літератури)». Перефразовуючи Мілорада Павича, постмодернізм можна назвати виноградником, який поливали вином. Поціновувачі «вина літератури» обговорюватимуть букет трунків «Хозарського словника», книжки Данила Кіша, творчість наступних поколінь сербської літератури. Серед тем нової книги – креативне читання, синестезія постмодерністських текстів, постмодернізм як література читачів.

21–23 січня

«Зупинка на вимогу»

Будинок кіно (Київ, вул. Саксаганського, 6)

Міжнародний фестиваль анімаційного кіно «Крок» відкриває Великі вечори анімації. Дійство розпочнеться з показу документального фільму Ірини Марголіної, присвяченого пам'яті режисера та мультиплікатора Олександра Татарського. Глядачі побачать стрічки «Давид Черкаський» та «Едуард Назаров», що належать до циклу передач «Людина в кадрі». Відбудеться ретроспективний показ фільмів, що здобули гран-прі французького фестивалю Ансі, а також творча зустріч із лауреатом міжнародних премій, режисером Константіном Бронзітом.

23 січня, 18.30

BACH project

Будинок органної та камерної музики (Харків, вул. Університетська, 11)

Камерний оркестр Fortunati представляє нову програму, до якої увійшли твори Баха. Молодий колектив віддає перевагу музичним шедеврам доби бароко й охоче співпрацює з іншими виконавцями. Так, цього разу до Fortunati приєдналися заслужена артистка України Марина Чиженко (мецо-сопрано) та відомий московський органіст Дмітрій Ушаков. Віртуозні хорові кантати Баха допоможе представити колектив Golden Sound (художній керівник Олена Юнек). Також прозвучать номери талановитих українських солістів.

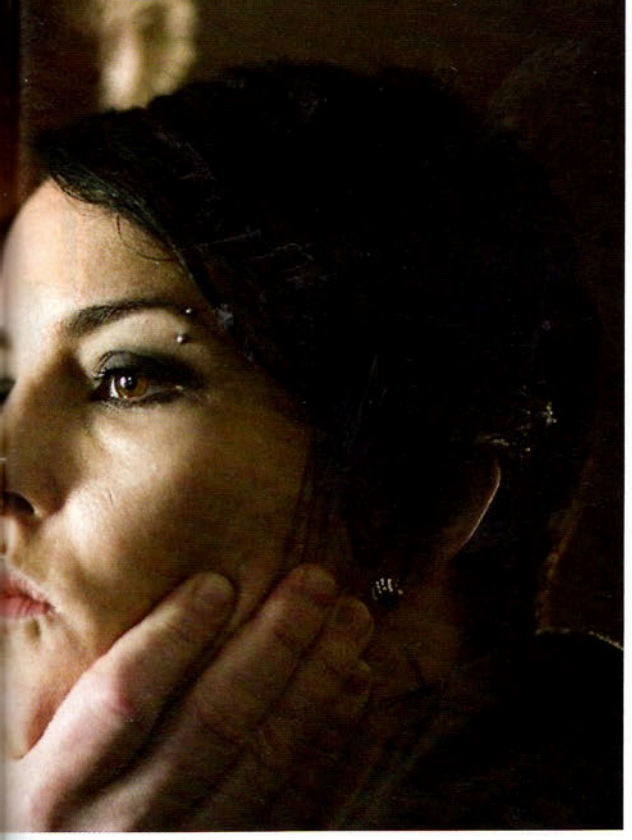

спливає всюдисуще «єврейське питання» в поєднанні з арійською кров'ю. Кому ця тема обридла, може спробувати абстрагуватися і споглядати лише за піруетами виконавиці головної ролі Нумі Рапас, яка після десяти років млявої кар'єри нарешті може отримати дивіденди від приголомшливого успіху. До речі, саме після «Дівчини...» Рідлі Скотт звернув на неї увагу – ймовірно, Рапас втілить на екрані молоду Ріплі й дасть франшизі про «Чужого» новий заряд енергії.

Ярослав Підгора-Гвяздовський

ДИТЯЧІ КНИЖКИ

Олександр Гаврош. «Галуна-Лалуна, або Іван Сила на острові Щастя»

Це продовження історії про Івана Фірцака, героя повісті «Неймовірні пригоди Івана Сили». У новій повісті Сила разом із родиною мандрує на таємничий Острів. Якщо перша книжка про силача написана на основі біографічних фактів, то друга – плід фантазії автора. Він немов перевтілюється у маленького хлопчика й разом зі своїми персонажами вирушає в подорож. Твір швидко читається, це легка, гумористична та повчальна книжка.

Володимир Читай. «Історія про Слоника-Дзвоника»

Сюжет твору простий, але біблійний, й основна думка автора – приймати себе таким, яким створила природа. Мешканець Чарівного Лісу – неповороткий і великий, але з добрим серцем. Слоник-Дзвоник мріє стати Чаплею, тобто вдосконалитися. Але, коли у лісі зайнявся від спеки мурашник, Слоник урятував його. Відтоді не шкодував, що саме таким народився.

Барбара Космовська. «Буба»

Цей роман українською переклала Божена Антоняк. «Буба» – книжка не лише для підлітків, а й для їхніх батьків. Автор реалістично відобразила життя 16-річної польської дівчинки Аґнєшки, яку всі чомусь кличуть Бубою. В героях читач може впізнати й себе, бо тут є про все: сімейні радості та сварки, зрада подруги, але поява нової, втрата нерозділеного кохання й водночас зустріч нового, перемога на змаганнях. І все це «приправлено» добрим іронічним польським гумором.

24 січня, 19.00

70 років з дня народження Юрія Покальчука

Клуб «Культ Ра» (Київ, вул. Володимирська, 3)

Юрій Покальчук пішов із життя у 2008-му, не доживши три роки до свого 70-річчя. Він залишив по собі 17 книжок («Кава з Матагальпи», «Химера», «Те, що насподі», «Інший бік місяця», «Таксі блюз», «Заборонені ігри», «Кама Сутра» та ін.), переклади Борхеса, Гемінгвея, Селінджера, Кортасара, Амаду, Маріо Варґаса Льосу, Кіплінга, Рембо, кілька музично-літературних композицій із гуртами «Мертвий півень» та «Вогні великого міста». У програмі – поетичні читання, музичний супровід. Ведучий Місько Барбара.

26 січня, 19.30

ЗІРА

Клуб «Культ Ра» (Київ, вул. Володимирська, 3)

Назва етно-тріп-дуету Дмитра Земського та Олега Резніченка недарма співзвучна зі східною пряністю. Музика Зіри така ж терпкувата, екзотична й насичена відголосками різних культур. Східні мелодії, балканські ритми, слов'янська співучість, середньовічна музика органічно зливаються з мінімалізмом, постскласикою і навіть роком. В арсеналі дуету найрізноманітніші інструменти: уд, сітар, бамбукова флейта, гітара, сяку хаті, ксяо, пімак, дарбука, джамбей, які музиканти зібрали, подорожуючи Європою та обома Америками.

З 27 січня

«Вечори французького кіно»

Кінотеатр «Україна» (Київ, вул. Городецького, 5)

Фестиваль, що проводиться вже вшосте і представляє новинки французького кінематографа. Фільмом-відкриттям стане стрічка іранського режисера Аббаса Кіаростамі «Завірена копія» з Жюльєтт Бінош у головній ролі. Фільм «Притулок» представника французької «нової хвилі» Франсуа Озона – це драматична історія колишньої наркозалежної. Треш-горор-комедія «Гума» розповідає про автомобільну шину із замашками серійного вбивці, а фантастична драма «Останній романтик планети Земля» – про героя, що розшукує дівчину напередодні кінця світу.

ДИВОВИД

Поплаваймо вулицями одного з найцікавіших міст Європи, поки воно не затонуло

Автор:
Міла Тєшаєва

Фото автора

Кожен будинок цього міста повторюється у своєму відображенні, й здається, що Венеція розташована в точці перетину двох світів: повсякденного і хитко-ірреального. Це місто слугує водночас і декорацією до численних драматичних історій, і просто місцем для життя. Тут не тільки вмирають і зізнаються в коханні, а й живуть, сварячись із торгівцями риби за два кроки від групи туристів. Але все це зовсім не скасовує Венеції класичної: з чорними гондолами, палацами, голубами, Грандканалом і площею Сан-Марко – святковою, як карнавальне шампанське.

На кожного венеціанця припадає **170** туристів

ПЕРЛИНА ПІАРУ

Венеція давно віддана на поталу приїжджим. Легко сказати: на одного місцевого мешканця припадає до 170 візитерів. Утім, це почалося не вчора, вже в XIII столітті тут існувало щось на кшталт туристичної поліції. Варто зробити крок на вулицю з вокзалу Санта Лючія, і різномовний натовп тягне тебе мостами, вулицями, проходами, щоб за деякий час, уже ошелешеного від усього побаченого, викинути на п'яца Сан-Марко, парадну вітрину міста.

Тут завжди піднесений настрій, як на багатолюдному фуршеті. Гігантський колонний зал перекритий самим небом, по краях розставлені столики кафе. І якщо не грають оркестри, то музику замінить гомін десятків тисяч людей, абсолютно приголомшених від усвідомлення себе в цьому місті, так само як і ви. Для більшості цей невеликий район і є вся Венеція. А вона тут і справді чудова: з усім своїм багатством та марнославством, із болючим надлишком краси й вічним святом.

Невеликий перепочинок, і натовп мчить кудись далі, в бік мосту Реальто, повз гондольєрів, які весело позують, артистів-мімів і мігрантів із китайськими сумками «від Гуччі». Тут саме час виявити ініціативу й зробити кілька кроків убік. Який?

У бік Венеції реальної, у простір незрозумілих лабіринтів, де на прибульців із вікон дивляться синьйори з чорними котами. А взагалі заблукати у Венеції – це найкраще, що може з вами тут трапитися. Головне – вчасно знайти дорогу назад, враховуючи той нюанс, що всі, кого ви зустрінете, також будуть туристами, які загубилися.

КАНАЛИ І ГОНДОЛИ

Якщо Сан-Марко – це серце Венеції, то її кровоносні судини – незліченні канали, що розрізають усе місто на частини. Найдинамічніший із них – Грандканал, головна водна вулиця Венеції. Для пішохода її не існує: набережних тут майже немає. Це променад, на якому ви нерухомі, а будинки проплива- »

НЕВЖЕ ТЕЖ ВОДОПЛАВНІ? Балувані туристами голуби ручні й лінкуваті

РЕКВІЗИТ ДЛЯ КАРНАВАЛУ. Масок у вітринах бутіків не бракує

ВОГНИКИ НА ВОДІ. Популярні нічні прогулянки з гондольєром при свічках

ХВИЛЮЮЧА АРХІТЕКТУРА. Більшість палаців можна побачити тільки з борту суденця

ГРАНД-КАНАЛ. Оспівана численними оперними й поп-вокалістами центральна вулиця

ЯК ДІСТАТИСЯ

Найзручніше – дешевим авіарейсом (лоукост-компанії Wizzair) із Києва або зі Львова до Тревізо (380 грн). Далі автобусом-експресом за €5.

ДЕ ЖИТИ, ЩО ЇСТИ

У межах туристичних стежок Венеція може здатися занадто дорогим містом. Наприклад, філіжанка кави на п'яца Сан-Марко обійдеться в €4, в той час як у будь-якому іншому кафе міста її вартість вчетверо менша. Щодо їжі, то чим глибше ви проникнете в лабіринт вуличок, тим смачнішою буде ваша вечеря. Район Канареджо найбільше підходить для вечірніх посиденьок. Тутешні канали мають береги, на яких розташувалися затишні ресторанчики «для місцевих». Венеціанська молодь збирається випивати в барах на площі Санта-Маргерита, де влітку всі сидять зовні, слухаючи живу музику.

Замість готелю краще поселитися в палаццо або просто апартаментах із терасою. Тоді можна прокинутися годині о шостій, коли туристів на вулицях ще немає, навколо пахне свіжоспеченими булочками, і піти на рибний базар Пескерія біля Гранд-каналу. Туди привозять найсвіжіші морепродукти, овочі-фрукти, а продавці не тільки торгують, а й співають пісні.

П'ЯЦО САН-МАРКО. Тут кружляють маски і бродять привиди із часів венеційських дожів

ВЕСЛУЄ ТА СПІВАЄ. Гондольєр на мостику в очікуванні клієнтури

ють повз вас. Тобто такий собі кінематограф старовини. Не дивно, що таке місто вважали чудасією. На Гранд-каналі видно, що Венеція гордовито зневажає тих, хто не вміє плавати, – шикарні фасади палаців можна побачити тільки з палуби судна.

Взагалі все життя венеціанця минає на воді. Катером його везуть із пологового будинку, на ошатній гондолі супроводжують на весілля, пароплавчиками тут їздять на роботу, а на похоронних гондолах проводжають в останню путь. Є вантажні катери для доставки товарів у крамниці, катери для прибирання сміття, червоні пожежні катери, білі «Швидкої допомоги». І навіть поліція переслідує порушників і злочинців по воді на швидкохідних човнах, пофарбованих у синій колір.

Функції громадського транспорту Венеції виконують пароплавчики – вапорето. Вони як наші автобуси: кожен зі своїм маршрутом, проїзним квитком, обов'язковими зупинками та штовханиною. Ними прийнято з екскурсійною метою їздити на острови Мурано і Бурано, купатися – на Лідо, ностальгувати – на острів мертвих Сан-Мікеле. Венецію оточує безліч островів, і хоча б на один належить з'їздити навіть під час найкоротшого візиту до міста: тут багато що стає зрозуміло про Венецію. Наприклад, що вона є лише одним із таких островів, якому історично пощастило трохи більше за інші клаптики суші.

Хоч якою дивовижною є Венеція, її неможливо уявити без красенів у солом'яних капелюхах із різнокольоровими стрічками. Своє призначення бути символом найпрекраснішого міста Європи гондольєри несуть із честю, передаючи професію в спадок. Ось тільки з кожним роком їх, як і самих гондол, стає

ВЕНЕЦІЙСЬКИЙ КАРНАВАЛ

Костюмоване свято відбувається тут щороку в лютому. Початок воно бере від давньоримських Сатурналій, святкувань на честь бога Сатурна. На п'яца Сан-Марко на глядачів із неба падають тонни різнокольорового конфеті, проходить галаслива карнавальна процесія. Мета заходу – достовірно відтворити феєричну, фривольну обстановку карнавалів середніх віків.

ВАРТО ПОБАЧИТИ

П'яца Сан-Марко – парадна вітрина міста, центральна площа.

Сан-Мікеле – острів мертвих. За розпорядженням Наполеона I 1807 року був перетворений на кладовище. На острові поховано багато видатних людей: Ігор Стравінскій, Сєрґєй Дягілєв, Іосіф Бродскій, Езра Паунд, Пьотр Вайль та ін.

Гранд-канал – головна вулиця Венеції. Для пішохода вона недоступна.

Музей Пеґґі Ґуґґенгайм – один із найвідоміших і найскандальніших у світі.

СВІТОВИЙ МАСКАРАД «ВЕНЕЦІЙ»

УКРАЇНСЬКА ВЕНЕЦІЯ – Вилкове

ЄГИПЕТСЬКА ВЕНЕЦІЯ – Ель-Гуна

СКАНДИНАВСЬКА ВЕНЕЦІЯ – Стокгольм

АФРИКАНСЬКА ВЕНЕЦІЯ – Ганв'є

АМЕРИКАНСЬКА ВЕНЕЦІЯ – Маямі

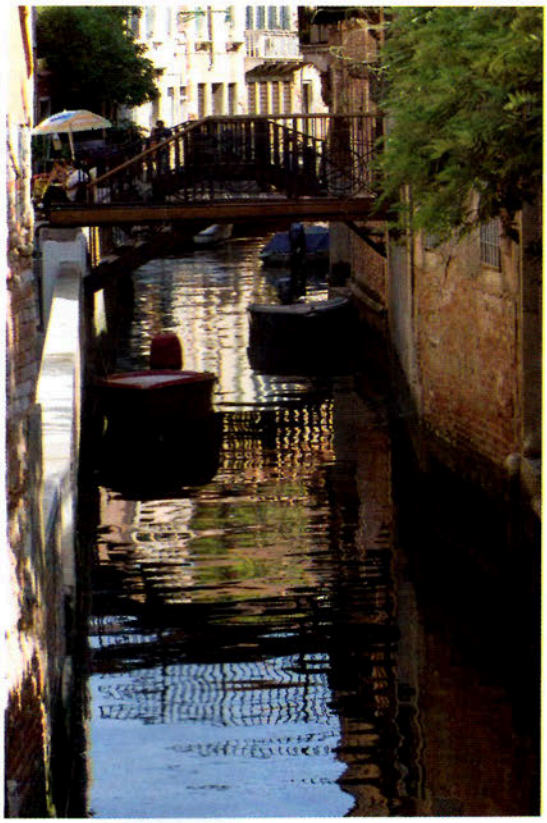

ІТАЛІЙСЬКЕ ВИЛКОВЕ. На Одещині теж є подібні вулички, але вузькіші

МАНДРІВНИКОВІ НА ЗАМІТКУ

Зменшити витрати на дзвінки в роумінгу можна, скориставшися послугою TravelSiM. Вона працює в 185 країнах світу та в 70 з них передбачає безкоштовні вхідні дзвінки. Вартість вихідних дзвінків з Італії – $0,59/хв., вхідні безкоштовні. Обрати стартовий пакет можна відповідно до ваших потреб. Мінімальний стартовий пакет «Проба» з $5 на рахунку коштує $14.Поповнювати рахунок ТревелСімки можна на будь-яку суму від 10 грн де завгодно: в офісах туристичних компаній України, за допомогою платіжних терміналів, у платіжних системах «Портмоне» та «Приват24», і навіть за допомогою віртуальних грошових одиниць WebMoney. Абонентам роумінгу TravelSiM доступні безліч зручних додаткових послуг (на кшталт «Локатор», «Переказ коштів», «Передзвоніть мені» тощо). Деталі на сайті w.TravelSiM.ua або за тел. (044)223-8008.

На Венеційський карнавал з'їжджаються до **500 тис.** туристів з усього світу

МИСТЕЦТВО

У Галереї Академії мистецтв зберігається видатна колекція венеційського живопису часів середньовіччя. Не можна пропустити музей Пеґґі Ґуґґенгайм. У той час як її родичі заробляли мільярди на вугіллі та металі, Пеґґі насолоджувалася богемним життям у Парижі, принагідно скуповуючи картини цілої плеяди авангардистів, тоді невідомих і голодних. Тут наявні Модільяні, Пікассо, Далі, Кандинський та багато інших майстрів футуризму, кубізму, сюрреалізму, експресіонізму. Один із найвідоміших форумів світового мистецтва – Венеційська бієнале, міжнародна художня виставка, що проводиться раз на два роки. Крім того, щороку на острові Лідо відбувається Венеційський міжнародний кінофестиваль – найстаріший у світі. Головний приз – «Золотий лев».

все менше. П'ятсот років тому венеційські канали заповнювали десятки тисяч (!) таких плавзасобів. Нині тут на плаву – щонайбільше чотири сотні. У звичайному житті їх невблаганно витісняють дешеві пластмасові моторки, справжні ж гондоли майже цілком віддані у владу туристів. Годинна прогулянка на гондолі коштуватиме близько €80. Дорого? Біля стоянки завжди можна знайти ще кількох попутників.

Незалежно від того, який вид водного транспорту ви обрали для подорожей містом, пам'ятайте, що Венеція з висоти людини, яка стоїть на суші, та з позиції того, хто сидить у човні, – це два абсолютно різних міста. Тож поки ви через неї не пропливли і не поглянули на неї знизу вгору, навряд чи взагалі її побачили.

Місто розташоване на **118** островах, розрізаних **150** каналами, через які зведено близько **400** мостів

ЛИШИЛОСЯ 100 РОКІВ

Ще півтора століття тому Венеції пророчили загибель унаслідок повені. Місто дивом уникло цього в 1966-му. Тоді гігантські хвилі обрушилися на площу Сан-Марко, змітаючи все на своєму шляху. А повені менших масштабів трапляються чи не щороку, якраз перед початком знаменитого карнавалу. Проґавити початок стихійного лиха неможливо – за дві години до паводку Венецію будить несамовита сирена з підвиванням. І тоді в розпорядженні мешканців нижніх поверхів залишається лише кілька годин, щоб прибрати меблі й речі, а також перевдягнутися в стівалі – гумові чоботи до коліна. Найбільші повені спричиняє бору – вітер, який люди, що живуть на узбережжі Адріатики, нарекли диявольським весіллям. Коли бору вривається в місто, його свист і ляскання віконниць створюють враження гуркотливого пекла.

Вчені припускають, що вже через 100 років острови лагуни знову стануть безлюдними. Але навіщо думати про небезпеку, коли сонячні відблиски грають на воді, а красень гондольєр співає «Санта Лючія» тільки для вас! Адже вся ідея Венеції – у насолоді миттєвістю. А після нас, туристів, хоч потоп.

АВСТРАЛІЙСЬКА ВЕНЕЦІЯ – Квінсленд

ЯПОНСЬКА ВЕНЕЦІЯ – Осака

РОСІЙСЬКА ВЕНЕЦІЯ – Вишній Волочек

ТУРЕЦЬКА ВЕНЕЦІЯ – Стамбул

ІНДІЙСЬКА ВЕНЕЦІЯ – Кералу

У ГОРАХ ГРУЗІЇ

На свята їздив горами Грузії – бачив Мцхету, фортецю Ананурі. У гірськолижному Гудаурі подивився на траси й вертоліт, помилувався горами з оглядового майданчика над ущелиною. Відвідав село Казбеги, що на ріці Терек, там поставив свічку святому Іллі Чавчавадзе у гірському храмі Самеба, що на вистоті 2600 м. над рівнем моря. Цікаво було спостерігати, як перед перевалом Джварі водій автівки знімав колеса й міняв на інші, обмотані ланцюгами, щоб міцніше чіплятися за кригу й не злетіти у прірву. Подумалося, що такий і наш час – слизький, з перевалами... Тільки колеса запасні та надійні є не у кожного.

Ігор Кручик

СТАРІСТЬ У 25

За останні півроку на моїй голові з'явилася просто катастрофічна кількість сивих волосинок, і питання наближення старості мене серйозно збентежило. Вперше в житті я купила комплекс кремів для обличчя «до 30-ти» з надією, що вміст цих дивобаночок відтермінує появу в дзеркалі не тільки уже сивочолої, але і зморшкуватої пані Кузик. А от на початку нового року відвідала день народження братової і заспокоїлася: насправді старість – це коли ти у свої 25 мариш путівкою до Туреччини All Inclusive, а не стрибком з парашутом чи велопоходом на Тарханкут. Але кремами мащуся. Про всяк випадок.

Валентина Кузик

ШВИДКІ ДО ГРОШЕЙ

«Водію, ми сьогодні будемо їхати чи ні?» «Ми платимо за те, щоб стояти чи щоб їхати?» «Водію, чому ви так повільно їдете – у вас з машиною проблеми? Так ніхто не їздить!» Такі вигуки можна нерідко почути у київських маршрутках. Терплячість водіїв у очікуванні чергового «тіла» на зупинках та їх незворушність при вимаганні негайної оплати за проїзд вражають. Рятує ситуацію приїзд наступної маршрутки того ж напрямку, що супроводжується гудками і матірними сварками. Як наслідок – «повільний» водій поспішає так, що зачиняє двері перед ошелешеними пасажирами на виході. І після цього маршрутники ще натякатимуть про якесь подорожчання?

Роман Кабачій

Жанна Безп'ятчук

КОЛЕКЦІЯ

Певно, найчастіше збирають марки, листівки, монети, парфуми, фоліанти. Таке накопичення різнорідних предметів одного порядку й феноменологічної природи можна назвати колекціонуванням земних втілень того самого поняття. Точно так само можна збирати земні втілення абстрактних, збірних понять у словах. Поясню, що мається на увазі. Візьмімо поняття «життя». Ось колекція його вербальних інваріантів, зібраних у природно-кліматичних умовах України: життя, жизнь, жизынь, житуха, житіє, c'est la vie, vita activia. Збираються ці експонати в замуляних маршрутках, темних коморах у надверчір'ї, біля позолоченого амвону, у сушібарах, на лекціях з політичної філософії в нехтуваній владою нині академії, у нашатиреній лікарні.

Олена Чекан

ПОДИВИТИСЯ В ОЧІ

З тих пір як у 2008 році у Китаї стався «меламіновий скандал», мене не полишає idee fixe: я хотіла б зазирнути в очі людям, які додавали у дитяче харчування цю отруту. Двох топменеджерів компанії Sanlu тоді публічно стратили, та впродовж останніх років ще тричі китайські правоохоронці вилучали з магазинів чималі партії смертоносних молочних сумішей. Свіжих, щойно вироблених. А наразі в Німеччині вирує «діоксиновий скандал»: в комбікорми для свиней і свійських птахів компанія Harles & Jentzsch свідомо додавала залишки біодизельного палива. Йде слідство, німецькі фермери знищують тварин, серед громадян паніка. Я не знаю, що з цим робити. Я проти смертної кари. Я тільки хочу побачити їхні очі.

Анатолій Дністровий

ХААПСАЛУ

Це чудесне і затишне естонське містечко дороге мені ще з дитинства, там мешкала сім'я сестри моєї матері. У 1980-х, коли я був радянським школярем, ми приїхали провідати нашу родину. Від побаченого в мене просто впала шухляда. Пригадую, в мене було таке враження, що я потрапив «на Захід». І це було, мабуть, моє перше політичне враження, хоча й неусвідомлене. Екзотичні й охайні кількаповерхові будинки, не сірі й темні, а кольорові, немов у казці, купа ретроавтомобілів – від радянських і європейських, які мав кожен поважний мешканець цього міста. Шпроти місцевого рибзаводу – смачніших я більше не їв! Я мрію показати колись Хаапсалу своїй доньці, щоб вона пережила схожі «політичні» враження.

За підтримки

TAS | Group

ТАС СТРАХОВА ГРУПА ТАС

Bank Business Standard

аптека TAS

www.tas.ua

Liberté · Égalité · Fraternité
RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

Institut Français d'Ukraine

CARTE NOIRE

ВЕЧОРИ ФРАНЦУЗЬКОГО КІНО

УЛЮБЛЕНІ ЗІРКИ У НОВИХ ФІЛЬМАХ

ЖЮЛЬЄТ БІНОШ
ФРАНСУА ОЗОН
МАТЬЄ АМАЛЬРІК
КРІСТОФ ОНОРЕ
КЬЯРА МАСТРОЯНІ
ЛУЇ ГАРЕЛЬ

з 27 січня

кінотеатр "УКРАЇНА"

Тиждень

5

ПРОСТО РАДИО

ЖУРНАЛ ТОП 10

TOP10.UA

ARTHOUSE.UA

КорреспонденТ.net

kino-teatr.ua

www.arthouse.ua

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00
МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ ІНТЕРНЕТ (WI-FI)™
САЙТ МЕРЕЖІ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

Адреси книгарень:

КИЇВ
вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38, пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42, вул. Саксаганського, 107/47 тел.: (044) 383-61-49, вул. Велика Васильківська, 38 тел.: (044) 289-77-09

ЛЬВІВ
пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 272-85-74, вул. Січових Стрільців, 10 тел.: (044) 383-61-49

ХАРКІВ
вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК
вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-25-02

ВІННИЦЯ
пр-т 50-річчя Перемоги, 26 тел.: (0432) 26-59-04

ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ
вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

Сайт мережі: www.book-ye.com.ua Інтернет-магазин: www.book-ye.com.ua/shop